ÖZKAN ERTUĞRUL

EDİRNE'NİN KÜLTÜR TARİHİNDE ÖZEL BİR ALBÜM

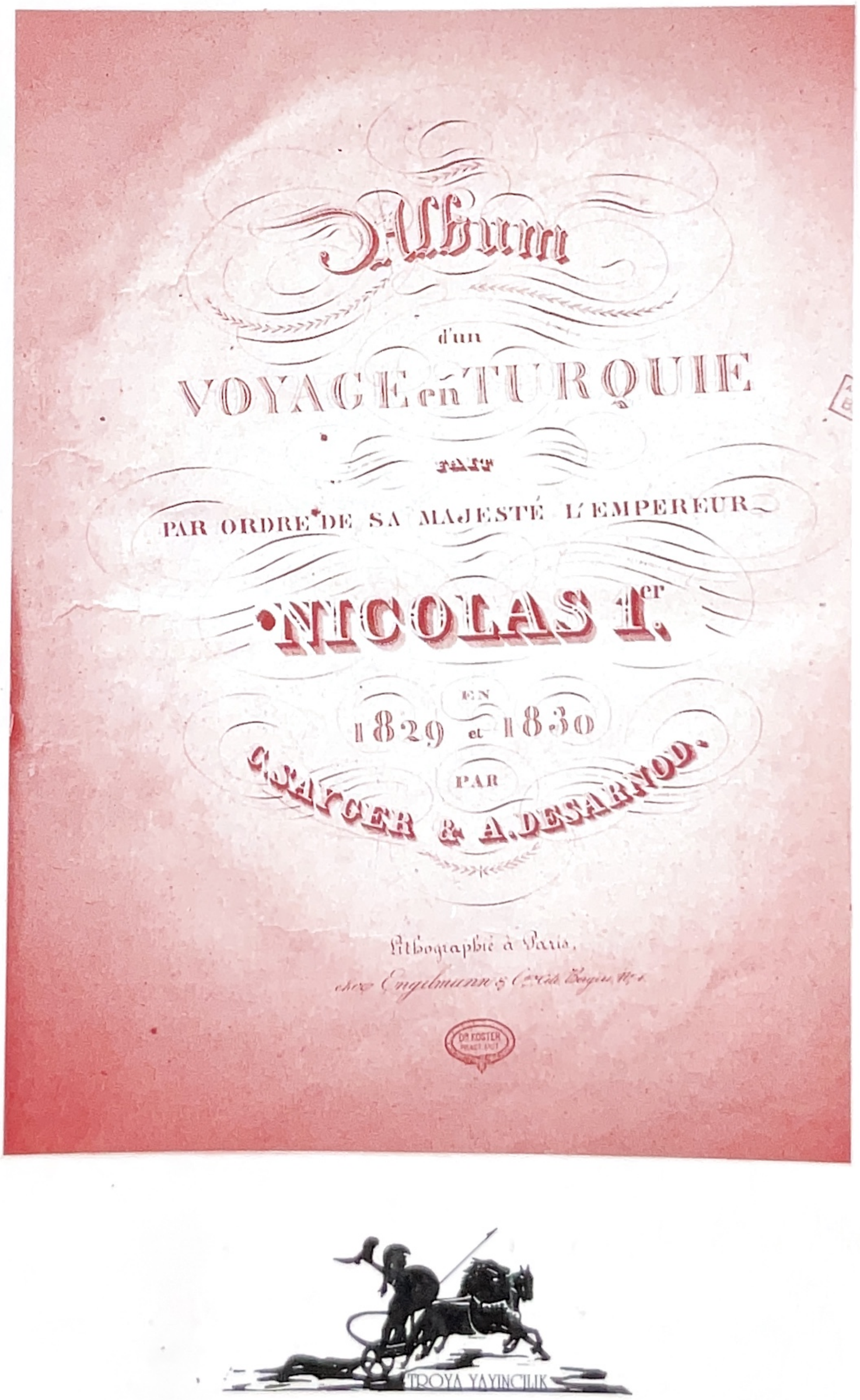

TROYA YAYINCILIK

ÖZKAN ERTUĞRUL

EDİRNE'NİN KÜLTÜR TARİHİNDE ÖZEL BİR ALBÜM

TROYA YAYINCILIK
İSTANBUL TÜRKİYE

TROYA YAYINLARI : 20
Belgesel(Monògrafya) Dizi 4
Editör : Haydar ÇELİK

TROYA YAYINCILK
Neşet Ömer Sok. Kadıköy İş Merkezi
No: 10/97 Kadıköy - İSTANBUL
Tel: (0216) 418 60 48

1. Basım : Mart 1995
Dizgi : Elif GRAFİK
Baskı : Engin Matbaacılık
Kapak Düzeni : Tema ÖZGÜÇ
Cilt : Engin Mücellit
Genel Dağıtım : Troya Yayıncılık

ANKARA. Mayıs 96.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 5

Edirne'nin Kültür Tarihinde Özel Bir Albüm 7

I. Edirne Yakın Çevresinin Prehistoryası 15

II. Osmanlı Öncesi Edirne 17

III. Osmanlı Döneminde Edirne 23

A. Camiler 23

B. Medreseler 35

C. Saraylar 38

D. Hamamlar 39

E. Ticaret Yapıları 41

F. Çeşmeler 44

G. Köprüler 45

ALBÜM

Kısaltma Cetveli 78

Seçme Bibliyografya 79

Not: Elimizde olmayan bazı nedenlerden dolayı kitabımızda bazı tashih hataları olmuştur. Okurlarımızın bu durumu anlayışla karşılayacağını umuyoruz.

ÖNSÖZ

Trakya Bölgesi ile ilgili olarak başta Edirne olmak üzere yüzlerce yayın yapılmıştır. Tarafımızdan yapılan bu çalışmanın amacı özellikle Erdirne ve çevresini tanıtan bir albümden yola çıkarak, bugüne kadar bu bölge için yapılmış çalışmaları mümkün olduğunca bir araya toplamaktı. Bunu yaparken bir seçime gidilmiş, geniş bibliyografya ise ileriki yıllara bırakılmıştır. Çünkü Bulgarca, Yunanca ve Rusca yayınların bir kısmı ne yazık ki henüz elimize ulaşmamaştır. Seyahatnamelerin bir kısmını da Türkiye kütüphanelerinde bulamayışımız, bizi zorunlu bir seçime zorlamıştır. Umut ediyoruz ki yakın bir gelecekte ana bibliyografyayı yayınlayabilelim.

Girişte yer alan genel Edirne özeti ise Edirne'nin eserle-

rinin yorumlanması değil, sadece özet bir listesidir. Ancak çalışmaları süren **Trakya Arkeolojisi** isimli grup çalışma nihayetlendiğinde umarız bazı soruların cevabı da verilmiş olacaktır. Çünkü Trakya'daki eserlerin değerlendirilmesi, grup çalışması dışında gerçekleşmesi mümkün görülmemektedir.

Bu çalışmamız sırasında yardımlarını esirgemeyen öğrencilerime ve yayını büyük titizlikle yapan Haydar ÇELİK'e teşekkürü bir borç bilirim.

Edirne
Kasım 1994

EDİRNE'NİN KÜLTÜR TARİHİNDE ÖZEL BİR ALBÜM

"ALBUM d'UN VOYAGE en TURQUIE"

Türkiye'nin en batısında Marmara Bölgesi'nin Trakya kesiminde yer alan Edirne, Bölgenin İstanbul'dan sonraki ikinci büyük ili olması sıfatıyle önemli bir yerleşim birimidir. Özellikle bir sınır şehri olması, ona aynı zamanda yaptığı savaşlardan dolayı da "Serhad şehri", unvanını da kazandırmıştır. Edirne 40° 30' ve 42° 00' kuzey enlemleri ile 26° 00 ve 27° 00 doğu boylamları arasında kalan 6276 km^2 lik bir yüzölçümüne sahip bir ilimizdir. Sekiz ilçe, onbir bucak ve ikiyüzellibeş köy ile büyüklüğünü açıkça göstermektedir. Oldukça düz bir araziye sahip olan Edirne'de ancak il merkezinden uzak olan dağlar dikkat çekmektedir. Edirne'nin tamamen dışında oldukça uzak kesimlerinde yer alan Istranca, Koru, Uzunköprü ve Çandır, Dağları'nın en yüksek olanı da 725 m. yükseklikle Koru Dağıdır.

Koru Dağları, özellikle Ergene Havzasının güneyini, Çandır Dağları, İpsala Enez bölgesinde; Uzunköprü Dağları, aynı isimli ilçenin güney doğusunu, Istranca ise Karadeniz paralelinde Bulgaristan'a doğru uzanan bir silsileye sahiptir. Anlaşıldığı üzere Edirne'nin yalnızca uzak noktalarında karşılaşılan dağlar şehir ile direkt bağlantı içinde bulunmamaktadır. Ancak Edirne'yi asıl ilgilendiren topraklarının büyük bir kısmını elinde bulunduran ovalarıdır. Bunların içinde Kapıkule ile Edirne arasında kalan ve Meriç vadisinde yer alan Kazanova ovasıdır. Yakınında bulunan Tunca ovaları ise Tunca ırmağı vadisinde yer alan küçük ovalardan ibarettir. Oldukça verimli olan bu ovaların en ilgi çekici tarafı ise hiçbir şekilde erozyon sorunuyla karşılaşmamasıdır. Ancak fosfor eksikliği yüzünden kil oranı oldukça yüksektir.

Ergene Vadisi ile Uzunköprü, Meriç ilçelerinin çevresinde yayılan Ergene Ovası aynı isimli ırmağın taşıdığı milden dolayı her türlü tarıma açık olarak dikkat çekmektedir. Bir diğer önemli ova ise, İpsala ilçesi ile Meriç vadisini kaplayan ve Enez'e kadar uzanan İpsala Ovasıdır. Edirne iline bağlı bulunan üç önemli vadi de şehrin topoğrafik durumu dolayısı ile ayrı bir öneme sahiptir. Meriç, Ergene ve Tunca Vadileri verimli olmaları dolayısı ile şehrin aynı zamanda gelirine de ortak olmaktadırlar. Yılın her mevsimi değişik biçimlerde ve yoğunluklarda akan dere ve ırmakları ise Edirne'de biçimsizlikleri ile dikkat çekmektedir. En önemli akarsularının başında, Meriç, Ergene, Tunca, ırmakları ile Keşan, Büyükdoğanca, Pravadi, Süleoğlu ve Basamaklar Dereleri gelmektedir. Meriç ve Tunca ırmakları ile özellikle Edirne içinde yol buldukları için ayrıca önemli bir yere sahiptirler.

Özellikle Meriç'in denize ulaştığı Enez'in çevresinde yer alan doğal göller dışında, daha birçok göl Edirne ve çevresinin aynı zamanda su ihtiyacını belirli oranlarda karşılamaktadır. Bunların başında ise Gala, Dalyan, Taşaltı 1. ve 2. Tuzla gölü, Bücürmene, Sığırcık, Pamuklu ve Gölbaba Gölleri gelmektedir. Doğal göllerinin dışında ise Edirne ve çevresine yapılan barajlar şehrin direkt olarak su ihtiyacını karşılamaktadır. Edirne'ye 81 km. uzaklıktaki Altınyazı Barajı Büyükdoğanca Deresi üzerindeki Kadıköy Barajı ile Basamak Deresi üzerindeki Alıç Regülatörü, iki baraj ve bir regülatör olarak hizmet vermektedir. Yeraltı zenginlikleri açısından da fazla zengin olmayan Edirne; tarımda da birçok bölgenin biçimsizce kullanımı sonucu verimlilik durumunu gittikçe kaybetmektedir. Ancak bütün bunların yanında Edirne içinde yer alan Mesire yerleri şehrin insanlarının dinlenmeleri için çok güzel alanlar olarak dikkat çekmektedir. Bunların başında hiç şüphesiz Sarayiçi gelmektedir. Eski Edirne Sarayı'nın çevresinde gelişen ağaçlıklı arazide ayrıca heryıl Kırkpınar Şenlikleri de yapılmaktadır. Fatih ve Kanuni Köprüleri ile şehre bağlantısı olan Sarayiçi aynı za-

manda Tavuk Ormanı'nı da içine almaktadır. Şehir merkezine yaklaşık 2 km. uzaklıkta bulunan Sarayiçi ağaçların yoğunluğu ile dikkat çekmektedir. Eski Edirne Garı'nın bulunduğu diğer mesire yeri ise Karaağaçtır. Eskiden Edirne'nin yazlık Sayfiye yeri olan Karaağaç'ta ise Türk, Musevi ve Rum vatandaşlarımızın yazlarını geçirdiklerini bilmekteyiz. Bugün Trakya Üniversi'tesinin dinlenme tesisi haline gelen ve restore edilen Gar binası da bütün ihtişamıyla ayaktadır. Sınıra çok yakın bir mevkide bulunan Karaağaç'da ayrıca Sinekli Suyu adı verilen çok güzel bir su da halk tarafından çok kullanılan bir doğal kaynaktır. Ancak bugün sadece normal şehir suyu kullanılmakta, Sinekli suyu ise bidonlar halinde satılmaktadır. Çok değişik iklim şartlarına sahip olan Edirne'de en ilgi çekici taraf, Akdeniz ikliminin de etkisinde kalmasıdır. Bunun yanında Orta Avrupa karakterindeki iklimden de yararlanmaktadır. Genel olarak yazlar çok sıcak ve kurak bahar dönemi ise yağışlı geçmektedir. Kara iklimine sahip olmasına rağmen, Edirne'de hemen hemen her mevsimde görülen nemin nedeni ise ırmak ve derelerin şehrin etrafını sarması ile doğru orantılı görülmektedir. Bundan dolayıdır ki, Istranca Dağları dışında şehir içinde ve çevresinde ormanlık arazi oldukça azdır. Özellikle bol yağış alan zamanlarda sellerin meydana gelmesi, çevredeki yerleşimler de büyük tahribatlar yapmaktadır.

Şehir yapılaşması çizgisinde Edirne'de en dikkat çekici unsur, şüphesiz nüfus yoğunluğudur. Uzun yıllardır fazla artış göstermeyen nüfusu, 1927 yılında yaklaşık 160.000 civarında iken bu nüfus, bugün yaklaşık olarak 400.000 civarındadır. Ancak asker ve öğrenciler ile bu nüfusta az da olsa bazı oynamalar olmaktadır. Tabii ki bu nüfusu Kapıkule'nin Edirne'ye dahil olması ve de konaklayan fazla olmasa da, zaman zaman birkaç gün kaldıkları bir merkez olması itibarı ile yerli ve yabancı turistin meskenleşmesi nüfus artışında değişiklikler meydana getirmektedir.

manda Tavuk Ormanı'nı da içine almaktadır. Şehir merkezine yaklaşık 2 km. uzaklıkta bulunan Sarayiçi ağaçların yoğunluğu ile dikkat çekmektedir. Eski Edirne Garı'nın bulunduğu diğer mesire yeri ise Karaağaçtır. Eskiden Edirne'nin yazlık Sayfiye yeri olan Karaağaç'ta ise Türk, Musevi ve Rum vatandaşlarımızın yazlarını geçirdiklerini bilmekteyiz. Bugün Trakya Üniversi'tesinin dinlenme tesisi haline gelen ve restore edilen Gar binası da bütün ihtişamıyla ayaktadır. Sınıra çok yakın bir mevkide bulunan Karaağaç'da ayrıca Sinekli Suyu adı verilen çok güzel bir su da halk tarafından çok kullanılan bir doğal kaynaktır. Ancak bugün sadece normal şehir suyu kullanılmakta, Sinekli suyu ise bidonlar halinde satılmaktadır. Çok değişik iklim şartlarına sahip olan Edirne'de en ilgi çekici taraf, Akdeniz ikliminin de etkisinde kalmasıdır. Bunun yanında Orta Avrupa karakterindeki iklimden de yararlanmaktadır. Genel olarak yazlar çok sıcak ve kurak bahar dönemi ise yağışlı geçmektedir. Kara iklimine sahip olmasına rağmen, Edirne'de hemen hemen her mevsimde görülen nemin nedeni ise ırmak ve derelerin şehrin etrafını sarması ile doğru orantılı görülmektedir. Bundan dolayıdır ki, Istranca Dağları dışında şehir içinde ve çevresinde ormanlık arazi oldukça azdır. Özellikle bol yağış alan zamanlarda sellerin meydana gelmesi, çevredeki yerleşimler de büyük tahribatlar yapmaktadır.

Şehir yapılaşması çizgisinde Edirne'de en dikkat çekici unsur, şüphesiz nüfus yoğunluğudur. Uzun yıllardır fazla artış göstermeyen nüfusu, 1927 yılında yaklaşık 160.000 civarında iken bu nüfus, bugün yaklaşık olarak 400.000 civarındadır. Ancak asker ve öğrenciler ile bu nüfusta az da olsa bazı oynamalar olmaktadır. Tabii ki bu nüfusu Kapıkule'nin Edirne'ye dahil olması ve de konaklayan fazla olmasa da, zaman zaman birkaç gün kaldıkları bir merkez olması itibarı ile yerli ve yabancı turistin meskenleşmesi nüfus artışında değişiklikler meydana getirmektedir.

Coğrafi durum içinde Edirne incelendiğinde hiç şüphesiz jeolojik yapısı oldukça dikkat çekmektedir. Yeraltı zenginlikleri açısından fazla zengin olmayan Edirne'nin fosillerle kaplı kayalık yapısı üzerinde sıkça rastlanılan hayvan fosilleri ile değişik taş malzemesi özellikle son yıllarda taşçı ustaları sayesinde süslenme eşyaları olarak ön plana çıkmaktadır.

Bugün bir bölümü Türkiye sınırları dışında kalan ve oldukça büyük bir alana yayılmış bulunan Trakya bölgesinin doğu ucundaki Edirne şehrinin ilk kurucularının Traklar olduğu bilinmektedir. Ancak Trakların hangi boyunun bu şehri kurduğu konusunda sorunlar bulunmaktadır. Ancak son yıllardaki araştırmalar sonucunda Meriç ve Tunca nehirlerinin kesiştiği noktada bir şehri kurdukları bilinen Odrislerin şehrinin burası olduğu kabul edilmektedir. Trakların soyundan gelen ve bir kolu olan Odrisler'in Perslerin Anadolu'da ve Trakya'nın büyük bir bölümünde egemen oldukları bir dönemde yaklaşık M. Ö. 5. yüzyılın ortalarında bu kenti kurdukları kabul edilebilir. Halbuki Edirne bu tarihe kadar, yaklaşık M. Ö. 3500'lü yıllarda Prehistorik, M. Ö. 1200 yıllarında hangi boy olduğu anlaşılamayan ilk Trak kavimlerine mesken olmuştu. Özellikle Trakya'nın kıyı kesimlerinde başlayan bu yerleşimler, Persler'in Anadolu'ya girişleri ile bir süre kesilmiş, 5. yüzyılın sonlarından itibaren ise özellikle Edirne ve çevresinden başlayarak devam etmiştir. Bunun sonucu olarak da Varna'dan Edirne'ye bir yayılım sahası içinde Odrisler yerleşmiştir.

Odrislerin tarihten silinmesi ise 4. yüzyılın sonlarında Makedonya Kralı II. Philip' in büyük hayali olan Balkanlar hakimiyeti sonucu olmuştur. Makedonya Kralı Odris veya Odrisia diye bilinen bu toprakları aldıktan sonra bütün bu bölgede, aynı kelimelerin bozulması sonucu Orestia veya Orestas isimleri kullanılmaya başlanmıştır. Yunanistan' ın kuzeyinde yaşayan Makedonyalı' lar, zaten uzun zamandır içiçe ya-

şayan ancak hiç de sıcak ilişkileri olmayan Epeiros ve Trakya devletleri ile bağlarını koparmaya başlamıştı. İşte II. Philip'in M. Ö. 344'de Teselya Birliğinin başına geçmesi sonucu, hemen Trakya Kralı Kersepleptse'i, tahtan indirdi. Ardından bütün Trakya'yı geçip İstanbul'a geldi. Bu esnada Odrisleri de ortadan kaldırdı. M. Ö. 168'e kadar Makedonyalı'ların elinde kalan Edirne nihayet bu tarihte Romalılar tarafından ortadan kaldırılmıştır. Ancak arada özellikle M. Ö. 280 - 279 yıllarında Gotların akınlarına maruz kalan Edirne'li Makedonyalı'lar dayanmasını bilmişlerdi. Ezici bir güçle bölgeyi etkisi altına alan Romalı'lar, Edirne'nin stratejik durumunu kavramış, burayı tam anlamiyle şehirleşmeye açmıştı. Bunun sonucu olarak ta M. Ö. II. yüzyılda Roma İmparatoru olan Hadrianus (117 - 138) Orestia isimli bu kasabayı surlarla çevirip adını da değiştirmiştir. Böylece kendi adı ile anılan Hadrianopolis şehri de kurulmuş oldu. Zaman içinde ise Hadrianopolis, Adrianopolis, Adrianapolis şekli ile de karşımıza çıkmıştır. Bugün kullanılan Edirne ismi de bu ismin değişmiş şeklinden başka birşey değildir. Adrinople, Adrianopel, Edrinus, Edrune, Edrinabolu, Endriye ve nihayet Edirne ismi doğmuştur. Ancak Osmanlı Devri başlarında Edirnus adının kullanıldığını bilmekteyiz. 1476 yılında ise Aşıkpaşazade Tarihinden öğrendiğimize göre kentin adı Edrene diye geçmektedir. Fakat 16. yüzyılın başlarında ise kentin adı Edirne diye anılmaktadır.

Romalıların eline geçen kent sadece II. yüzyılda birara İskitlerle akraba olan Sarmatlar tarafından saldırıya uğramış ancak sonuç alınamamıştı. Bunun yanında Romalılar'ın Trakya'da sürekli olarak bulunmaması ve halkın üzerinde de fazla etkili olamaması sonucu bütün bölge sık sık istilalara uğramakta idi. Bütün başarıları bölgedeki küçük yerleşimlerin kendilerine olan bağlılıkları idi. Bunların içinde en önemlisi hiç şüphesiz bugün Vize adı ile bilinen Bizye'nin başkentliğini yaptığı Doğu Trakya Krallığı idi. Ancak bu krallığın da yetersiz

kalması üzerine İmparator Claudius (M. S. 44-46) bölgeyi tekrar işgal ederek Provincia Thracia yani Trakya Eyaleti adı ile Roma'nın bir eyaleti haline getirdi. Bütün bu eyaletin merkezine iseMarmara Ereğlisi (Perinthos) getirildi. Bu çerçevede ise Edirne yönetim serbestliği kazanarak kendi kendini yönetmeye başladı. Bunun sonucu olarak da büyük bir hızla gelişti. Edirne ve çevresinin bu yıllarda M. S. 313 yılında iki Roma İmparatoru olan Maximianus Daia ve Licinius arasandaki savaşa sahne olması, adını bir kez daha duyulmasına sebep olmuştur. Ardından bu savaşın galibi olan licinius'un, Constantin'e yenilip Edirne'ye sığınması bu şehre biraz daha şöhret kazandırmıştır. Ancak Constantin'in, Licinius'u tekrar yenmesi ve başkenti Roma'dan İstanbul'a getirmesi Edirne'nin de stratejik olarak yol üstünde kalması şehre verilen önemi oldukça arttırmıştır. 395 de ikiye ayrılan Roma İmparatorluğu'nun ardından şehir sık sık saldırılara uğradı. Özellikle 582'de Avarların, 914 ve 923'de de Bulgarların akınları şehire büyük zararlar vermiştir. 3951'den itibaren başkenti Constantinopolis olan Bizans İmparatorluğu'nun hakimiyeti altında Osmanlı Devletinin eline geçinceye kadar Edirne birçok akınlara ve kuşatmalara sahne olmuştur. Osmanlılar'ın Edirne ile ilk ilişkileri Kantakuzenos zamanında başlamıştır. Özellikle 1346 yılından beri Edirne ve Dimetoka'ya merkez olmak üzere İstanbul'a karşı mücadele eden Kartakuzenos sürekli olarak Osmanlılar tarafından, desteklenmişti. Daha sonra ise oğlu Matheus'u da desteklemişlerdir. Bunun sebebi ise Trakya'daki konumlarını güçlendirmekti. Ancak Matheus'un, da bir süre sonra Sırplar tarafından İstanbul'a teslim edilmesinin ardından 1359 yılında Osmanlılar'ın bizansa bağlı yerlere saldırıya geçmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda ise, Orhan Bey'in oğullarından Murad Süleyman Paşa'nın ölümü üzerine Edirne yolu üzerindeki Çorlu, Misini ve Lüleburgaz'ı ele geçirdi. Böylece Edirne'ye gelecek bütün yardımı engellemiş oldu. Ardından Babaeski'de karargâh kurarak Lala Şahin Paşa'yı Edirne üzerine gönderdi. Edirne Kalesi dışında meydana gelen olayda Bi-

zanslılar yenilerek kaleye çekildiler.

Bunun üzerine uç beyleri olan Hacı İlbey ile Evrenos Beylerin desteğiyle kaleyi kuşatan Murad'a kale hiç direnmeden teslim olmak zorunda kalmıştır. Ardından tahta geçen Yıldırım Bayezid Edirne'yi askerî bir üs olarak kullanmaya başlamıştır. Ardından 1402 Ankara savaşından sonra Edirne Süleyman Çelebi tarafından Başkent yapılmıştır. Fatih döneminin de en önemli askerî üssü olma özelliğini koruyan Edirne, 19. yüzyıla kadar bu önemini korumuştur. Ancak 1877-78 Osmanlı-Rus savaşında Ruslarca işgal edilmiştir. 1912'de Bulgarların, 1920'lerde de Yunanlıların eline geçen Edirne 25 Kasım 1922'de işgalden kurtulmuş, Lozan Antlaşması ile de Türkiye sınırları içinde kalmıştır. Bugün Trakya Bölgesinin en büyük şehri olarak 2000'li yıllara hazırlanan Edirne 1982'de kurulan Trakya Üniversitesi ile de kültürel çıkış yapmıştır.

Edirne özellikle hemen hemen kendi tarihi ile çağdaş olan bugünkü ilçeleri, Enez, Havsa, İpsala, Keşan, Lalapaşa, Meriç ve Uzunköprü gibi merkezler ile de olan bağlantıları sonucu oldukça geniş bir alana yayılmış bir kent görünümündedir. Şu günlerde bitirilen otoban ağı ile de Avrupa-Asya arasındaki bağlantıyı kuran Edirne hiç şüphesiz bu önemini daha uzun yıllar koruyacaktır. Tam sayısı hiçbir zaman kesin olarak bilinemeyen eserlerinden günümüze ulaşabilenler ise Edirne'nin geçirdiği tarihsel gelişimin delilleri olarak yaşamlarını sürdürmektedirler.

Edirne bulunduğu mevki itibari ile en çok uğranılan merkezlerin başında gelmektedir. Öyle ki zaman içinde buradan geçen birçok kişi Edirne hakkında bir şeyler yazmıştır.

Birkaç cümle ile Edirne'den bahseden seyyahlar bir kenara bırakılacak olursa 1573'de burayı ziyaret eden Philippe du Fresne-Canay

özellikle verdiği bilgiler açısından önemli bir yere sahiptir. Fresne Edirne'nin ahalisi ve önemli yapılarından bazılarını "Le Voyage du Levant", isimli kitabında anlatmaktadır. 1608-1619 yıllarında Edirne'ye uğrayan Polonyalı Simeon İstanbul'dan Edirne'ye varışında altı günlük yol katettiğini burada beş hafta kaldığını, sosyal hayatı ve kısa da olsa bazı yapıları hakkında bilgi vermektedir. 1673 tarihinde ise Chevalier d'Arvieux Edirne'yi ziyaret etmiş, daha çok mimari anıtları incelemiştir. Selimiye ve Edirne Sarayı ise dikkatini daha çok celbetmiştir. Bunları yazdığı anılar kitabı olan "Mémoires IV" Paris'te 1735 yılında basılmıştır. Osmanlı Devletinde seyahatnâmesi ile meşhur olan Evliya Çelebi ise Edirne'ye en geniş yer verenlerin başında gelmektedir. 17. yüzyıla parmak basan seyahatnâmesinde Edirne'yi uzun uzun anlatmıştır.

Edirne'deki Kale, nehirler, camiler, mahalleler, saray, han ve kervansaraylar, hamamlar, köprüler gayet teferruatlı olarak işlenmiştir. Bütün bunların yanında günlük hayattan bilgi vermeyi de unutmamıştır.

Yine 17. yüzyılda Edirne'yi ziyaretinde Katip Çelebi, "Rumeli und Bosna" isimli eserinde merkez ve çevre ilçelerden bahsetmektedir. Bunun yanında doğal zenginliklere ve coğrafî duruma daha fazla yer verdiği de anlaşılmaktadır. 1707'de Edirne'yi ziyaret eden A. de Motraye, "Travels I-II"adlı eserinde özellikle camilerden ve nüfusun çeşitli dağılımlarından bahsetmektedir. Özellikle Selimiye ve Eski Cami önemli bir yer tutmaktadır. 1835 yılı ise Helmuth von Moltke'nin geliş tarihidir. Kısa olmasına karşın verdiği bilgiler bu tarihte Edirne'nin durumu açısından önemlidir. Daha sonra bir kısmı Türkçeleşen "Moltke'nin Türkiye Mektupları" kitabı önemini halen korumaktadır. "A Winter's Journey from Constantinsnople to Tekhran I, London 1838" isimli kitabı ile Edirne'den Anadolu'nun en büyük kentlerinden biri di-

ye bahseden James Baillie Fraser, Edirne'yi 1835 yılında ziyaret etmiştir. Kentin nüfusu, ahalisi ve doğal güzellikleri hakkında da bilgi vermektedir. 1878 yılında Edirne'yi ziyaret eden Annie Brassey, mimari eserlerin yanısıra sosyal yaşantıya da değinmiştir. Hatta siyasi ortam hakkında da bilgi aktarmıştır. Özellikle geliş tarihi kurban bayramına denk geldiğinden, bayram törenlerini de anlatmıştır.

Bunların dışında Edirne hakkındaki seyahatler için verilecek örneklerin başında; Bertrandan de la Broquiére. O. Gh. de Busbecq, Barbaroe Contanini, Courmenin, J. Couel, Robert de Dreux, Bonse Ewald, A. Galland, Khalkohondyles, Klaus Kreiser, V. Langmantel, Montani Lounay, Nicalas de Nicolay, Pouqeville. C. Sayger, A. Viguesnel sayılabilir.

Bütün seyyahların ortak noktası ise hemen hemen hepsinin Selimiye Külliyesi'ne önemle yer vermesidir.

I) EDİRNE YAKIN

ÇEVRESİ'NİN PREHİSTORYASI*

Coğrafi konum olarak, Meriç ve Tunca nehirlerinin kesiştiği noktada kurulan Edirne kentinin, Balkanlar ile Anadolu'yu bağlayan yollardan birinin üzerinde bulunması, kentin kültür tarihi bakımından nedenli önemli olduğunu kanıtlar.

Kültür tarihi bakımından önemli konuma sahip bulunmasına karşılık, yakın zamanlara kadar Edirne ve yakın çevresinde, tarih öncesi dönemlere ait araştırmalar son derece sınırlı kalmıştır.

Edirne'nin tarih öncesi dönemlerine ait ilk araştırmalar, Şevket Aziz Kansu tarafından 1959-60 yıllarında başlamıştır. Bu araştırma-

larda Edirne çevresinin, insan öncesi dönemine ait fosil Kalıntıları Buçuktepe ve Sabuncu Bağları mevkilerinde el geçmiştir. Bu fosiller III. Jeolojik zamanın son dönemlerinde yaşamış olan, memeli ve omurgalı hayv anlara aittir. Ayrıca Şevket Aziz Kansu tarafından Edirne il merkezinin kuzeyinde Çardakaltı adı verilen mevkiide bir deneme kazısı yapılmıştır. Bugün tamamı ile tahrip olmuş olan bu yerleşme yaklaşık M.Ö. 5. Bin yıllarının sonlarına tarihlendirilebilir.

1979 yılına kadar Edirne ili yakın çevresinde, tarih öncesi dönemlere ait hiç bir araştırma yapılmamıştır. Bu yıldan başlayarak İstanbul Üniversitesi, Prehistorya Anabilim dalı tarafından tüm Edirne ilini de içine alan, Trakya bölgesi yüzey araştırmaları başlamıştır. 1993 yılından başlayarak Trakya Üniversitesi Arkeoloji Bölümünce de Edirne yakın çevresinde yapılan Müze gezileriyle, Edirne ve yakın çevresinin tarih öncesi dönemlerine ait, önemli veriler elde edilmiştir. Sözü geçen araştırmalar sırasında Edirne ili merkez olmak üzere, sekiz kilometrelik bir daire içinde en azından 6 yerleşim yeri tespit edilmiştir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, sistematik kazılar yapılmadan, sadece yüzey buluntularına göre yapılacak tarihsel kronoloji, çok fazla sağlıklı olmayacaktır.

Yerleşim yerlerinden, Balkanların Neolitik ve Erken Tunç devirlerini temsil eden, Karonovo III-Veselinova, Karonovo IV-Kaloyanovets ve Karanovo VII-Ezero kültürlerine ait keramik buluntuları ele geçmiştir. Edirne çevresindeki tarih öncesi dönemlere ait yerleşim yerlerinin büyük bir çoğunluğu, Son Tunç ve İlk Demir çağının başlarına tarihlendirilmektedir. Yerleşmelerde bulunan çanak çömlek üzerindeki oluk ve ip baskı bezekler, özellikle Edirneyi de içine alan bölgenin, kuzeyden güneye doğru yayılan büyük göç dalgalarının Anadolu'ya geçişlerinde önemli bir yere sahip olduğunu kanıtlar.

II. OSMANLI ÖNCESİ EDİRNE

(Bu bölüm Arkeoloji A.B.D. Araş. Gör. Burçin Erdoğu targen dan ele alınmıştır.

İlkçağın Orestios-Orestia ismi ile anılan kentin ilk ciddi şehirleşmesinin Hadrianus zamanında Hadrianopolis adı ile ortaya çıktığını ve ilk önemli eserlerin bu tarihten itibaren var olduğunu görüyoruz. İlkçağa damgasını bu isimle vuran kentte doğal olarak ilk yapılan inşaa şehir surlarıdır. 19. yüzyılın içlerine kadar neredeyse tamamen, günümüzde ise sadece bazı kısımları gelmiş olan kale hakkında ne yazık ki çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Kabul edilen görüşlere göre surlar yaklaşık 360.000 m^2'lik bir alanı kaplıyor idi. Dikdörtgen bir formda gözüken kalenin çok sağlam duvarları her köşesinde silindirik bir kulesinin olduğu, ayrıca kuleler arasında ise onikişer burç bulunduğu anlaşılmaktadır. Bütün kalenin ise dokuz kapısı olduğu günümüze ulaşan kaynaklardan anlaşılmaktadır. En genel şemada Roma ordugâhlarını hatırlatan bir castrum biçiminde olan kalenin teknik yapısı bunun Hadrianus devrine kadar inebileceğini göstermektedir. Zaten bu düzen Gordianus III devrine (238-242) ait birkaç Hadrianopolis Sikkesinde de tasvir edilmiştir. Ancak bunların yanında şehrin Akropol'ü olan bugünkü Selimiye Camii'nin eteklerinde yine Roma devrine ait duvarlar ve küçük kalıntılar da bulunmuştur. Sikkelerden elde ettiğimiz bilgilerden ise şehir surları üzerindeki bir kapının iki yanında konik kulahla örtülü kuleler göze çarpmaktadır. Yine sikkelerden öğrendiğimiz Zeus Tapınağının nerede olduğu konusu ise zaman içinde çözülecek sorunların başında gelmektedir. Ancak tapınağın cephede dört sütüna sahip olduğu, üçgen bir çatısı ve sella içinde de Zeus heykelinin bulunduğunu anlıyoruz. Adı geçen bir başka tapınak ise Tykhe veya Fortuna'dır. Tıpkı Zeus Tapınağı gibi bu da cephede dört sütüunlu olarak tasvir edilmiştir. Bir başka sikkede ise Nymphaeum binası olabilecek çeşme tasviri ile karşılaşırız. Cephedeki sütunlar arasında ise heykel-

ler yer almaktadır. Alt kısmında ise bir nehir tanrısı görülmektedir. Bunların yanında eski yazma kitaplardan burada silah üreten atölyelerin bulunduğu, böylece ordugâhın silah ihtiyacının karşılandığı anlaşılmaktadır. Edirne, gerek tapınakların isimlerinden gerekse kitabelerdeki kayıtlardan anlaşıldığı üzere antik devirde pek çok Tanrı'nın sevildiği kent olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar arasında Zeus, Apollon, Hermes, Athena, Asklepios, Nike, Eros, Tykhe gibi daha pek çok tanrınını ismini sayabiliriz. Bu devre ait pek çok mezar steli, kitabe, Lahitler, sikkeler ve keramikler gibi eserler bugün gün ışığına çıkmış durumdadır.

Edirne'nin Bizans devrinde de ilkdevirlerden itibaren kullanılan Orestia adını kullandığı, ancak Hadrianopolis isminin daha yaygın olmasından dolayı bu ismi tercih ettiği anlaşılmaktadır. Trakya eyaletinin altı vilayetinden biri olan Haimimontus'un başşehri olarak görülen Edirne, özellikle erken Bizans devrinde stratejik açıdan önem kazanmıştır. Özellikle V. yüzyılda bir taraftan Hunların, diğer taraftan da Slav ve Bulgar akınları ile karşı karşıya kalmıştır.

Çok tanrılı dinden tek tanrılı dine geçişte, Edirne'de en büyük rolü Havari Andreas oynamış gibi gözükmesine rağmen, bu, çoğu kez bir efsane gibi gözükmüştür. Eldeki kilise kayıtlarından, Haimimontos eparkhias'ın başşehri olarak yani Başpiskoposluk merkezi olarak Edirne görülmektedir. 7. yüzyıla tarihlenen bu listede Edirne otuzsekizinci sırada yer almaktadır. Osmanlılar'ın eline geçinceye kadar önemli bir merkez durumunda olan Edirne'de yazıkki Bizans devrine ait eserler hemen hemen yok denecek kadar azdır. Ancak bugün müzelerde karşılaşılan eserler yardımıyla bazı sorunlar çözülmektedir. Özellikle Sikkeler, kitabeler, mezar anıtları ile keramik buluntular, Edirne'nin Bizans devri hakkında bize önemli bilgiler vermektedir.

Edirne'de Bizans devrinden kalan hiç şüphesiz en önemli eser

Edirne surlarıdır.Aslı Roma devrine ait olan surlar üzerinde yapılan Bizans tamiratları bugün kalan izlerden net bir şekilde anlaşılmaktadır. Bugün şehrin batı, kuzey ve güney bölgelerinde az da olsa günümüze ulaşan sur parçlarının arasında köşe kulelerinden biri 18. yüzyılın sonlarında saat kulesi haline getirildiği için hemen hemen sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Bizans devrinde büyük bir tamirat geçiren burç üzerinde olduğu belirtilen ancak bugün olmayan bir kitabede son devir Bizans İmparatorlarından V. Ioannes Palaiologos'un adı geçmekte idi. Makedonya Kulesi diye adlandırılan kulenin dışında, Kafeskule (Yelliburgaz), Germekapı Kulesi, Zindanaltı Kulesi diğer kuleleri meydana getirmekte iken, bunlardan günümüze hemen hemen hiçbir iz kalmamıştır, tamamen olmasa da büyük kısmı Bizans devrine ait olan Saat Kulesi bugün şehrin tam ortasında yer almaktadır. Günümüze kalan surlar üzerinde yer yer Bizans devrine aıt küçük işaretler bulunmaktadır. Yine Roma devrinden Bizans'a kalan ve surların etrafında yer alan, Kulekapısı (Kefenciler kapısı), Topkapı, Kafeskapı, Keçeciler kapısı, Uğrunkapı, Manyaskapısı, Tavukpazarı kapısı, İstanbul kapısı (Bàlıkpazarı veya İğneciler kapısı) ve Ortakapı bugün olmamalarına rağmen bulundukları yerler hemen hemen aynı isimle anılmaya devam etmektedir. Bu kapılardan bir ikisi hakkında ise sadece gravürler sayesinde bilgi almaktayız. Bizans devrindeki en önemli yapılardan biri de sayısını onüç olarak bildiğimiz kiliselerden biri olan ve Kilise Camii olarak isimlendirilen yapıdır. Ancak bu yapının ne bugüne kadar nerede olduğu ne de hakkında çok bilgi bulunamamış olması sadece kaynaklardan adının geçmesine sebep teşkil etmiştir. Yalnızca kaynaklarda iki payeli, altı kubbeli olduğunu ve kiliseden camiye çevrildiğini öğreniyoruz. Ancak 17. yüzyılda sağlam olarak görülen bu yapının bugün ne olduğu sorusu henüz çözülememiştir. Yapının 1751-52 zelzelesinde harap bir halde olduğunu da yine eski kaynaklardan öğrenmekteyiz.

Bizans devrinde alışılagelmiş olması itibari ile bütün şehirlerde görmeye alıştığımız ve kutsal Hikmet'e atfedilen Hagia Sophia isimli bir kilisenin Edirne'de de var olduğu bilinmektedir. Osmanlı devrinde Halebiye Medresesi Camii adı ile tanınan yapı bugün aynı isimle anılan sokakta yer almakta idi. Yapı Türk devri boyunca cami olarak kullanılmıştır. Gelenekler gereği, Kilise I. Murad'ın emri ile cami haline getirilmiştir. Dört kemer üzerine oturan bir kubbe ile erken devire ait bir haçvari plan gösteren kilise iken son devirdeki değişiklikler ile bir de yeni kubbe eklenerek 12-14 yüzyıl kilisesi haline getirilmiştir. Yapı ilk yapıldığında yaklaşık 14 m. çapında bir kubbeye sahip iken son devirde yapılan kubbesi 7.20 m.'ye kadar küçültülmüş, ayrıca dört köşede içleri dehlizli dört paye inşa edilmiştir. Böylece son devirde dört kolu eşit yunan haçı planlı bir yapı ortaya konmuştur. Yapıya Türk devrinde Murad II. zamanında bir de medrese yapılarak desteklenmiştir. Yapıya bir de ahşap minare eklenmiştir. Halebî adı ise buraya müderris tayin edilen Sıraceddün Mehmed bin Ömeri Halebî'nin adından dolayıdır. 1902 yılında hemen hemen ortadan kaldırılan yapı 1899 yılında kısmen de olsa ayakta bulunuyordu. Bugün ne yazık ki tam yerini bilemediğimiz Ayasofya kilisesi için Kaleiçinde, Keçeciler kapısı üzerinde eski Tekel binasının alt tarafında idi, ibaresini kullanabiliyoruz.

Yıldırım Bayezıd Cami: Kesin olarak kilise olan yapı bugün Cami olarak kullanılmaktadır. Yapı, aslında bir mausoleum olarak Edirne nekropol arazisinde yapılmış haç biçiminde bir yapıdır. (İleri de daha geniş olarak yayınlayacağımızı umuyorum.)

Sinaitikon Kilisesi: Edirne içinde varolduğunu bildiğimiz ancak yerlerini şimdilik tesbit edemediğimiz birçok kiliseden biri de Sinaitikon Kilisesi'dir. Oldukça küçük ölçülerde olan yapı tetrakonkhos (yonca) plana sahipti. Kilise bu yüzyılın başlarında kullanılmıştır. 3 metre çapında bir kubbeye sahip olan yapının çevre duvarları serbest

kollu haç olarak görülmektedir. Erken 4-5 yüzyıla tarihlenebilecek yapı 12. yüzyılda büyük ölçüde bir tamir geçirmiştir.

Bütün bunların dışında Edirne'de bir Bizans Sarayı olması çok mantıklı gözükmesine rağmen bugüne kadar hiçbir ize rastlanmamıştır. Ancak çevreden sürekli olarak toplanan mimari parçalar Edirne'de Bizans devrindeki anıtların sanılanın çok üstünde olduğunu belirtmektedir. Özellikle son günlerde Karaağaçta rastladığımız bir Bizans kuyusu ve üç ayazma ile mimarı parçalar. Bu konudaki ilginç delillerdir. Ayrıca Edirne'de Rum Lisesinde bulunurken 1922 yılında Yunanistan'a götürülen 152 parça el yazma Edirne kültürü açısından da çok önemlidir.

Bütün bunların yanında 1578 yılında Edirne onbeş kilisenin var olduğu, ancak 17. yüzyıldan sonra azaldığı fakat 1900'lü yıllarda bunların sayısının 22 olduğunu öğreniyoruz.

Bunların daha çok hıristiyan mahallelerinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Bunlardan daha yeni tarihli olarak günümüze İtalyan ve Bulgar kiliseleri gelmiştir. Bunlar arasında Aya Yorgi, Aya Zolohoy, Aya Dimitri, Hristos, Metropol, Konstantin, Fransız Katolik, Turu Sina, Karacids, Osvot, Yorgi, Aya Yergula gibi kiliseleri saymak mümkündür. Günümüzde harap vaziyette duran İtalyan kilisesi ise kitabesi ile dikkat çeker.

16. yüzyılda Edirne'deki Ermeni kiliselerine baktığımız zaman değişik kaynaklardan bilinen 15-16 kilise görülür. Meryem kilisesi, (3 Tane), Demetrios Kilisesi, Georgios kilisesi (2 tane), Ioannes Kilisesi (2 tane), Nicolaos kilisesi, Athenas Kilisesi, Michael Kilisesi, Azizler Kilisesi, İsa Kilisesi, Aziz Etienne Kilisesidir.

İtalyan Kilisesi Kaleiçinde Ankara Sokağının bitim noktasında yer alan kilisenin, İtalyanca kitabesinden anlaşıldığı üzere 1852 tarihinde

inşâ edilmiştir.

Bugün yapının giriş kapısı üzerinde yer alan kitabenin, *sağında ve solunda* iki vazo ve içinden çıkan güller ve değişik çiçekler bulunmaktadır. Birbirinin simetrisi şeklinde resmedilen vazodaki çiçekler kitabeyi sınırlandırmaktadır.

Kitabe diktörtgen şeklindedir. Aynı şekilde kitabenin üstünde Tanrıyı simgeleyen klasik tarzda bir de *güneş motifi* yer almaktadır.

Madenden inşâ edilmiş kapı üzerinde, altı tane elips madalyon vardır. Elips madalyonlar aynı zamanda içlerinde rozet taşırlar. Bu kapının sınırlandığı noktada, klasik tarz da bezemeli küçük köşe payeleri yer alır.

Kapısının hemen üzerinde çelenkler içinde yer alan iki kol ve bu kollar üstünde İsa'nın sembolü haç motifi görülür. Bu da Tanrıyı temsil etmektedir.

Bir tanesi yıkılmasına rağmen geri kalan üç klasik sütundan, dört sütunlu ve beşik tonozlu bir anıtsal girişe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yapıya iki basamaklı bir merdivenle girilir. Bütün bu anıtsal girişin en üstünde bir İtalyan haçı yer alır. Bazilika düzeninde yapılmış olan kilisenin cephesi tapınak cephesi gibi klasik tarzda düzenlenmiştir.

Cephesinde demir şebekeli iki pencere vardır. Pencere üstünde yarım daire şeklinde iki tane küçük açıklık bulunmaktadır.

Yapının iç kısmı üçer sütunla 3 nef'e ayrılmıştır ve orta nef yan neflere oranla daha geniştir.

Yapının en ilginç kısmı, sütun yerine tuğla blok kullanılması ve üzerlerinin kaplanarak mermer havası verilmiş olmasıdır.

Yan cephesinde dörtlü demir şebekeli pencere yer alır. Yapının

üzeri bugün yıkıktır. Apsis kısmı içten köşelidir. Apsisin güney ve kuzeyinde pastaforion hücreleri vardır. Pastaforion hücreleri kule şeklinde yükselmektedir. Pastaforion hücrelerinin doğu ucunda birer tane demir şebekeli pencere yer alır. Güney Pastaforion hücresinden dışarıya geçit veren bir kapı bulunmaktadır. Bu kapı hemen yanındaki müştemilata yol vermektedir.

Apsisin hemen bitim noktasında dört tane paye bulunmaktadır. Apsis cephesinde ise diğer pencerelere daha küçük bir pencere yer almaktadır.

Apsis dıştan düz bir duvarla örülmüş ve bu düz duvarın köşelerinde birer İtalyan haçı yer almaktadır. Yapının yan cephelerinde ağırlığı hafifletmek için çömlekler kullanılmıştır.

Yapının kuzeyinde ve güneyinde üçer katlı iki müştemieat yer alır.

III - OSMANLI DÖNEMİ EDİRNE

A - CAMİLER

Türkler fetihin hemen ardından Edirne'de önce kiliseleri camiye çevirmişler, ardından da yeni binalar yapmaya başlamışlardır. Anadolu kültürünün uzantısı ile zaman zaman Bizans'tan etkilenmeler de mimari gelişim içinde kendini göstermiştir. Osmanlı devri eserlerinin başında hiç şüphesiz **Selimiye Külliyesi** gelmektedir. Sultan Selim II'nin emri ile Mimar Sinan tarafından yapılan Külliye, cami, medrese ve dârülhadis ile dârülsıbyan, dârülkurra ve daha sonra mimar Davud Ağa tarafından eklenen arasta ile büyük bir bütünlük içindedir. Mimar Sinan, çeşitli denemelerden sonra, Türk Mimarisi'nin ve kendisinin,.o zamana kadar ortaya koyduğu yeniliklerin toplu bir ifadesi olarak Selimiye'yi inşa etmiştir. Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu II. Sultan Selim'in emriyle Edirne'nin en yüksek yerinde inşa edilen Selimiye'nin,

yapımına 1569'da başlanmış, 1574'te de tamamlanmıştır. Külliyenin kurulduğu bu yerde Yıldırım Bayezid'in bir saray yaptırdığı bilinmektedir. Yapı, Saray'ın Baltacılar dairesi yanına inşa edilmiştir. Çok uzaklardan dört minaresi ile göze çarpan yapı, kurulduğu yerin seçimiyle, Mimar Sinan'ın aynı zamanda usta bir şehircilik anlayışına sahip olduğunu da göstermektedir. Caminin planı uzun diktörtgen şeklinde olup, ortada büyük bir kubbe yer alır. Mimar Sinan bu eserinde sekiz destekli şemayı kullanmıştır. İç mekande sekizgen bir kaide üstüne kubbe oturtulmuştur. Edirne Selimiye Camii'nin 31.22 metre çapındaki kubbesinin yükü, onikigen gövde ile sekiz filayağına biner. Minareler, daha önceki bir yapı olan üç şerefeli'de kule gibi kalındır. Selimiye Camii'nin minarelerinin hem ince ve hem de üçer yollu olması özellikle vurgulanması gereken bir konudur. Külliyenin ayrıca, bir medresesi (Müderris Medresesi), Haziresi, Dârü'l-kurra'sı, Dârülhadis'i, Dârü'l-sıbyan'ı bulunmaktadır. Selimiye'nin Hünkar mahfili çinilerinden bir kısmı 1877 - 1878 II. Rus harbi sırasında General Skablef tarafından sökülerek Moskova müzelerine gönderilmiştir. 1912 Balkan Savaşı sırasında Bulgarlar cami içinde silah kullanarak kubbe ve mihrap yarı kubbesine yakın yerlerde derin izler bırakmıştır. Daha sonra Kurtuluş Savaşı yıllarında ise Yunanlılar tarafından yapıdaki değerli halılar ve eşyalar götürülmüştür. 1930'da Atatürk bu izlerin silinmemesini ve kötü bir hatıra olarak kalmasını emretmişlerdir. Saray içine giden cadde üzerinde yer alan **Beylerbeyi camii,** 1429 yılında II. Murad devrinde Rumeli Beylerbeyi Sinaneddin Yusuf Paşa tarafından yaptırılmıştır. Aslında cami, türbe, hamam ve medreseden meydana gelen bir külliye olup, bugün hamamı ve türbesi harap vaziyettedir. Cami ise son yıllarda geçirdiği restorasyon ile yeni baştan ele alınmıştır. Plan bakımından zaviyeli (tabhaneli) yapılar sınıfına giren cami, taş ve tuğladan inşa edilmiştir. İlk bölüm büyük bir kubbe ile örtülüdür. Kubbenin tam ortasında mekana avlu imajı veren bir aydınlık feneri yer almaktadır. Ana bölüm ise asıl namaz kılınan mihrabın

olduğu kısımdır. Caminin ilk bölümünün iki yanında yer alan tabhane odaları ocaklı ve kare planlıdır. Yapının hemen hemen tümünde bulunması gereken malakâri nakışlar ve yazılar, uzun süre harap kalmasından dolayı mahvolmuştur. Sekizgen forumda inşa edilen **Yusuf Bey'in türbesi** ise oldukça harap bir vaziyettedir. Taş ve tuğladan kubbeli olarak inşa edilmiş olan yapı kısmen de olsa ayaktadır. Aynı yerde bulunan hamamı ise ne yazık ki aynı şekilde haraptır. Medresesi ise uzun zaman önce yıkıldığından mimarisi hakkında fazla birşey bilinmemektedir. Tunca Nehri kenarında, Yeni İmaret diye bilinen mevkide yer alan **Bayezid II. Külliyesi**'nin kuzeyinde Yeni İmaret semti, güneyinde Tunca Nehri bulunur. Caminin kitabesine göre, bina ve bütün külliye 889 (1488) tarihinde bitirilmiştir. Külliyenin, biri Arapça, 3 vakfiyesi vardır. Küllliye 22.000 m^2'lik geniş bir alanı kaplar. Kompleksin merkezini oluşturan camii ise 500 m^2'lik bir yer işgal eder. Caminin doğu ve batı duvarına bitişik kubbeli 2 tabhane ve köşelerinde minareler, doğu tarafında dârüşşifa, kuzey batıda ise tıp medresesi yer alır. Bütün binalar birbirine alçak duvarlar ile bağlanmıştır. Bu duvarın medreseyi çevirip, nehire doğru uzanan kolu bir dış avlu meydana getirir. Bu avluya kuzey duvarındaki avlu ana kapısı hariç üç, batı ve güney yönündeki kiler ile imareti ve imaret ile tabhaneyi bağlayan duvarlara ise birer kapı açılmıştır. Caminin avlu kapısının solunda **Sinan Ağa Çeşmesi** bulunmaktadır. 1670'de Sinan Paşa tarafından yaptırılmıştır. Dörtgen planda yapılmış üç yönlü meydan çeşmesidir. Camiye bakan yüzü sağırdır. Yine şehrin Kapıkule yönünde Tunca nehrinin ve Gazil Mihal Köprüsü'nün yanında yer alan **Gazi Mihal Camii** kitabesinden anlaşıldığı üzere 1422'de Mihal Bey tarafından yaptırılmıştır. Zaviyeli yapılar sınıfında incelenen yapı, şu anda restorasyon uygulaması dolayısı ile kapalıdır. Beş gözlü son cemaat yerinden ana mekana geçilmektedir. Yapıya genel olarak bakıldığında, kalın payeler üzerine oturmuş, beş gözlü son cemaat yerine sahip tabhaneli bir cami görülmektedir. Ancak mimarının kim olduğu belli de-

ğildir. Süslemesinde ise mihrab va kapıdaki detaylardan başka orijinal birşey kalmamıştır. Ancak mihrabındaki mukarnaslar, oniki köşeli yıldızlar ve aralarda yer alan geometrik süslemeler dikkat çekicidir Kent merkezi içindeki **Üç Şerefeli Cami** 1437 - 1447 yılları arasında Sultan II. Murad tarafından yaptırılmıştır. Osmanlı sanatında enine diktörtgen planında inşa edilen ilk camidir. Cami kubbesi, ortada bir kasnak yardımıyla; ikisi paye, dördü duvar paye olmak üzere altı dayanağa oturur. Planı, dikdörtgen biçimindedir. Dıştan 24 köşeli kasnağa oturan büyük orta kubbeyi destekleyen sekiz payanda kemeri, ilk defa burada tatbik edilmiştir. Avlunun dört bir köşesinde minareler yer almaktadır. Süslemelerinden dolayı burmalı, kaval yivli, baklavalı, şişhaneli gibi isimler yakıştırılmıştır. Büyük kubbe, camide proposiyon açısından önemlidir. Bununla beraber, dikdörtgen planlı camide, altı köşe üzerine oturan büyük kubbeli asıl mekan, küçük ikişer kubbe ile yanlara doğru genişletilerek yepyeni bir plan fikri doğurmuştur. Burada, enine genişletilen toplu mekân fikri, bir başlangıç halinde olup, yüz yıl sonra Mimar Sinan tarafından geliştirilmiştir. Mimarın kim olduğu kesin bilinmemekle birlikte Hacı Aladdin olduğu ileri sürülmektedir. Edirne ilinin merkezinde bulunan **Eski Cami**, estetiği ve dört paye üzerine oturtulmuş kubbesi ile Osmanlı dönemi içinde konumu, son derece önem arzeden bir yapıdır. Caminin yapımına 805 (1402/1403) tarihinde Emir Süleyman Çelebi tarafından başlatılmış, Musa Çelebi tarafından inşaata devam ettirilmiş, Çelebi Sultan Mehmed devrinde 816 (1413/1414)' de tamamlanmıştır. Kare plana sahip olan Eski Cami'de kenarları 2.80 m. ölçüsündeki dört ayak, caminin içini dokuz ayrı bölmeye ayırmaktadır. Bu bölmeler herbiri 13.5 m. çapında olan kubbelerle örtülmüştür. Merkezi kubbe bu dört ayağa oturur. Diğer sekiz kubbeyi taşıyan sivri kemerler bir veya iki yönde duvarlardaki gömme ayaklara dayanır. Eski Cami'nin kuzey köşesinde bir sebil bulunmaktadır. Sebil, beşgen olup çatısı son devir Osmanlı özelliğini taşır. Son cemaat yerinin önünde yer alan çeşme muslukları ise orijinal değildir.

Çeşmelerin önünde bir su yalağı mevcuttur. Çeşmelerin üzerindeki sundurma 19. yüzyıla aittir. Cümle kapısının solunda yer alan çeşmelerin simetrik olarak sağ tarafta bir mahzeni mevcuttur. İlk yapıldığında süslemenin sade olduğu yapının, Abdülmecid ve Abdülhamit dönemlerinde barok tezyinat ile süslendiği kabul edilmektedir. Cami içinde 1752' den başlayarak yakın döneme tarihlenen değişik devirlere ait hat yazıları bulunur. Edirne Muradiye mahallesinde yer alan **Muradiye Cami**, zamanında burada mevcut olan külliyenin bir parçasıydı. Sarayiçine hakim bir tepede yer alan cami, II. Murad tarafından 1436 yılında yaptırılmıştır. Yine mimarının kim olduğu bilinemeyen yapı, zaviyeli olarak inşa edilmiştir. Arka arkaya dizilen iki bölümlü ana mekan ve ana mekana iki yandan eklenen zaviye odaları ile kuzeyde tümünü kuşatan bir son cemaat yerine sahip yapıda, son yıllara kadar duran ancak 1992 yılında tamamen ortadan kalkan bir şadırvan vardı. Kıble tarafında ise bugün, restorasyon gören ama yine bozulan haziresi görülmektedir. Yapının ait olduğu külliyenin bugün inceleyemediğimiz bölümleri arasında olması gereken İmaret, Mevlevi Tekkesi ve Semahane ne yazık ki günümüze ulaşmamıştır. Mevlevihanenin ortadan kalkmadan önceki resimlerinden son yıllarda ahşapbir çatı ile örtülü olduğunu öğrenmekteyiz. Türkoğlu Mahallesi Edirne Kalesi içinde Manyas Kapısı civarında Germe kapı caddesinde ve Tunca' ya yakın yerde inşa edilmiş olan, **Dârülhadis Camii**'nin, ilk durumu için medrese olarak yapıldığı ve daha sonra da camiye çevrildiği iddia edilmektedir. II. Murad'ın yaptırdığı cami yıkılmış, yerine ise Mimar Ahmed tarafından 1224 (1809/10) de ampir tarzda ikinci bir cami yapılmıştır. Orjinal minaresi yıkılmış olan cami günümüzde de minaresiz olarak kullanılmaktadır. Caminin çevresinde, kaynaklara göre bulunması gereken 2 türbe ve mezarlar ilk başta 103 taneydi. Şimdi türbedekiler dahil 11 adet mezar kalmıştır. İstanbul caddesi üzerindeki **Lari Çelebi Camii** (Laleli Camii) 1514/15 tarihinde inşa ettirilmiştir. Bugün ibadete açık olan caminin kimin tarafından yapıldığı belli değildir.

Lârı'nın mezarı da önce kıble tarafında iken, sonra caminin avlusuna konmuştur. Fakat bugün ne yeri, ne de mezarı hakkında birşey bilinmektedir. Kapı üzerinde pembe mermerden yapılmış Arapça kitabede 920 tarihi okunmaktadır. Cami ilk yapıldığında bir kubbe ile örtülü ve bir minaresi bulunmakta idi. Ayrıca üzerinde onbir küçük kubbe yer almakta idi. 1752 zelzelesinden sonra yeni bir ana kubbe yapılmıştır. Harap vaziyetteki bina ise sonradan restore edilmiştir. 985 (1577/78) Yahya Bey tarafından yaptırılmış olan **Yahya Bey Camii** Kıyık Semtine çıkan yolun sağ tarafında, sokak içindedir. Cami, kare planlı tek kubbeli bir yapıdır. Bir de çeşmesi vardır. Kitabesinde, "Çünkü bu temiz suya Yahya Bey çeşme yaptırdı. Allah O'na sonsuz rahmet etsin 988 (1580/81)" yazılıdır. Bu devir Mimar Sinan ve kalfalarının gerek Edirne'de gerekse İmparatorluğun birçok bölgesinde faaliyetlerde bulunduğu bir devirdir. 1986-87'de kubbesi çökmüş durumdaki caminin, 1990 yılında başlayıp 1993'te tüm onarım ve restorasyonu yapılmıştır ve ibadete açılmıştır. Edirne'de Horozlu (Topkapı) semtinde bulunan **Hoca Gazi Camii** (Hamza Bin Gazi Mescidi) kaynaklardan anlaşıldığı üzere 935 (1528/1529) yılında yapılmıştır. Ancak bir başka kaynağa göre ise 873 (1468/69) yılında inşa edilmiştir. Cami, mimarı yönden , Edirne'de XV. ve XVI. yüzyıl Osmanlı Mimarisi özelliğine sahiptir. Cami ve minare beraber yapılmıştır. 1981-1984, 1990-1992 tarihlerinde restore edilmiş olan caminin cephe temizlikleri 1982'de, duvarları ve minaresi 1984'te yapılmış ve 1987'de ibadete açılmıştır.

Hoca Gazi Türbesi ise çokgen planlı olup üzeri kubbeyle örtülmüştür. İçinde 3 kat kalemişi vardır. Son cemaat yerinde mihrabiyeye sahiptir. Mihrabiyenin iki yanında sütunçeler bulunmaktadır. Nişler barok üsluptadır. İlgi çekici yanı içte, temele yakın yerde yapıyı çepeçevre dolaşan kanal bulunmakta olmasıdır. Ortadaki kare mekânın ne için kullanıldığı belli olmamakla birlikte yapıda değişik devirler görülmektedir. Fatih zamanında yeniçeri ağalığı yapmış olan Doğan Bey ta-

rafından 830 (1426/27) yılında yaptırılmış **Kuşdoğan Camii**'ne ise daha sonra 1462'de yine Doğan Bey tarafından bir vakıf kurulmuştur. Tek kubbeli Merkezi planlı cami için aynı mahallede gelir kaynağı olarak kurulmuş fırın ve hücre dükkanlar sabunhaneler bulunmaktaydı. Daha önceleri caminin etrafında bulunan sebil ve hamamın bugün sadece yeri bilinmektedir. Bu yapılardan günümüze tek bir iz bile ulaşamamıştır. Son cemaat yeri kubbeli iken yıkılmış sonradan da kubbeli biçimde onarılmamıştır. Minarenin de gövde ve şerefe kısmı hasar görmüş daha sonra onarılmıştır. Cami de ilgi çekici bir özellik 1310 (1891/1892) yılında tamir gördüğünü belirten kıble duvarı üzerinde 1310 tarihli ufak bir yazı vardır. Yine Edirne'de önemli bir yapı olan **İsmail Ağa Camii**, Muradiye-Baruthane semtinde İsmail Ağa diye anılan mahallede Tekke yolu üzerindedir. İsmail Ağa Camii II. Bayezid devri adamlarından biri olması muhtemel olan, İsmail Bey adına yaptırılmış tek minareli bir camidir. İsmail Ağa Camii, minaresi ile birlikte 1319 (1901/1902) yılında tamir görmüş ve orjinalliğinden bir şey kaybetmemiştir. Daha sonra deprem ve bakımsızlık yüzünden çok harap bir hale gelmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 10/10/1990 yılında başlatılan restorasyon çalışmaları 9/4/1993 tarihinde bitirilmiş ve ibadete açılmıştır. Caminin tamir kitabesi de bulunmaktaydı. Ancak 1971 yılında bu tamir kitabesi de parçalanmıştır. Cami kare planlı kubbeli bir yapıdır. Kare plandan sekizgene geçerken Türk üçgeni kullanılmıştır. Bu üçgenlerden meydana gelen kuşak, kubbeye yumuşak bir geçiş sağlar. Caminin içinde Arapça Allah, Muhammed yazıları vardır. Mihrab onarılmıştır. Minber ise ahşaptan yeni yapılmıştır. Selimiye Camii'nin kuzeybatısında Arkeoloji Müzesinin bir alt sokağında bulunan **Atikali Paşa Camii**'nin bulunduğu semt Tekke-i Ali Paşa Mahallesi olarak geçmektedir. İkinci Bayezid'in sadrazamlarından Hadım Ali Paşa tarafından 1506'da Edirne'de inşa edilmiştir. Atik Ali Paşa Camii 1972, 73, 76 ve 1978'de restorasyon görmüştür. Cami plan olarak dikdörtgen bir sahayı kaplamaktadır. Ahşap

çatılı bir cami olup, tek minaresi vardır. Yapının taç kapısı, konumundan dolayı güney batıdadır. Bu; 1978 restorasyonu sırasında yapılmış demir parmaklıklardan oluşan iki kanatlı bir kapıdır. Giriş kapısıyla geçilen avlu fazla geniş değildir. Kapının sol tarafında bulunan mezar, avluda tek dikkat çekici unsurdur. Giriş kapısının sağ tarafında ise 1978 restorasyonu ile yapılmış bir çeşme yer alır. Ana mekanda mukarnaslı bir mihrap yer alır. Küçük ölçülere sahiptir. Yanlarda birer sütunçe vardır. Mihrabın etrafı bir silme ile çevrilidir. Minber yeşil boyalı olup ahşaptandır. **Kadı Bedreddin Cami** ise, İstanbul yönünden Edirne'ye girişte eski İstanbul yolunun güneyinde, Edirne'nin gelişen ve ilk kurulan semtlerinden Ayşe Kadın mahallesindedir. Kadı Bedrettin Camii kare planlı bir yapı özelliği gösteriyor. Bugünkü biçimiyle ilk yapıldığı şekli arasında büyük bir fark yoktur. Fakat son cemaat yeri ile asıl caminin yapı malzemeleri arasında büyük bir fark yoktur. Fakat son cemaat yeri ile asıl caminin yapı malzemeleri arasında bazı farklar bulunuyor. Caminin avlusu oldukça geniş, bu yönüyle de geçmişteki haliyle bir bağlantı kurulabiliyor. Avlunun tamamı muhtemelen hazireydi. Fakat şimdi avlu kapısından girişte sağ ve sol taraftan yol geçmektedir. Tabakhane semtinde 935 (1528/1529) yılında yaptırılan **Şeyh Sücaettin cami**'nin bugün sadece minaresi ayaktadır. Minare taş ve tuğla dizisiyle devrin özelliğini taşımaktadır. Kürsü sekiz köşeli bir kaideye oturur. Pabuç kesme taştan ve yarım baklavalar ile gövde bileziğine bağlanmaktadır. Her taş sırasını üç sıra tuğla takip etmektedir. Petekte aynı şekilde olup, gövdeye göre daha ince görünüşlüdür. Külahın ahşap ve kurşun kaplı olması ihtimali yüksektir. **Hacı İslâm Mescidi**'nin ise Köprüce bayırında bulunduğu çeşitli kaynaklarda yazıyor. Bugün böyle bir mescid yoktur. Köprüce bayırı Buçuktepe ile Güzelcebaba arasında kalan bayırdır. Hacı İslâm Mahallesi'nin kurucusu Hacı İslâm'dır. 935 (1528/29) yılında bu mahallede bir imam, bir müezzin, yirmi iki han mevcuttu. Rıfat Osman Bey halkın 1890'larda Müslümanlardan, 1920'lerde ise Rumlar'dan oluştuğunu

yazdığı bu mahallenin Güzelcebaba semtindeki **Soğukçeşme Meşcid** adıyla tanınan Hacı İslâm Bey vakfından harap bir mescidin bulunduğunu bildirmektedir.

Hıdırağa Mescidi Kıyık'a giden yol üzerinde, Selimiye Camii'nin karşısındadır. Diğer adı Hızırağa Mescidi'dir. Bânisi Hızır Ağa olan mescid 832 (1428/29) yılına tarihlenir. Kare planlı, tek kubbeli yapıdır. 1994 yılında restorasyonu tamamlanmıştır. Bu restorasyon sırasında Selimiye Külliyesi'ne giden su yolları bulunmuştur. **Hacı İlyas Mescidi** ise Ekrem Hakkı Ayverdi'ye göre 882 (1477/78) tarihlidir. Kalenin bir burcundan isim alan Yelli Burgaz Caddesi'nde çatılı bir mescitti. Kafeskule karşısında Gazimihal köprüsüne giden yolun sağ kenarında olduğu belirtiliyor. Cami Hacı İlyas Bey tarafından yaptırılmıştır. Cumhuriyet döneminde yıktırılarak enkazı ve arsası 1940'da Efkaf İdaresince sattırılmıştır. Bugün yerinde bir ev bulunmaktadır. Hoca İlyas Bey Camii'nin kitabesi Türk - İslâm Eserleri Müzesi'nde bulunmaktadır. 1563 sıra kayıtlıdır. Kitabe kırıktır. Kitabenin ölçüsü, 10x98x180 cm'dir Kitabesinden yapının 982 (1574/75) tarihinde inşa edildiği öğrenilmektedir. Şehrin merkezine 1,5 km'den daha uzak olan **Yıldırım Camii** (Küpeli Camii) ise Edirne Kapıkule yolunun kuzeyinde Yıldırım semtindedir. Edirne'nin en eski camilerinden biri olan bu yapı adından da anlaşılacağı gibi Yıldırım Bayezid tarafından 14. asır sonlarında yaptırılmıştır. Tarihi kaynaklara göre bu yapı 799 (1396/97) veya 802 (1399/1400)'de inşa olunmuştur. Bina muhtemelen daha önce kilise olarak yapılmış ya serbest haç veya haçvari plan tipine sahiptir. Zaviyeli cami adıyla adlandırılan gruba da girer. Evliya Çelebii de; Küpeli isminin camiye halka ve avizeler takılmış olmasından veya inşaatın Timur istilasında yarım kalmakla Yıldırım'ın kızı Küpeli Sultan'ın bir elmasını satarak camii ikmal etmesinden ileri geldiğini söylemektedir. Cami beş açıklıklı bir revakla başlar. Yanlarda saçak seviyesinden aşağıya dik bir meyilli inen kalın duvarlar vardır.

Yapının en harap kısmı ise son cemaat yeridir. **Şahmelek Camii** ise, Edirne-Kapıkule yolunda Londra asfaltı olarak adlandırılan caddenin solunda, Gazi Mihal Köprüsü'nün başında yer alır. Kemer üstünde yer alan 823 (1420) tarihli üç satırlık kitabeye göre caminin banisi Emir Musa'nın Veziri Azamî Şah Melek Paşa'dır. İç mekan değişikliği gösteren tek kubbeli yapılar grubuna giren Şah Melek Camii bir kubbe ile iki aynalı tonozun örttüğü dikdörtgen planlı bir yapıdır ve kuzeydoğusunda minaresi bulunmaktadır. Dikdörtgen planlı harim, kubbeli bir kare alan ile bu alanın kuzeyinde doğu-batı doğrultusunda uzanan ardarda iki aynalı tonozun örttüğü dikdörtgen planlı mekandan oluşur. Taçkapıdan, iki aynalı tonozun örttüğü bölüme girilir. Tonozlar ortada bir ucu kuzey duvarına, diğer ucu ise kare planlı bir ayağa oturan ve kuzey-güney yönünde uzanan bir kemerle desteklenmiştir. Kuzey duvarında üstte yuvarlak kemerli iki pencere açıklığı ile altta duvarın batı ucuna yakın dikdörtgen planlı bir niş bulunmaktadır. Doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen alanın batı duvarında, taçkapının bulunduğu ana girişin tam simetriğinde ikinci bir giriş kapısı daha yer almaktadır. Kare alan, köşelerden üçgenlerle geçilen bir kubbe ile örtülüdür. **Defterdar Camii** ise Ayşekadın semtinde Dârüsziyâde mahallesinde İstanbul asfaltı güzergâhındadır. Banisi Kanuni ve Selim'in defterdarlığını yapmış olan Mustafa Paşa'dır.Mimarı ise Mimar Sinan'dır. Cami 16. yüzyılın ikinci yarısında yapılmıştır. Tek kubbeli, son cemaat yeri üç bölümlü, duvarları kesme taş ve tuğladan örtülü, kubbeler kurşun levhayla kaplı ve ince zarif minaresi olan bir camidir. Kubbe, kare bir alt yapı üzerine sekizgen bir kasnak üzerinde yükselmiştir. Dışardaki yarım kubbeler içeride gizlenmiştir. Kesme taştan ince uzun minaresi bulunmaktadır. Kürsü ve pabuç Mimar Sinan'ın diğer eserlerinde görüldüğü gibi sade şekildedir. Pabuçta Türk üçgenleriyle gövdeye geçiş yapılmıştır. Gövde çok köşelidir. Minarenin iyi işlenmiş stalaktit konsollar üzerine oturtulmuş ve ajurlu mermer korkuluklarla çevrili çok güzel bir şerefesi vardır. **Sitti Sultan Camisi** ise İstanbul caddesi ya-

kınındadır. Dulkadiroğlu Süleyman Bey'in kızı ve Fatih Sultan Mehmed'in eşi Sitti Sultan adına yaptırılmıştır 889 (1484) de inşaatı biten cami kesme taştan yapılmıştır. Dıştan dört köşeli olup, içten zemini altı köşeli ve tuğla kaplıdır. Pencere etrafında silmeli çerçeveler vardır. Tromplu kubbenin çapı 13.50 m. kadardır. Üç kubbeli son cemaat yerinden bazı izler bellidir. Kubbe eteği ve kasnağın da bir korniş dolanmaktadır. Minarenin kaidesi eskidir. Revak kısmı mevcut değildir. Sekiz sıra mukarnaslı mihrabın tamamı geometrik süslemelerle kaplı olup, firuze çini şeritler ve aralara yerleştirilen çinilerle de renklendirilmiştir. Mihrab Hücresinin için yıldızlarla kaplanmış, mihrabın üstü bir taç ile nihayetlendirilmiştir. Kavsara etrafında firuze çiniler yer alır. Yıldız Şeklindeki çinilerde kırmızı renk kullanılmıştır. Minber basıktır. Şadırvan büyük mermer çanaklı iken bir kısmı kırılmıştır. Ayşe Kadının semtinin ve hanının aşağısında, nehir seddelerine yakın bir yerde olan **Mezit Bey Camii,** eski görünümünden çok farklıdır. II. Murad zamanında 844 (1440/41) yılında Eflak diyarında Vlad Drakulanın baskınında şehit olan Mezit Beyi'in ölümünden önce yaptırdığı iki kubbeli bir mesciddir. İki tabhanesi ve imareti ayrıca diğer bir mescidi ile hamam ve kervansarayı bulunuyordu. Aslında minaresi yeşil çini ile kaplı olduğundan bu cami Yeşilce adı ile anılmıştır. Bulgar ve Yunan işgallerinden beri kapalı ve harap durumdayken onarılarak 1990 yılında ibadete açılmış, onarım çalışmaları 1991 yılında tamamlanarak bugünkü halini almıştır. Cami Fetret devrinden sonra mirahur (Has Ahırbaşı) olarak daha sonra Alacahisar Sancak Beyliği'nde bulunan ümeradan Mezit Bey tarafından yaptırılmıştır. Kasnak çok yüksek olduğundan üzerine ince bir kubbe oturtulabilmiştir. Köşeliklerde altı sıra stalaktit vardır. Mihrab, kesme köfeki taşından yapıldığı halde sonradan sıvanmıştır. Minberin 1165 (1751/52) zelzelesinden sonraki tamirde konduğu ileri sürülmektedir. Edirne'de Aşiyan semtinde Kadirhâne sokağında Fatih Sultan Mehmet zamanında yapılmış, tek kubbeli ve tek minareli **Selçuk Hatun Camii** 860 (1455/56)'da Mürsel

kızı Selçuk Hatun'un tarafından yaptırılmıştır. Bu Çelebi Sultan Mehmed'in kızı Selçuk Hatun'dur. Kaynaklardan bu mescidin 1045 (1635/36) senesinde cami olarak düzenlendiğini öğrenmekteyiz. Bugün, Selçuk Hatun'un mezarı cami avlusunda yer almaktadır. Bu yapı zamanında evkafın kurşun dökümhanesi ve depo olarak kullanılmıştır.Selçuk Hatun uzun yaşantısında eserler bırakmış bir kişidir. Yapı tek kubbeli tek minareli merkezi planlı bir camidir. Taç kapının bulunduğu cephede mihrabiye ve şebekeli bir pencere yer alır. Pencerenin üstü mermer bir çerçeve ile çevrilmiş, pencerenin üstünde ise sivri kemer bulunmaktadır. Şebekeli pencerenin sağında bulunan mihrabiye kesme taştan oluşturulmuştur. h. 883 tarihli **Kasım Paşa Camii,** Talatpaşa Mahallesi'nde Kirişhane'de yer almaktadır. Camiye adını veren Kasım Paşa, Fatih Sultan Mehmed ve II. Beyazıt zamanında vezirlik ve bir aralık sadrazamlık yapmıştır. Kaynaklarda adı Evliya Kasım Paşa olarak geçmektedir. Kasım Paşa 890 (1485)'de vefat etmiştir. Mezarı caminin haziresindedir. Kesin olmamakla birlikte caminin mimarının Mimar Hayreddin olduğu tahmin ediliyor. Cami, Tunca nehri kenarında tek kubbeli merkezi olarak 883 (1478/79) tarihinde inşa edilmiştir. Aslında ilmiyeden yetişmiş olan Kasım Paşa askerlikten çekilerek Tunca kıyısında inşa ettirdiği cami, imaret ve medresede eğitim ve öğretimle uğraşmaya başlamış ve bu nedenle ona Evliya lakabı verilmiştir. Tek kubbeli, merkezi tipteki caminin kapısı solda yer alır. Minare taç kapının yanındadır. 1451 tarihli **Gülbahar Hatun Mescidi** Edirne'de Muradiye Mahallesinde eski İdadi Mektebi Civarında Gülbahar Sokak'ta bulunmaktadır. Mescid kitabesine göre Haziran 1451 yılında yapılmıştır. Mescidi Fatih'in karısı Gülbahar Hatun yaptırmıştır. Tek kubbeli ve merkezi planlı yapı, kesme taştan yapılmıştır. Duvarlarında iki sıra kemerli pencere bulunmaktadır. Mihrabı, parçaların birleştirilmesiyle meydana gelmiştir. Orjinal yerinde değildir. Yerinden sökülmüş olan mihrab, gelişi güzel kemerli bir bölüme yerleştirilmiştir. Cami'nin hemen hemen tamamı yıkık durumdadır. Minaresin-

den hiçbir iz yoktur. Mescidin yakınında kesme taştan bir çeşmesi vardır. Çeşmenin ön tarafı, kemerli bir nişe sahiptir. Kitabe yeri boştur. Gülbahar Hatun Mescidi ilk yapıldığında tek kubbeli merkezi planlı bir yapı idi. Fakat bakımsızlıktan ve ilgisizlikten yıpranmıştır. İmaret mahellesinde, Bademlik semtindeki **Emir Hüseyin Camii,** Emir Hüseyin adına 1453 tarihinde yapılmıştır. Tek kubbeli merkezi bir yapıdır. Harap durumda, kubbe yıkılmak üzeredir. Duvarına kadar arsası komşular tarafından işgal olunmuştur. Kare planlı yapıda kubbenin örtmediği yerler kiremitle kapatılmıştır. Taç kapı kesme taştan kemerli olarak inşa edilmiştir. Üst kısmında sivri kemerler vardır. Bu iki kemer arasında tuğla örülü muhtemelen kitabenin bulunduğu bölüm yer alır. Edirne'de bunların dışında adını bildiğimiz ve bazılarının bugün olmadığı daha birçok cami mevcuttur. Ancak bunlar ya doğal ya da başka sebeplerden dolayı ortadan kalkmıştır. Bu çalışmada üzerinde durulan daha çok günümüze sağlam gelebilmiş yapıların önemlileridir. Diğer yapılar içinde ise **Süleymaniye, Hazinedar, Vize Çelebi, Taşlık, Sarıcapaşa, Süleçelebi, Balaban Paşa, Kirazlı** veya **Şehabeddin, Sofu Bayezid, Çavuş Bey, Sèlçuk Sultan, Malkoç Bey, Mevlana Veliyüddin, Hadım Firuz Ağa, Veledi Veliyüddin, Fazlullah Paşa, Yakut Paşa, Hacı Alemüddin, Semiz Ali Paşa, Zağnos Subaşı, İhmal Paşa, Hacı İlyas, Çokalca** gibi camileri saymak mümkündür. 1992 yılından beri Hazinedar Sinan Bey Camii'nin yerinde yapılan temizlik çalışmaları sonucu bu yapının 17. yüzyıla ait tek kubbeli kare plana sahip bir yapı olduğu anlaşılmıştır.

B) MEDRESELER

Üç Şerefeli Medrese aynı isimli Cami avlusunda yer almaktadır. 15. yüzyılda II. Murad tarafından yaptırılan medrese iki ayrı bölümden meydana gelmektedir. Bunların birincisi II. Murad'a ait olan Saatli

Medrese, diğeri ise Fatih Sultan Mehmed tarafından yaptırılan Peykler medresesidir. Saatli Medrese 841 (1437/38) tarihinde cami ile inşasına başlanmış 851 (1447/48) ise bitirilmiştir. Fatih'in yaptırdığı Peykler veya Çifte Medrese denilen yapının ise tam tarihi bilinememektedir. Ancak 1470-82 arası olması gerekmektedir. Kötü durumdaki medreselerin kalıntılarından zengin renkli taş işçiliğine sahip olduğunu öğreniyoruz. Sadece Peykhane Medresesi kısmen de olsa bugün kullanılmaktadır. 16. yüzyılda yapılan **Ahi Çelebi medresesi'**nin banisi 930 (1523-24)'de vefat eden Ahi Mehmed Çelebi'dir. Kaynaklarda bundan başka Edirne'de mektebi ve hamamı olduğu öğreniyoruz. Yapı herhalde ölümünden hemen önce yapılmış olsa gerekir. 1537/38 yılından hemen önce yapılan **Anbar Kadı Medresesi**'nin 17. yüzyılda sağlam olduğunu Evliya Çelebi bildirmektedir. Yeri hakkında da fazla bilgimiz olmayan Medrese'nin (1537/38) tarihli kayıtlarından iki müderrisi olduğu anlaşılmaktadır. **Saraciye Medresesi** ise Fatih devrinde yaşamış Hacı Kemâleddin b. Abdullah tarafından yaptırılmıştır. **İsmail Ağa Medresesi,** İsmail Bey ve Meydan Medresesi adlarıyla da anılmakta idi. Bugün mevcut olmayan medrese,vakfiyesine göre 869 (1464/65) yılında inşa edilmişti. Medresenin 19. yüzyıl başına kadar sağlam olarak geldiği, hatta 1892/93'de Ahmed Ağa isimli bir şahıs tarafından tamir ettirilip, çatısının ahşapla kaplandığı anlaşılmaktadır. **Şah Melek Medresesi** ise bugün aynı isimle tanınan Caminin yanında yer almakta iken, sonradan yıkılmıştır. Banisi, Şah Melek'tir. Kesin tarihi bilinmemekle beraber, Cami ile hemen hemen aynı tarihte yapıldığı kabul edilebilir. Şah Melek Paşa'nın 1436 tarihli vakfiyesinde adı geçtiğine göre bu fikir kabul edilebilir. **Bayezid II. Medresesi** ise aynı zamanda bir tıp medresesidir. Kuzeybatı köşede bulunan ve diğer adı **Bayezidiye** medresesi olan yapı camii ile aynı tarihte yapıldığı sanılan **Tıp medresesi** 1487/88 yılında tamamlanmıştır. Kare planlı medrese bir avlu etrafında revaklara sahiptir. Revakların arkasında doğru cephesi hariç, 18 talebe odası avluya çevreler ve batı kenarının ortasında bü-

yük bir dershane dışarı doğru çıkıntı yapar. Medreseye ait tek kapı, Dârüşşifa'ya ve dış avluya bakan cephededir. Dikdörtgen çerçeveye alınmış taçkapı kemeri kırmızı beyaz taşlıdır. Taçkapıdan dört tarafı revaklarla çevrili avluya geçilir. Zemini düzgün taş döşeli olup, ortada mermer sade bir havuz bulunur. 1429 tarihli **Beylerbeyi Medresesi'**nin banisi ise 1441/42 yılında vefat eden Sinaneddin Yusuf Paşa'dır. Bugün yıkık olan medrese, 1429/30 yılında yapılmıştır. ilk yapıldığında küçük olan medrese 1557 ve 1592 tarihlerinde genişletilmiştir. Medrese eğitiminin masraflarının ise Edirne'de bulunan bağ, bahçe, hamam ve dükkanlardan ele edilen gelirlerle sağlandığı, 16. yüzyıldan sonra ise bu gelirlerin arttığı anlaşılmaktadır. 1464/65 yılında inşa ettirilen **İbrahim Paşa Medresesi'**nin banisi Çandarlızâde İbrahim Paşa'dır. Aynı isimle anılan mahallede iken 1877 yılında istila sırasında yıkılmıştır. Medresenin masrafları için ayrılan vakıf binalarının çokluğu dikkate alındığında, bu medreseye verilen önem açıkça belli olmaktadır. Bu medrese de önceleri küçük iken, daha sonra talebi karşılamayarak büyütülmüştür. **Taşlık Medresesi** olarak bilinen yapının banisi ise Fatih devrinde yaşamış Mahmud Paşa'nın oğlu Ali Bey'dir. Taşlık veya Ali Bey Medresesi adı ile bilinen yapı, herhalde 1500'den hemen önce yapılmış olsa gerekir. Cumhuriyet devrine kadar ayakta olan Medrese, bu devirde yıkılmıştır. Aynı isimli mescidin yanında idi. Bunların dışında adını bildiğimiz ve hakkında fazla bilgimiz olmayan, **Hacı Alamüddin Medresesi** 982(1574/75), **Hüsameddin Medresesi** (Ekmekçi Köyü Medresesi) 948 (1541/42) **Yakut Paşa Medresesi** 994 (1585/86), **Çuhacı Hacı Medresesi** 948 (1541/42), **Eminiye Medresesi** (1542), **Eski Camii Medresesi** (?) **Halebi Medresesi,** (?) **Kadı Mahmud Medresesi** (16. yüzyıl), **Şeyh Çelebi Medresesi** 982 (1574/75), **Ali Paşa Medresesi** 910 (1504-5), **Bevvap Sinan Medresesi** (16. yüzyıl), **Çakırcıbaşı Hasan Paşa Medresesi** (16. yüzyıl), **Fahreddin Acemi Medresesi** (Horozlu veya Şeceriye Medresesi) II. Murad devri, **Gülçiçek Hatun Medresesi (II. Murad devri),**

Hacı Kemaleddin Medresesi (1464 öncesi), **Şeyh Süca Medresesi** 942 (1535/36), **Darülhadis Medresesi** (sonra cami oldu), gibi medreseler hakkında vakfiyelerden bilgi almaktayız.

C) SARAYLAR

Edirne'de Osmanlı öncesi varlığı bilinen Bizans Sarayı'nın I. Murad tarafından fazla rağbet bulmaması üzerine yeni bir saray yapılmıştır. Eski Saray olarak bilinen sarayın kesin yeri bilinmemesine karşın Selimiye arazisi veya Tunca nehri kıyısı ileri sürülmektedir. Evliya Çelebi ise bunun Selimiye tarafından eski Kavak Meydanında olduğunu belirtmiştir. Ancak sarayın 1368 yılına doğru belki 1366 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak Yıldırım Bayezid'in de burada yani Selimiye Camii'nin hemen hemen bulunduğu yerde yaptırdığı saray ile bu saray çoğu kez karıştırılmıştır. Belki aynı saray değiştirilerek kullanılmıştır. Daha sonra Musa Çelebi tarafından genişletilen saray, yıkıldığı için günümüze sadece hamamı gelmiştir. Tunca nehri kıyısında yer almakta olan Yeni Saray (Saray-ı Cedid)'in kalıntılarından yola çıkarak hemen hemen Topkapı Sarayı esprisinde bir saray ile karşılaşırız. Topkapı Sarayı'ndan sonra ikinci büyük saray olarak kabul edilir. Büyük ihtimalle başka bir sarayın temelleri üzerine inşa edilmiştir. 1450 yılında II. Murad zamanında başlayan inşaat Fatih devrinde devam etmiştir. Daha sonra Kanuni Sultan Süleyman tarafından genişletilerek büyütülmüştür. Kanuni, Saray içindeki kendi adını taşıyan bir köprü aracılığı ile de buraya su getirtmiştir. Köprüye ise su terazileri ekletmiştir. Sarayın bütün şatafatı ise 1703 yılına kadarsürmüştür. İlk yıllarda inşa edilen Sarayda Bab-ı Humayun, Alay meydanı, Cihannuma Kasrı, Kum kasrı, Harem ve Enderun bulunuyor iken, Kanuni döneminde Terazi ve Adalet Kasırları, Kanunî'den sonra ise Mamak Sarayı, Bayırbahçe Kasrı, Alay Köşkü, Bülbül Kasrı, Değirmen Kasrı,

Sepetçi ve İftar kasırları, Şehsuvar Havuzu, Şikâr kasrı, Gülhane kasrı gibi bölümler eklenmiştir. 1703 yılındaki ayaklanmalar sonucu saray oldukça tahrib olmuştur. 18. yüzyıldaki onarımlar da 1829 'da Rus işgali yüzünden işe yaramamıştır. Bugün yapının, Adalet Kulesi, Cihannüma kasrı, Humayun Kapısı ve Mutfakhanesi ile köprüsü günümüze en sağlam gelebilmiş bölümleridir. Özellikle son yıllarda geçirdiği onarımlar ile kısmen de olsa eski görüntüsüne kavuşan Adalet Kulesi dikkat çekici bir durumdadır. Özellikle bu kulenin biraz ilerisinden idam edilenlerin başının konduğu bir taş ile ihtiyaç sahiplerinin dilekçelerinin bostancılar tarafından alındığı kule dibi anlayışı, yapının Adalet Kulesi adı ile anılmasına sebep olmuştur. Kare bir blok halinde yükselen ve Sivri külahla biten anıt, Edirne Sarayı'nın belki de ihtişamını gösteren en önemli yapı olarak görülmektedir. Edirne'de varlığı bilinmesine rağmen günümüze ulaşamamış, Çadır Köşkü, Buçuktepe Kasrı, Hıdırlık, Yıldız Kasırları ve Demirtaş Kasrı gibi yapılarında bulunduğunu söyleyebiliriz.

D) HAMAMLAR

Muradiye mahallesinde harap bir halde bulunan **Yeniçeriler Hamamı**'nın kesin olarak tarihi ve banisi bilinmemektedir. Yakınındaki kışla ve cami ile adını duyurmuştur. Bugün görülen izlerden iç bölümde zengin dekoratif elemanların ve süslemenin bulunduğunu anlamaktayız. Bunun yanında adının ise Kışladaki Yençeri askerlerinin daha çok burayı tercih etmeleri ile bağlantılı görüyoruz. **Topkapı Hamamı** (Alaca Hamam) adı ile bilinen ve Üç Şerefeli Cami'nin batısında yer alan hamamın Edirne Müzesi'nde yer alan kitabesinden anlaşıldığı üzere yapı 1441 yılında II. Murad tarafından yaptırılmıştır. Çifte hamam düzeninde yapılmış hamam bugün yıkık haldedir. Kaynaklardan Camekân kısmının ahşap olduğunu öğreniyoruz. Balkan savaşından

beri kullanılmamaktadır. Karanfiloğlu Mahallesi'nde yer alan **Tahtalı Hamam** Sadrazam Koca İshak Paşa tarafından yaptırılmıştır. Bugün yalnızca duvar kalıntıları görülen hamam, Kuşdoğan Cami yakınında yer almaktadır. Büyük ihtimalle 1470'li yıllarda yapılmıştır. Selimiye Camii'nin kuzeydoğusunda yer alan **Saray Hamamı,** bugün çok harap vaziyettedir. Büyük ihtimalle bu yapı, burada bulunan I. Murad'a ait sarayın hamamıdır. Yapıldığı yıllarda saraya hizmet ederken tam tarihi bilinmese de sonradan halka da açılmıştır. Bugünkü kalıntılarından çifte olarak inşa edildiği anlışalan hamam, Selimiye Camii'nin vakıfları arasına katılmıştır. Balkan Savaşı'nda yıkılan yapının iç dekorasyonu ve özellikle alçı tezyinatı son derece önemlidir. Bugün çok harap vaziyette olan hamamın taş ve tuğladan ibaret işçiliği çok önemlidir. Hemen yanında ise iki adet kuyu mevcuttur. Bugün kısmen olsa çalışır vaziyette olan **Tahta Kale Hamamı** aynı isimli mahallede Ali Paşa çarşısı karşısındadır. 1435 yılında II. Murad tarafından yaptırılmıştır. Çifte hamam düzeninde Edirne'nin en büyük hamamıdır. Üç bölümden meydana gelen erkekler soyunmalığı da, asıl yapının kubbe kasnağındaki pencereler aracılığı aydınlanmaktadır. Gösterişli kubbesinde mukarnaslarla geçiş sağlanmış ve üzerine bir de aydınlık feneri eklenmiştir. Soyunmalıktaki iki katlı sekilerin alt kattakileri sürekli olarak ısıtılmaktadır. Üst kat ise balkon şeklindedir. Soyunmalığın tam ortasında ise havuz yer alır. Güneyde bulunan halvet kısmının ortasında kubbe olup, dört eyvanlı olarak düzenlenmiştir. Kubbe çevresinde ise dört tane yarım kubbe bulunmaktadır. Kadınlar kısmı ile erkekler kısmı arasında ise külhan kısmı yer almaktadır. Kadınlar kısmında daha küçük olan soğukluk kısmının üzerini pandantifli bir kubbe örtmektedir. Halvet kısmında ise kubbeli iki eyvanla genişlik sağlanmıştır. Buradan ise güneydeki özel yıkanma hücrelerine geçilir. Eski Cami'nin doğusunda yer alan **Mezit Bey Hamamı** 1440'lı yıllarda yapılmıştır. Me-

zit Bey tarafından yaptırılan hamam, çok sade bir görünüşe sahiptir. Kesme taş ve tuğladan inşa edilen hamamda üst örtü tramblu bir kubbe ile geçilmiştir. Çok yıkık vaziyetteki **Beylerbeyi Hamamı,** Beylerbeyi Camii karşısında yer almaktadır. Hamamı, XV. yüzyılın ilk yarısında Beylerbeyi Yusuf Paşa yaptırmıştır. Ahmed Paşa ise daha sonra tamir ettirmiştir. **Sokullu Hamamı** ise, Üç Şerefeli Hamam ve Çifte hamam isimleriyle de anılır. Sokullu Mehmet Paşa tarafından Mimar Sinan'a 1579'da yaptırılmıştır. 16. yüzyıl mimarisi gösteren ve o dönemin izlerini taşıyan bir eserdir. Mehmet Paşa'nın 976 (1568/1569) tarihli Edirne tahrir defterinde kayıdı görülmektedir. Sokullu hamamı çifte olarak yapılmıştır. Kadın ve erkekler kısımları yanyana, fakat girişleri ayrı yöndedir. Kesme taş ve tuğladan inşa edilmiştir. Edirne'de bunların dışında, çok harap vaziyette **Gazi Mihal Hamamını** yine çifte hamam olarak 1422 tarihli olarak, **Şifa Hamamı, Ahi Çelebi Hamamı, Tahmis Hamamı, Abdullah Hamamı Çuhacılar Hamamı** gibi daha pekçok hamamın varlığını da elimizdeki kaynaklardan öğrenmekteyiz. Kayıtlara göre toplam en az 33 hamamın varlığı bilinmektedir.

E) TİCARET YAPILARI

I. Mehmet tarafından 1417/18 yılında inşa ettirelen **Bedesten'in** yapılış amacı Eski Cami'ye gelir getirmesi içindir. Kurşunla kaplı on dört kubbeye sahip yapının 4 ayrı yönde kapısı mevcuttur, Yapı içindeki altı paye, bedesteni on dört bölüme ayırmaktadır. Yapının dış süslemelerine karşın içi son derece sadedir. Bugün içindeki bütün dükkanlarda alış veriş yapılmaktadır. Çelebiiye göre iki bedesten olması gerekirken biz sadece birini bilmekteyiz. Bedestenin dış duvarlarında iki renkli kesme taştan yapılmış süslemeler, yaklaşık 40.50 x75 m. ölçülerindeki yapının dört bir yanında gözükmektedir. Edine ili merkez

göl mahallesi, eski İstanbul caddesinde yer alan **Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı**'nın banisi Ekmekçioğlu Ahmed Paşa'dır. Ayşe Kadın Kervansarayı adı ile de bilinir. Mimarı ise Sultan Ahmet Camisi'nin mimarı olan ser mimarı Hassa Sedefkâr Mehmed Ağa ile Edirne Mimarı Hacı Şaban Bey'dir. 1609 yılında inşa edilmiştir. I. Ahmed'e hediye olarak yapılmış olan ve eski İstanbul yolu üzerinde bulunan bu kervansaray özellikle deve kervanlarının gelip kaldığı bir han niteliğinde kullanılmıştır. Kervansarayın dış cephesinde önceden kârgir dükkanları bulun kat iken şu anda halen bu dükkanlarda çeşitli kişiler esnaflık yapmaktadır. İki çeşmesi bulunan bu çiftehan Ekmekçizâde Ahmed Paşa tarafından Padişah Ahmed I.'e hibe edilmiş olduğunu Kervansaray kitabesinden anlıyoruz. 1993 yılında büyük bir yangın geçiren **Ali Paşa Çarşısı** eski Edirne'yi meydana getiren Kale'nin önüne ve ona paralel bir düzende inşa edilmiştir. Çarşı, eski Kule Kapısı'nın dışında başlayıp, Balık Pazarına kadar uzanmaktadır. Doğudan Saraçlar caddesini, batıdan Toprak Sokağı ve Osmaniye Caddesi'ni, kuzeyden Londra Asfaltı'nı, güneyden Balık Pazarı Caddesini ve Direk Çarşısı'nı kapsar. Çarşının altı kapısı vardır. Bu kapılardan üçü doğuya, biri batıya, biri kuzeye, biri de güneye açılır. Bunlardan kuzey ve güneye olan kapılarına Ali Paşa Yan Kayıları, doğuya açılan kapılarından Kuzey Yan Kapısına yakın olanına Ali Paşa Alt Kapısı, Güney Yan kapısına yakın olanına Ali Paşa Alt Kapısı, orta doğu - batı ,önünde açılan kapıya Ali Paşa Orta Kapısı denir. Ali Paşa Çarşısı aslında mekan olarak tam bir arasta düzeninde inşa edilmiştir. Yaklaşık 300 m. uzunluğundaki yapı, iki tarafta sıralanan tonozlu gözlere sahiptir. Yapı şehir yapısına uygun bir şekilde yerleştirilmesi ile dikkat çeker. Çarşının iki uzun taraftaki kapılarında görülen taş işçiliği süsleme unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün orta kapı olarak anılan ve çarşının tam ortasına denk gelen kare mekanlı kısmın dua kubbesi ol-

duğu kabul edilmektedir. Ali Paşa Çarşısı son yılda geçirdiği yangın ile üst örtüsü hemen hemen çökmüş iç mekanlar ise büyük ölçüde tahrib olmuştur. Selimiye camiine gelir getirmesi için Üçüncü Murad tarafından Mimar Davud Ağa'ya yaptırılmış **Selimiye Arastası,** caminin batı yönünde camiye paralel olarak, uzunlamasına yerleştirilmiştir. Arastanın uzun uçlarında birer kapı bulunmaktadır. Arastanın üst örtüsü uzunlamasına beşik tonozludur. Arastanın içinde karşılıklı dükkanlar sıralanır. Gişir kapıları kesme taştan yapılmıştır. Bütünüyle güzel bir eser olan Selimiye arastasının kendi bünyesinde en güzel yeri ise dua kubbesidir. Dua kubbesi, kuzey-güney yönündeki ana kısım ile batıdaki kısa kolun kesiştiği bölümde yer alır. Her pencere birbirinden farklı geometrik desenli mermer şebekelerle süslenmiştir. Dua kubbesindeki bol pencere, arastanın bu bölümünün daha fazla ışıklı olmasını sağlamaktadır. Mimar Sinan'ın yetiştirdiği Mimar Davud, külliyeye bir çarşı yapısı ile ilâvede bulunurken, özellikle bu dua kubbesiyle ustasından esinlendiğini ortaya koymaktadır. Yapı 1993 senesinde bir restorasyon geçirmiştir. Bugün otel olarak kulanılan **Küçük ve Büyük Rüstem Paşa Hanı,** bitişik düzende inşa edilmiştir. Kent Merkezinde Eski Cami'nin hemen arkasında yer alan han, aslında daha çok bir kervansaray görüntüsündedir. Kanuni'nin sadrazamı Rüstem Paşa tarafından 16. yüzyılın ikinci yarısında yaptırılan han Klasik Osmanlı Mimarisinin güzel yapılarından biridir. Avlulu hanlar grubunda incelenen yapı, dikdörtgen bir avluya sahiptir. İki katlı odalar dikdörtgen avlunun çevresine yerleştirilmiştir. Avluya bakan cephe revaklı olarak inşa edilmiştir. Mimar Sinan tarafından yapılan han, aynı zamanda batıda ön cephede yirmibir dükkan ile iki kapıya sahiptir. Avluda uzun yanlarda karşılıklı olarak ikinci kata çıkışı sağlayan merdivenler bulunmaktadır, üst katta penceredeki tuğla süslemeler dikkat çekicidir. Yapının ana kapısı üstünde bulunan kubbe, yivli olarak yapılmıştır. Bü-

yük avlunun ortasında olması gereken köşk mescid ne yazık ki bugün yoktur. Ayrıca diğer benzeri kervansaraylarda olduğu gibi zemin kat tavanları tonoz, birinci kat üst örtüsü ise kubbe geçişlidir. Bu ticaret yapılarının dışında, kaynaklardan da adını bildiğimiz ve bugün çok harap vaziyette bulunan oldukça büyük Deveci Han'ın dışında (Bugün restorasyon görmektedir.) İki kapılı Han, Yemişkapanı, Balkapanı, Unkapanı, Havlucular Hanı, Nahil Hanı, Araplar Hanı, Taş Han, Kiracı Han, Halil Paşa Hanı, Hacı Alemüddin Hanı, Mezitbey Han gibi yapıların çoğu kaybolmuş olsa da varlığını biliyoruz.

F) ÇEŞMELER

Edirne'de bugüne kadar tesbit edilebilen yaklaşık 250 civarında çeşme bulunmaktadır. Ancak bunların çoğu ya kaybolmuş, ya da çok harap vaziyettedir. Bunlar arasında 1495 tarihli **İbrahim Paşa Çeşmesi,** aynı isimli mahallede yine aynı isimli sokakta yer almaktadır. Dört cepheli çeşme, aynı zamanda tezyinatlıdır. 1544 tarihli **Köse Balaban Çeşmesi** ise Ali Bey mahallesindedir. Edirne'ye İstanbul yönünde girişte yer alan **Nazır Çeşmesi** tek cepheli olarak 1574 yılında inşa edilmiştir. 1647 tarihli **Ayşe Kadın Camii Çeşmesi,** aynı isimli caminin hemen yanındadır. Arasta karşısındaki 1666 tarihli **Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Çeşmesi,** oldukça büyük ölçülerde dikkat çekmektedir. 1669 tarihli **Yıldırım Camii Çeşmesi,** 1781 tarihli **Eski Camii Sebili,** aynı isimle anılan camilerin yanında yer alır. 1669 tarihli **Sinan Ağa Çeşmesi,** Bayezid Camii girişinde, 1696 tarihli **Valide Sultan Çeşmesi** Yanıkkışla yanında, 1701 tarihli **Ahmedzâde Hüseyin Paşa Çeşmesi** ise Kıyık caddesindedir. Edirne'nin en eski Sebili ise 1469 tarihli ve Ayşe Kadın Camii batısındaki **Ayşe Kadın sebili'**dir. Özellikle 18 ve 19 yüzyıllarda yapılan bol miktarda çeşmeden çok az bir kısmı

günümüze ulaşabilmiştir.

G) KÖPRÜLER

Edirne'de bugün varlığını tesbit ettiğimiz 8 adet köprü bulunmaktadır. 1420 yılında Gazi Mihal Bey tarafından yaptırılan **Gazi Mihal Köprüsü,** Bizans Devri özelliklerine de sahiptir. Köprüye 1640 yılında Kemankeş Mustafa Paşa, bir tarih köşkü yaptırmıştır. 19. yüzyılda depremden zarar görmesi üzerine II. Abdülhamid tarafından hemen hemen yeniden yaptırılmıştır. Bunun için köprü **Hamidiye** diye de adlandırılmaktadır. İtalyan ustaların çalıştığı bu onarım sonucu köprü 766 m. uzunlukta yapılmıştır. Üç bölüm halinde incelenebilen köprüde yirmiyedi göz mevcuttur. Ana yatak üzerindeki bölüm 184 m. boyundadır ve Mihal Bey tarafından yaptırılmıştır. İkinci ve üçüncü bölüm arası ise 457 m. üçüncü bölüm ise 125m. uzunluğundadır ve Yıldırım Camii'ne yakın olduğu için, **Yıldırım köprüsü** adıyla da tanınmaktadır. 1544'te onartıldığı, üzerinde bulunan Kanuni'ye ait kitabeden anlaşılmaktadır. Sarayiçine yakın mevkide Tunca üzerinde 1541 yılında Şehabeddin Paşa tarafından yaptırılmış olan **Saraçhane Köprüsü** onun adıyla da anılmaktadır. 120 m. uzunluğundaki köprünün 12 kemeri ve 11 desteği vardır. 1702'de orta kemeri yıkılan köprü II. Mustafa tarafından onartıldığında yalaşık 50 m. kadar bir ekleme yapılmıştır. Edirne Yeni İmaret mahallesinde ve Bayezid Külliyesi'nin hemen arkasında yer alan **Bayezid Köprüsü** 1488'de mimar Hayreddin tarafından yapılmıştır. 78 m. uzunluğunda beş sivri kemere sahiptir. Bugün sağlam olmasına karşın yine de bakıma muhtaçtır. Sarayiçinde Adalet Kasrı'nın hemen yanında yer alan **Fatih Köprüsü;** Bönce, Cephanelik ve Süvari Köprüsü gibi isimlerle de anılmaktadır. Tunca nehri üzerindeki köprü büyük ihtimalle Fatih devrinde 1452'li yıllarda yapılmıştır. 34m. boyunda 4.40 m. genişliğindedir. **Meriç Köprüsü** ise Karaağaç

yolu üzerinde 1842-47 tarihleri arasında inşa edilmiştir 263 m. uzunluğunda 7m. genişliğindedir. 12 kemere sahiptir. Köprü köşkü ile boşaltma gözleri bulunmaktadır. Köşkün kubbesinde olması gereken güneş kursu büyük ihtimalle sonradan kaybolmuştur. Köprü Meriç ile Arda çayının kesim noktasında inşa olmuştur. Ekmekçizade Ahmed Paşa tarafından 1608-1615 tarihleri arasında Tunca nehri üzerinde inşa ettirilen **Ahmed Paşa Köprüsü,** Sedefkâr Mehmed Ağa tarafandan yapılmıştır. 10 kemerli bir köprü olarak yapılan anıttaki beton köşk yapılmadan önce, yerinde orjinal kitabeli bir köşk yer almakta idi. Kanunî Köprüsü adıyla da bilinen**, Saray Köprüsü,** Kanunî tarafından 1560 yılında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Saray içinde yine Tunca nehri üzerinde yapılan köprü dört gözlü ve 60 m. uzunluğundadır. Bayezıd köprüsüne ek olarak yapılan **Yalnızgöz Köprüsü,** Tunca nehri üzerinde yer almaktadır. Kenti, bugün yeni imaret adı ile bilinen mahalleye bağlamaktadır. 1570 yılında II. Selim tarafından Sinan'a yaptırılmıştır. Yalnız göz adını ise tek kenerli oluşundan almaktadır. Bugün onarıma muhtaç olan yapının kemer açıklığı ise 6.60 m.'dir.

ALBÜM

H) ALBÜM

"Album d'un voyage en Turquie en 1829/30", Paris'te basılmış ve özellikle Trakya Bölgemizi, başta Edirne olmak üzere bir çok bölgelerini tanıtmaktadır. G. Sayger ve A. Desarnod tarafından yayınlanmış çizimleri ile günümüzde son derece yararlı bir kaynak durumuna gelmiştir. G. Sayger hakkında çok fazla bilgi bulunmamasına karşın, Auguste Joseph Desarnod'un Fransız asıllı bir ressam olduğunu biliyoruz. 1788 yılında doğan Sanatçı, Paris'te Napolyon döneminin ünlü sanatçısı Baron Antoine - Jean Gros tarafından eğitilmiştir. Hocasının etkisini bu albümdeki resimlerde de görmek mümkündür. Ancak Desarnod daha iyice tanınmadan Subay olarak Rusya'ya savaşa gitti. Burada 1812 yılında esir düştü. Daha çok askerlik ile ilgili yaptığı resimler arasında **Borodino Savaşı** ve **Ormanda Yıkanan Peri Kızları** sayılabilir. Desarnod 1840 yılında Petersburg'da ölmüştür. Ancak burada önemli bir sorun vardır. O da 1812 de esir düşen sanatçı bu albümü hangi tarihte, hangi şartlarda görüntülemiştir. General Diebitch Ağustos 1829 yılında Edirne'de ordugah kurduğuna göre ve de kendi görüntüsü de albümde yer aldığından, bu tarih onun herhangi bir nitelikle Edirne'ye geldiğini göstermektedir. 1829/30 da basılan ve '. Nikolaosa'a ithaf edilen kitabın Paris'te basılması ise ayrı bir sorundur. Petersburg'da yani Leningrad'da ölen sanatçının Rus Savaşı sırasında esir olarak mı Edirne'ye geldiği sorusuna yoksa Rusya'ya iltica mı etti, sorusu ile başabaş fikirler çatışmaktadır. G. Sayger'in ise hakkın da fazla bilgi bulunaması da ayrı bir merak konusudur. Anlaşıldığı üzere Desarnod 1828/29 yılındaki ilk Osmanlı - Rus Savaşları sırasında vasfı net olmamakla birlikte Edirne'ye gelmiştir. Herhalde karakalem ve sulu boya olarak bu eseklere imza atmıştır. 14 Eylül 1829 yılında Edirne'den çekilen Ruslarla birlikte Desarnod'lda buradan ayrılmış olsa gerek! G. Sayger ise büyük ihtimalle buradan Fransa'ya gitmiş ve orada bu çalışmanın devamı niteliğinde olan **Relation d'un voyage en Roumelie,** adlı eserini 1834 yılında Paris'te yayınlanmıştır.

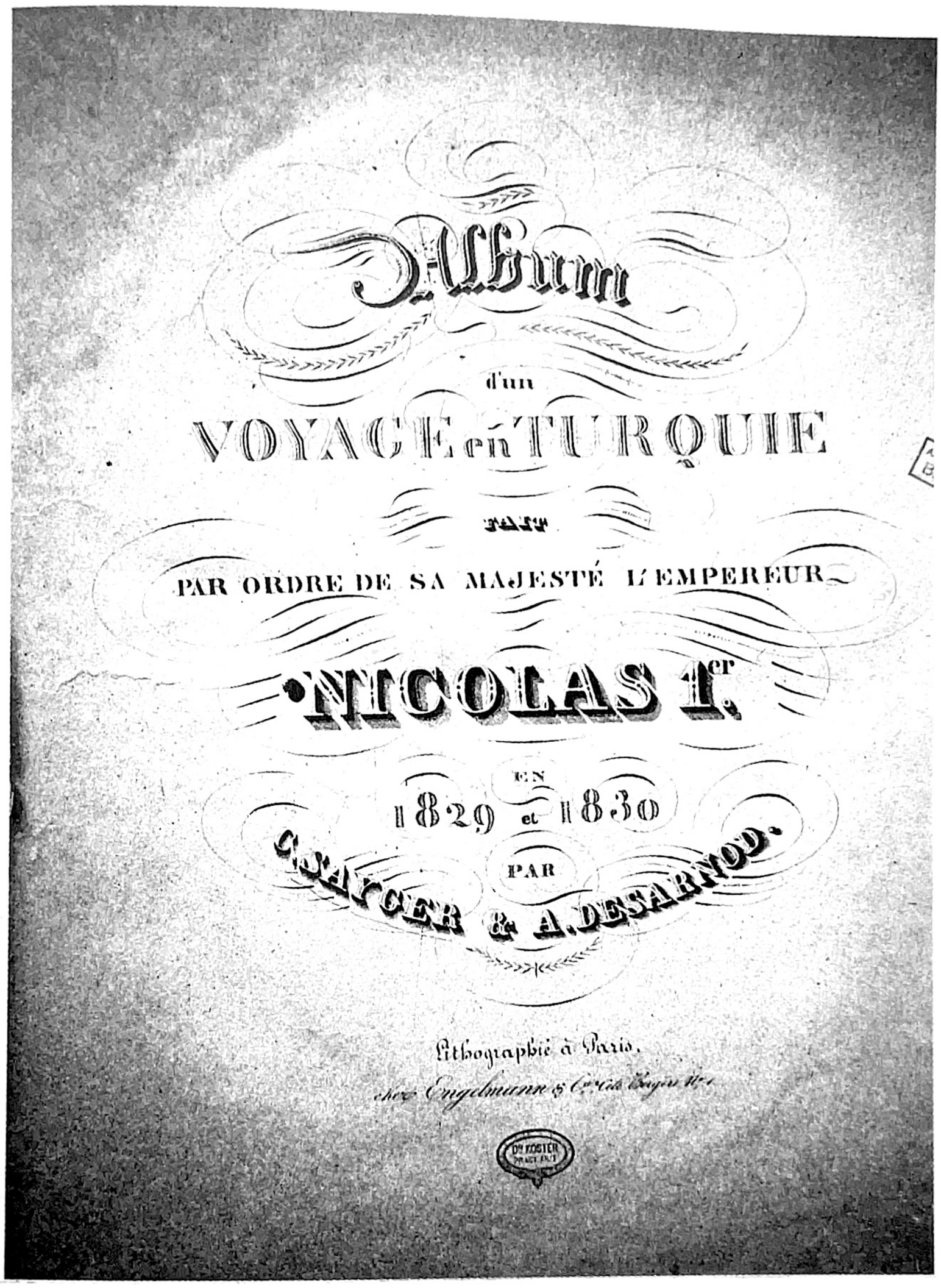

Resim 1) Kitap İmparator Majesteleri I. Nicolas'a ithaf edilmiştir. Türkiye'ye Seyahat Albümü adıyle kitap 1829-1830 yılları arasında hazırlanmış ve ardından basılmıştır. I. Nicolas 1825-1855 yılları arasında Rusya'da çar olan Nikolay'dır.

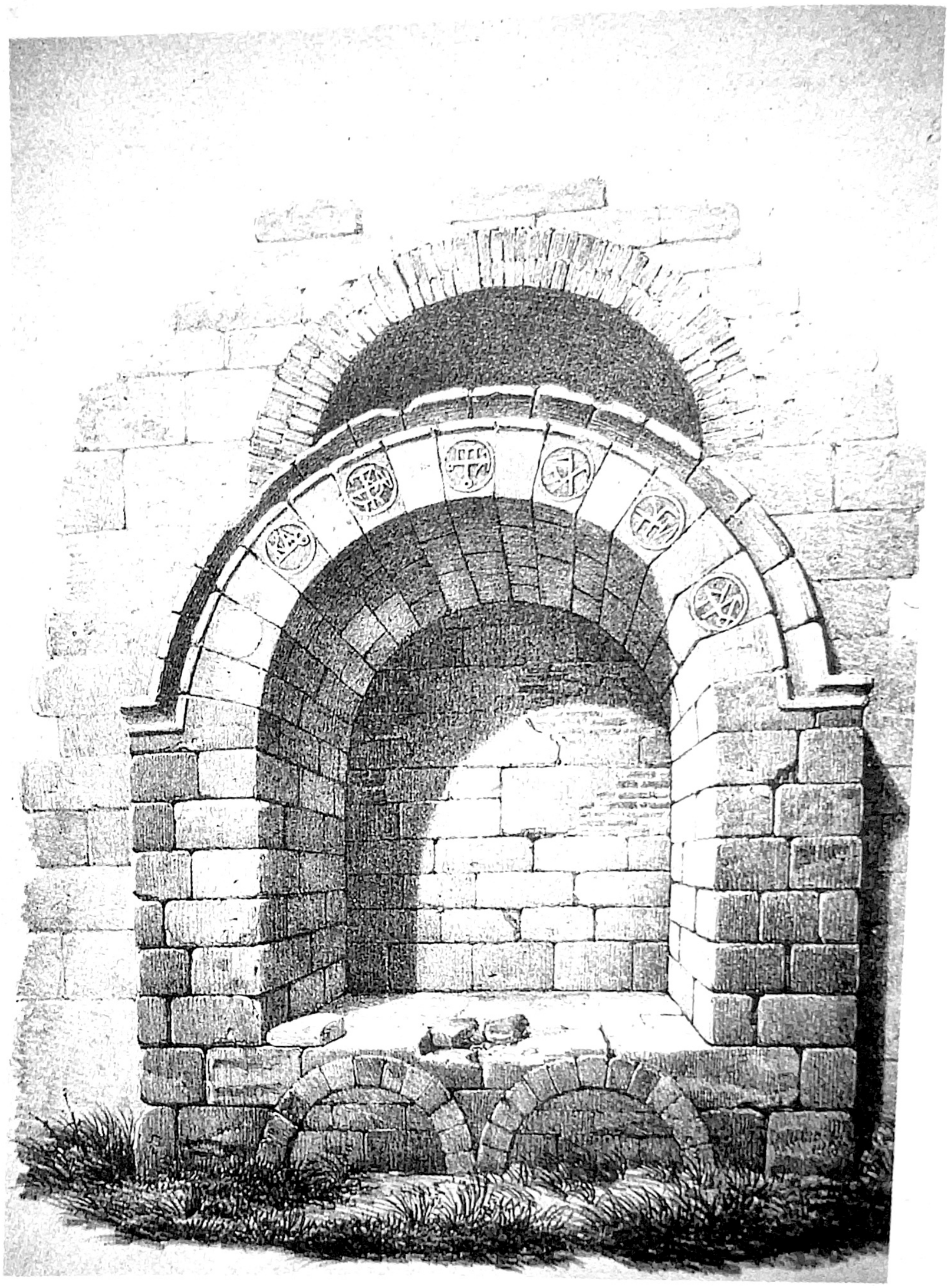

Resim 2) Mesembria bugün Nesebar adıyla bilinmektedir. Bulgaristan sınırları içinde karadeniz kıyısında ki bu antik kentte bulunan Bizans dönemi çeşmesi.

Resim 3) Edirne'de bulunan antik bir heykel (Bugün yeri belli değil)

Resim 4) Edirne'den bir çeşme.

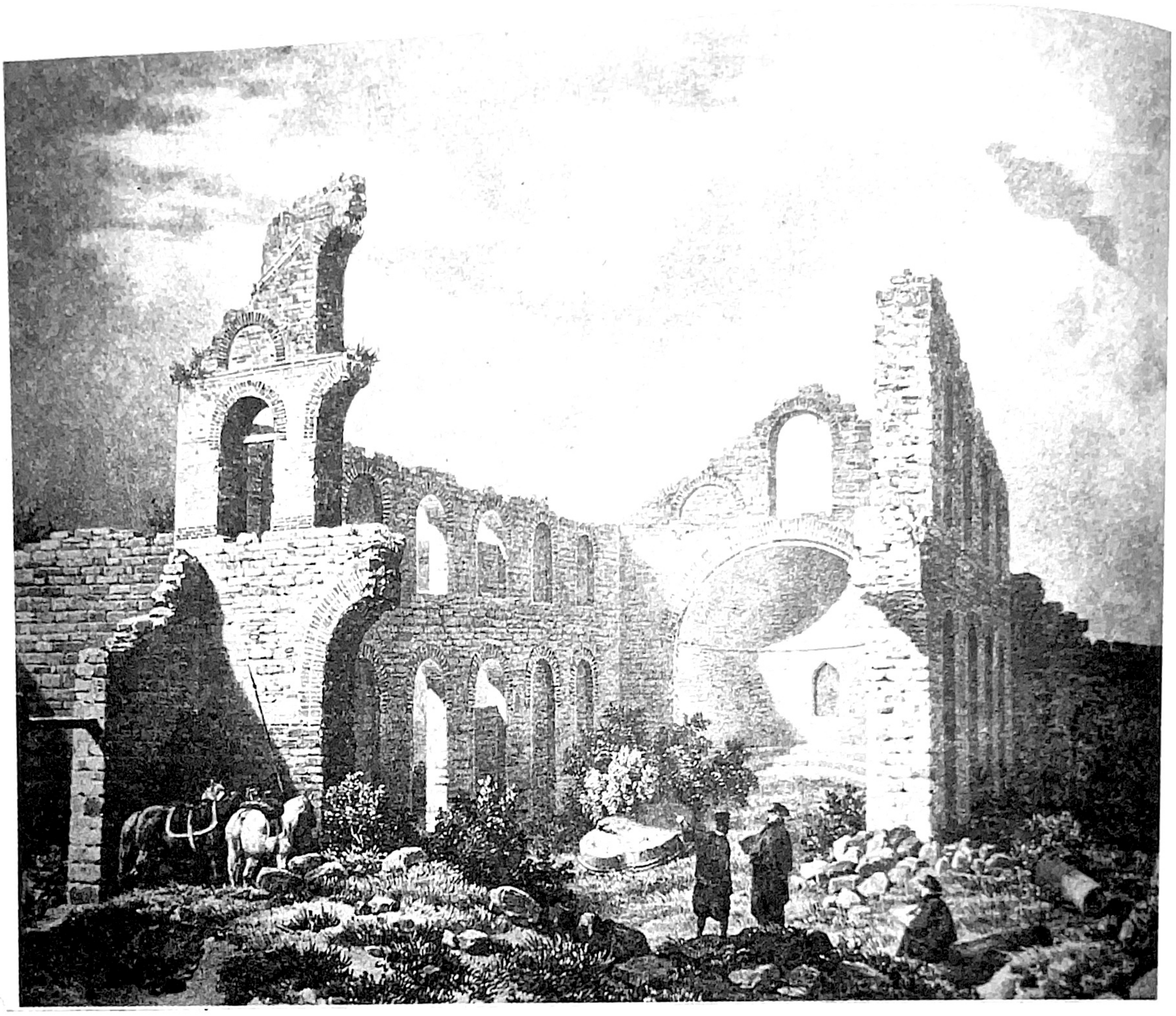

Resim 5) Mesembria (Bulgaristan), da eski Katedral. 6. yüzyılda Iustinianus zamanında inşa edilmiştir. Bazilika planında ve stranonlu olarak inşa edilmiştir.

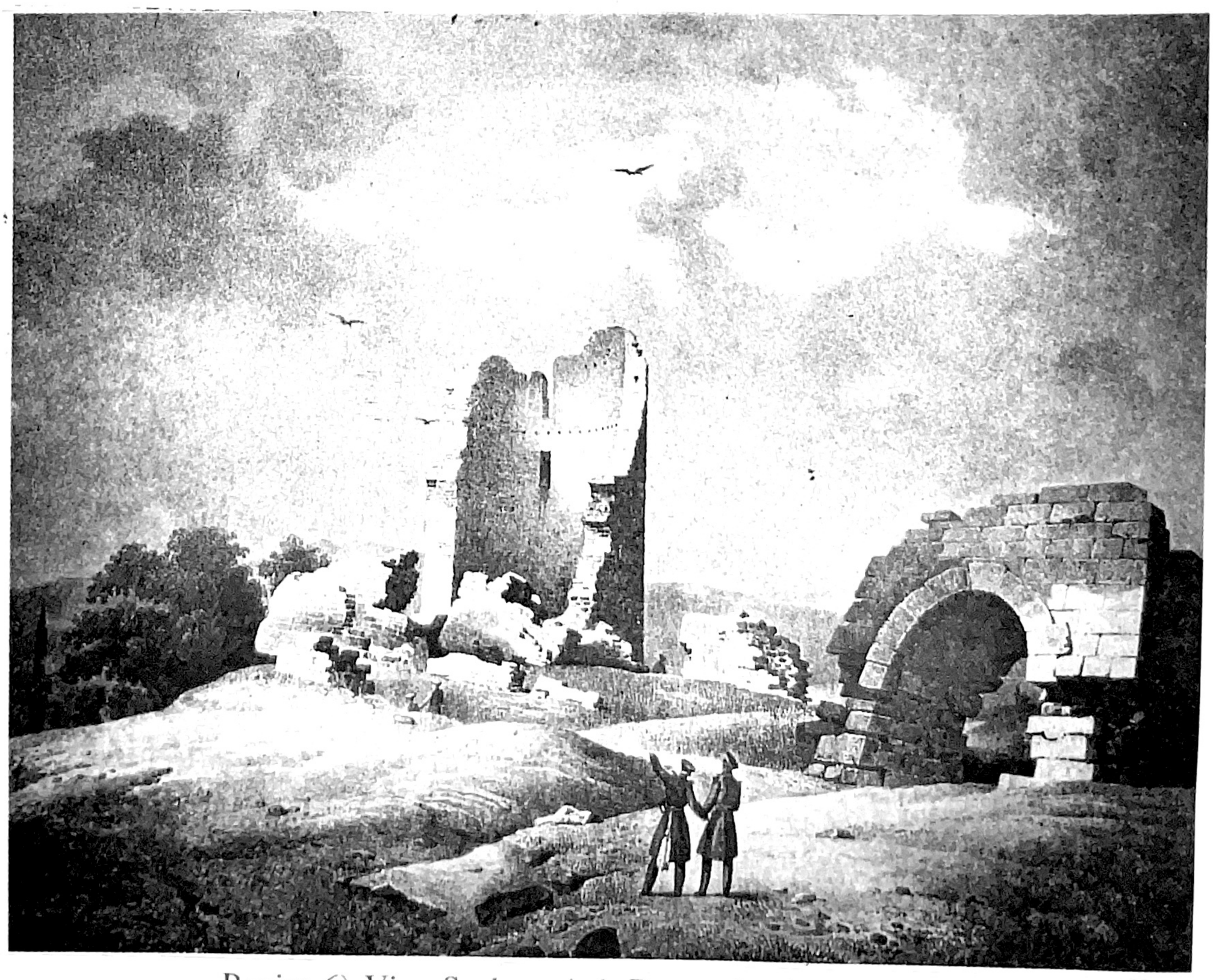

Resim 6) Vize Surları. Aslı Roma devrine kadar uzanan surlar önünde Rus askerleri görülmektedir. Bugün bu alan aynı şekilde ve ağaçlandırılarak korunmuştur.

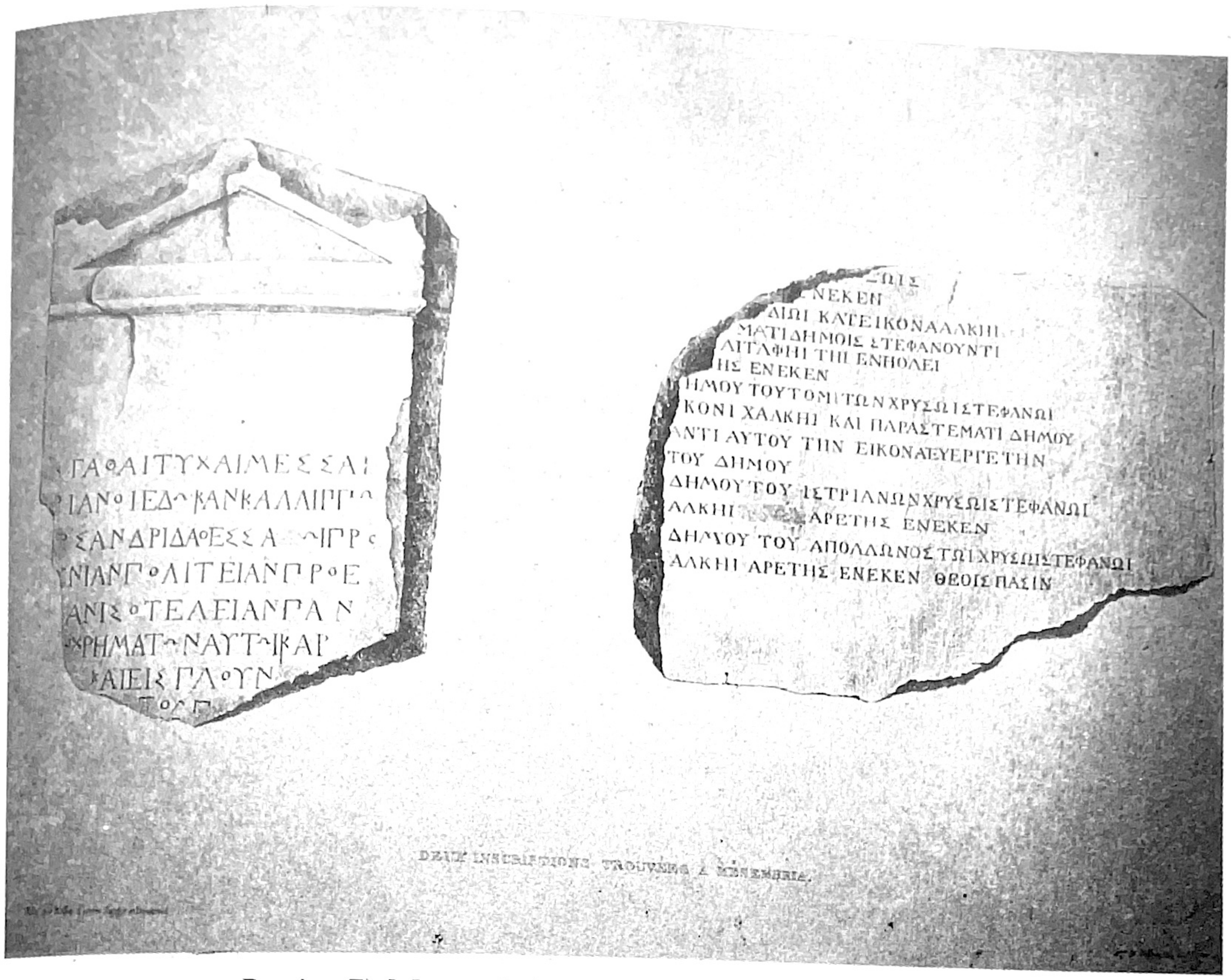

Resim 7) Mesembria'da bulunmuş iki kitabe parçası

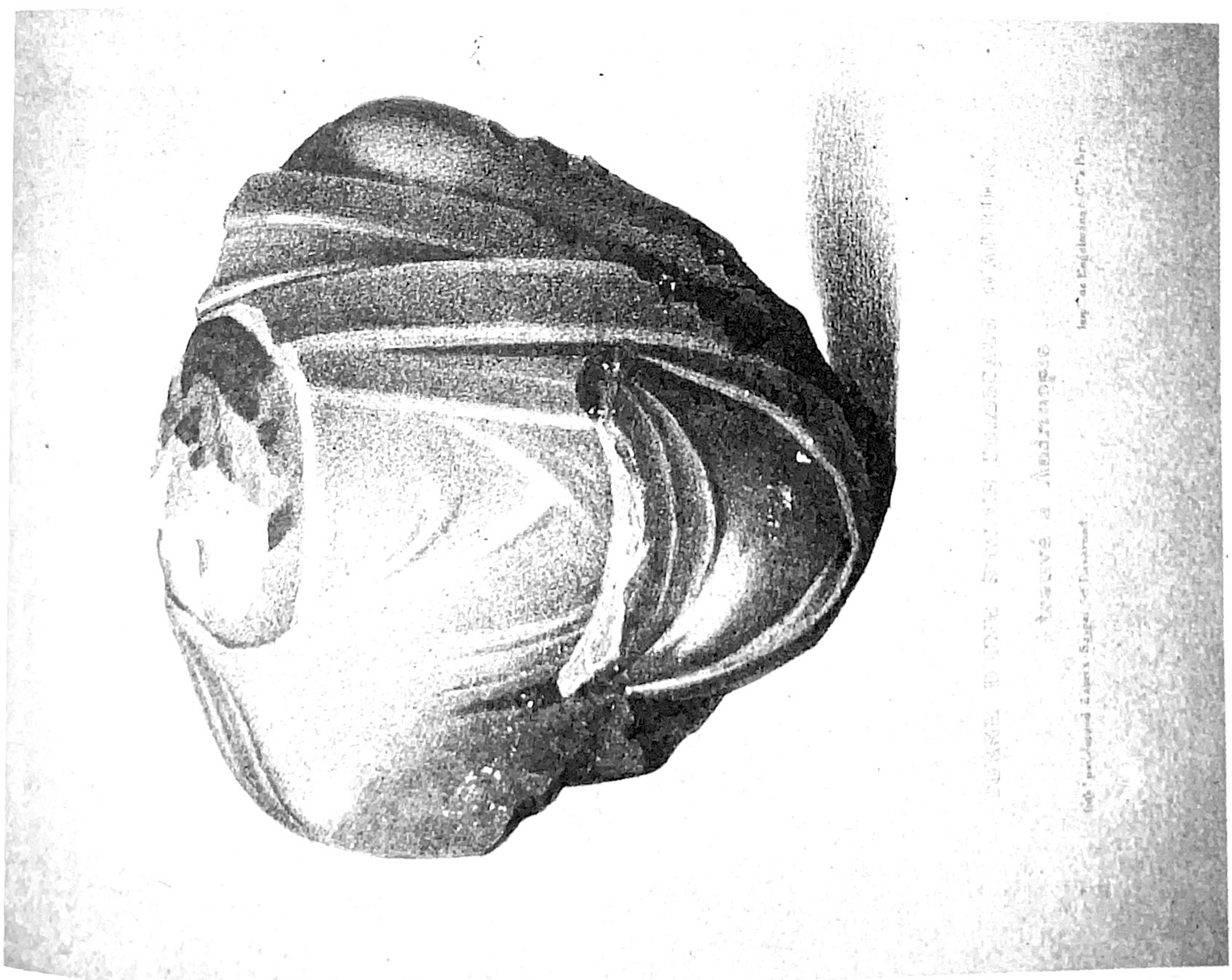

Resim 8) Edirne'de bulunmuş bir profil torso. Bugün İstanbul Arkeoloji Müzesindedir. Bayezıd camii'nin avlusunda bulunmuştur.

Resim 10) Hasköy Kilisesi

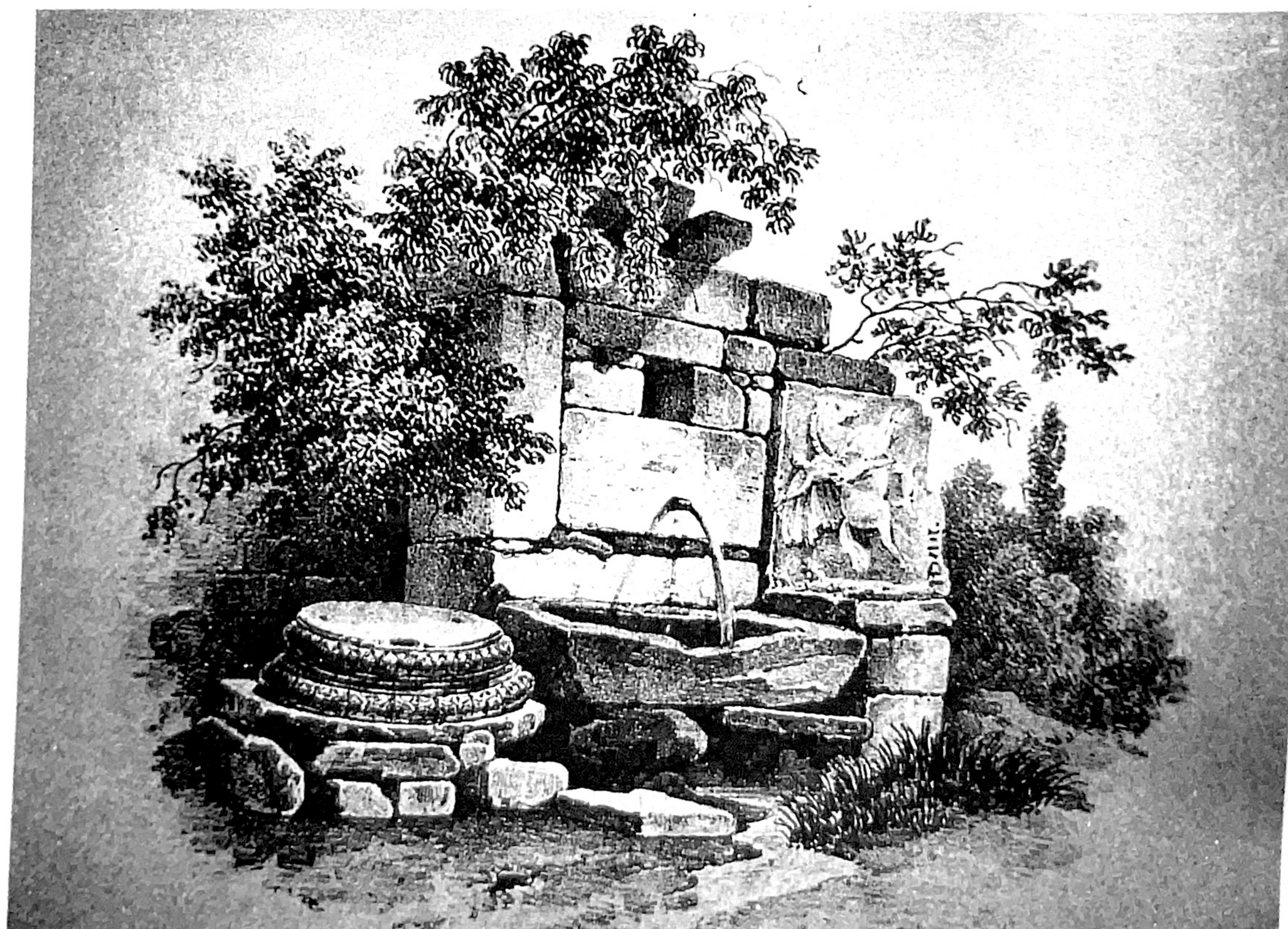

Resim 11) Vize'den bir çeşme

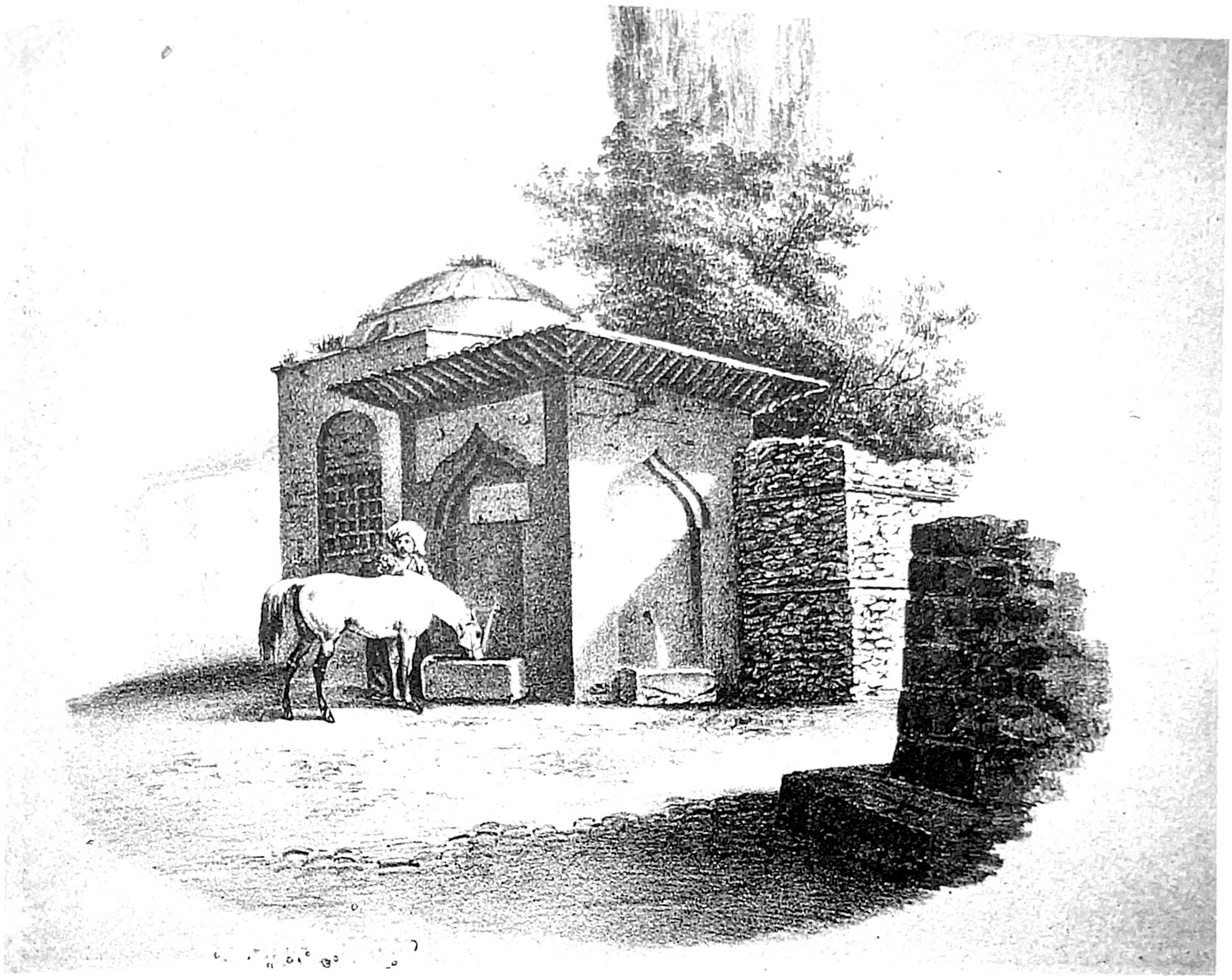

Resim 12) Kırklareli'nde bir çeşme

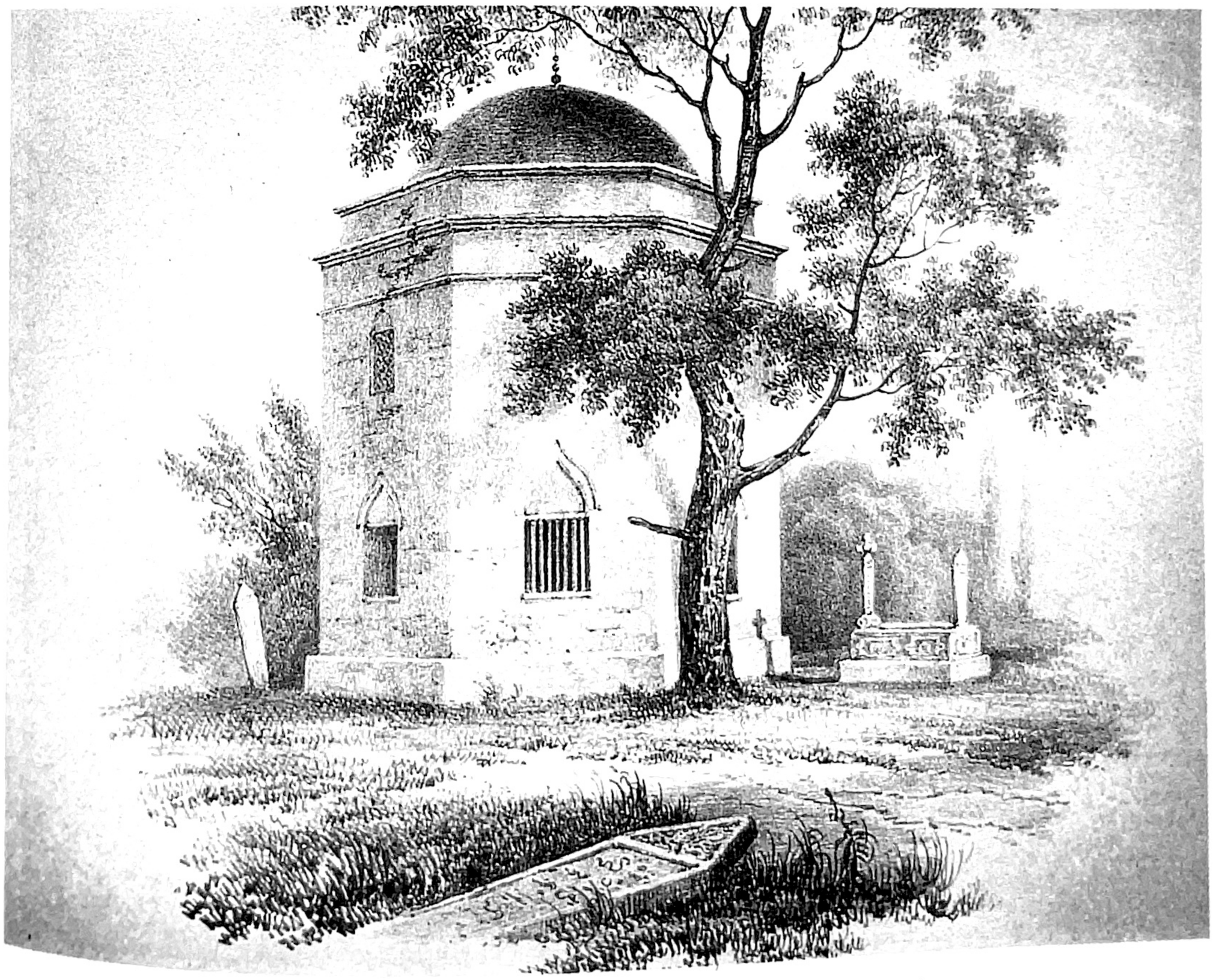

Resim 13) Pınarhisar Türbesi (Ahmet Baba)

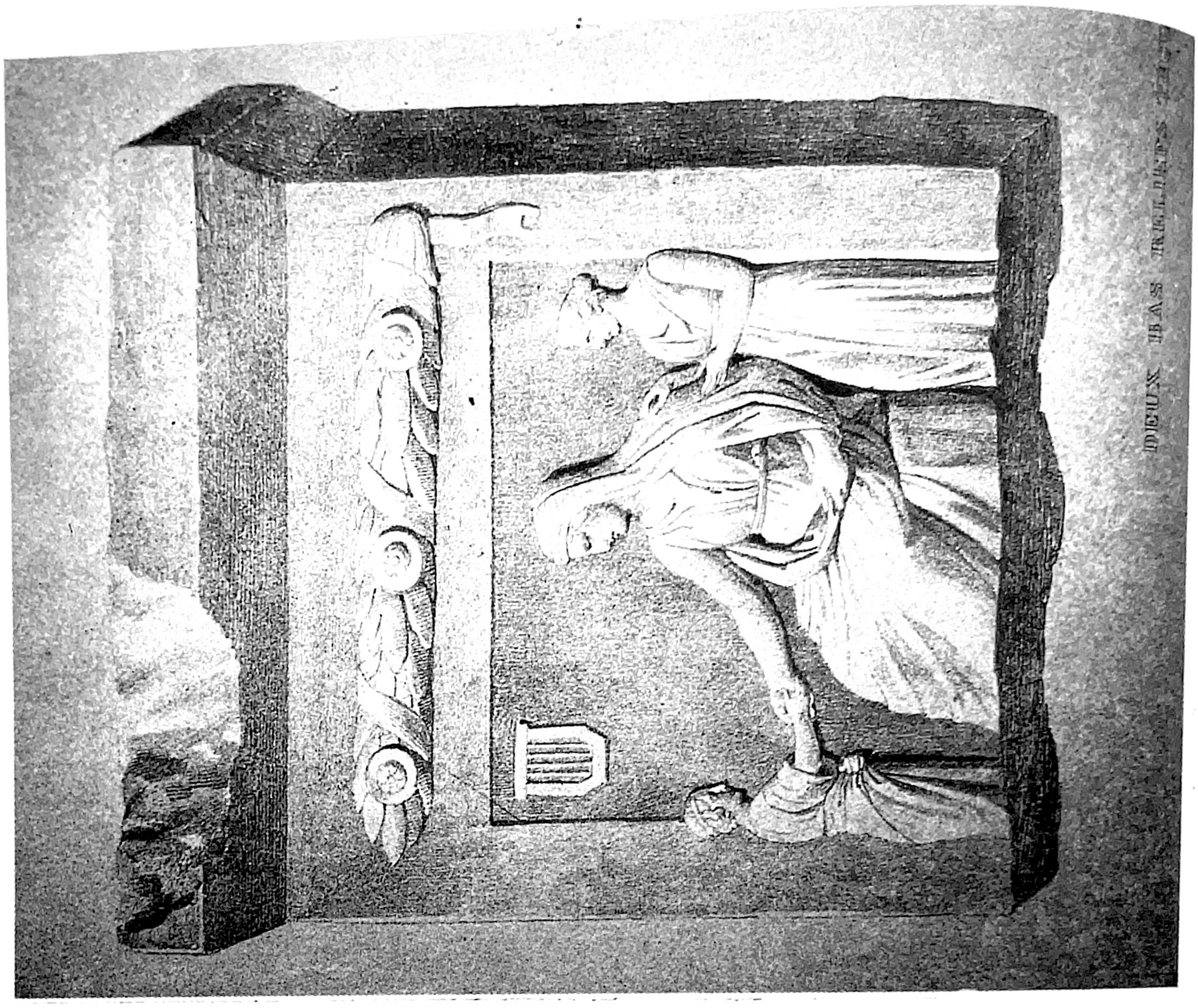

Resim 14) Mesembia'dan bir rölyef

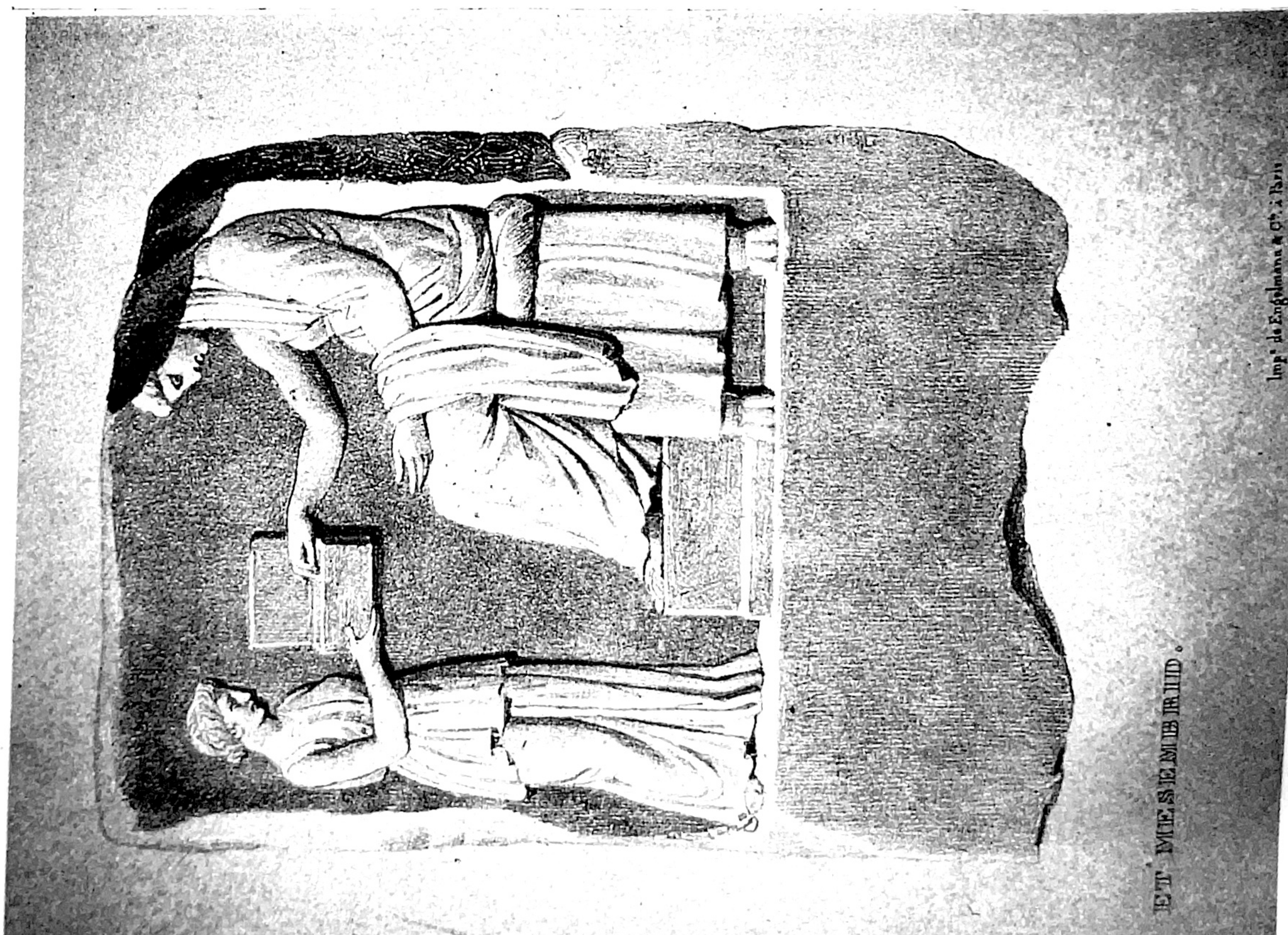

Resim 15) Mesembia'dan bir rölyef

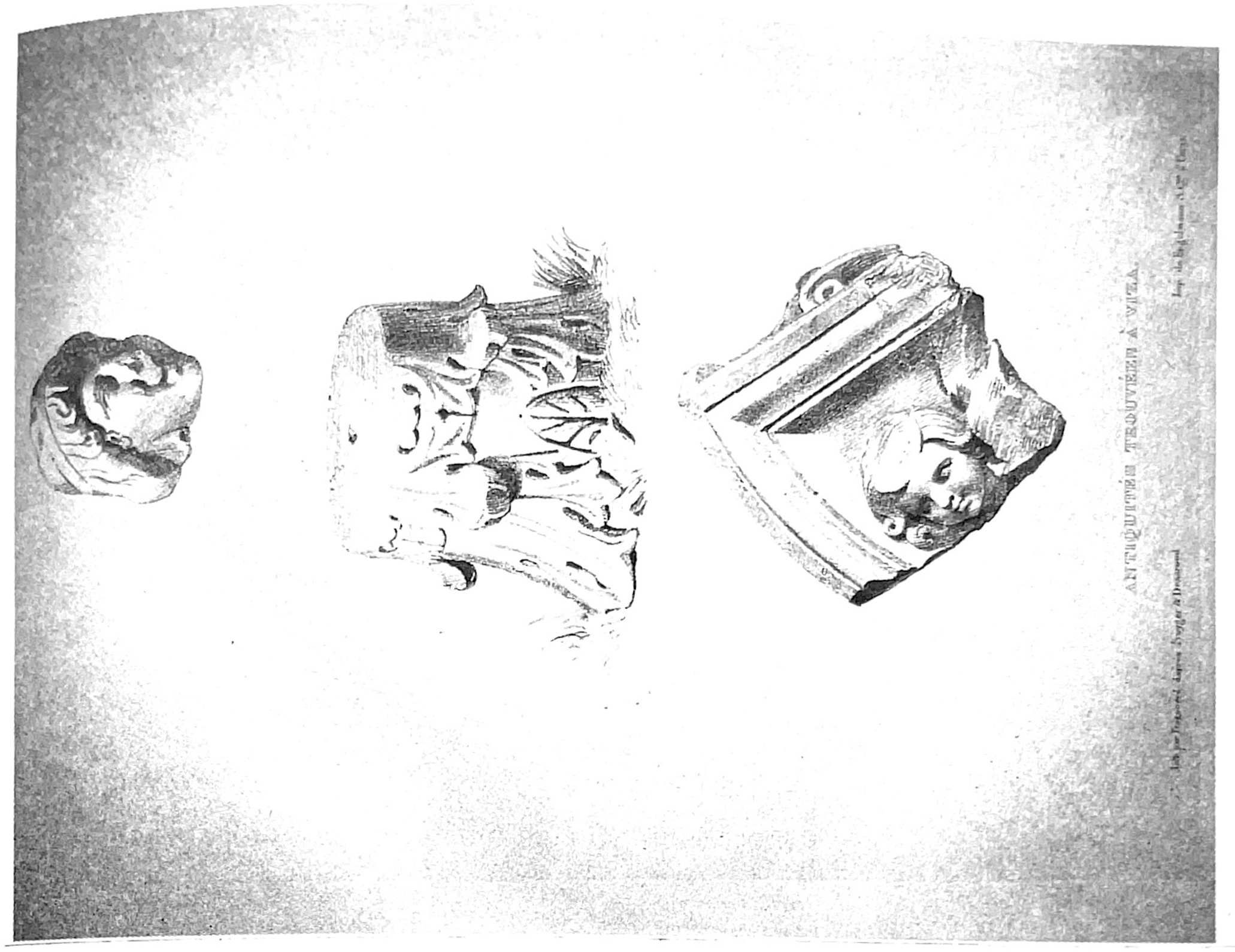

Resim 16) Vizeden antik parçalar

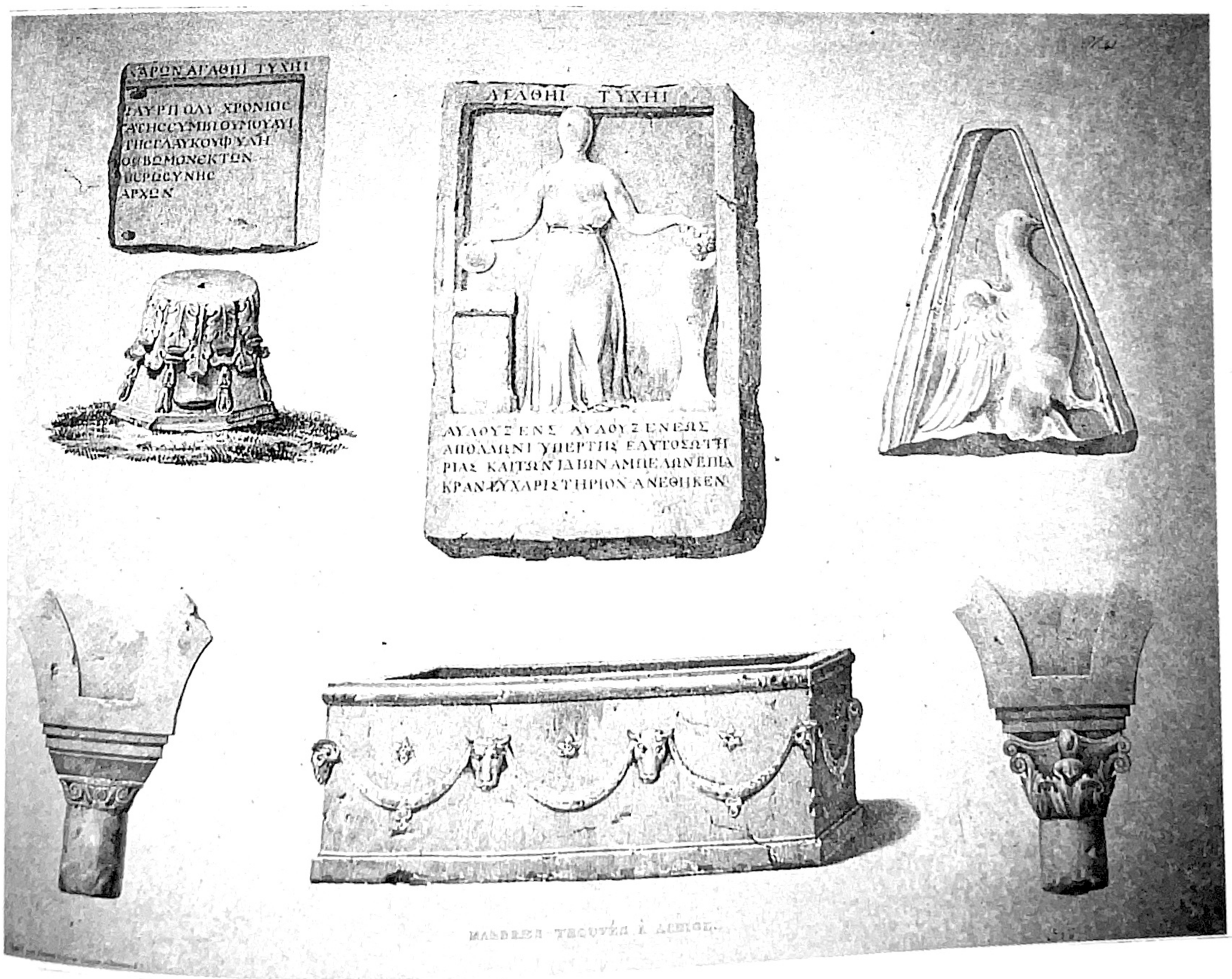

Resim 17) Mesembia'dan antik parçalar

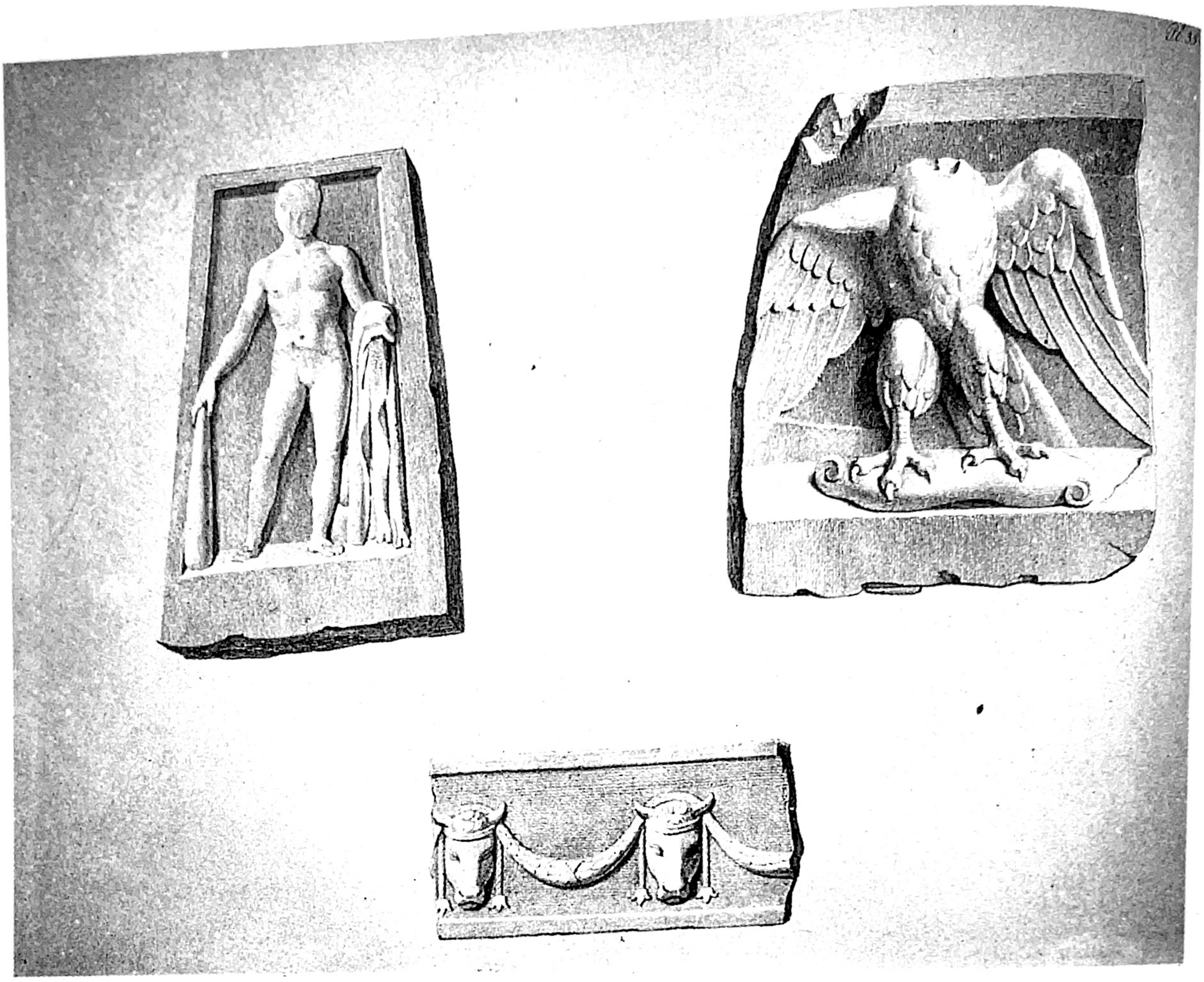

Resim 18) Mesembia'dan antik parçalar

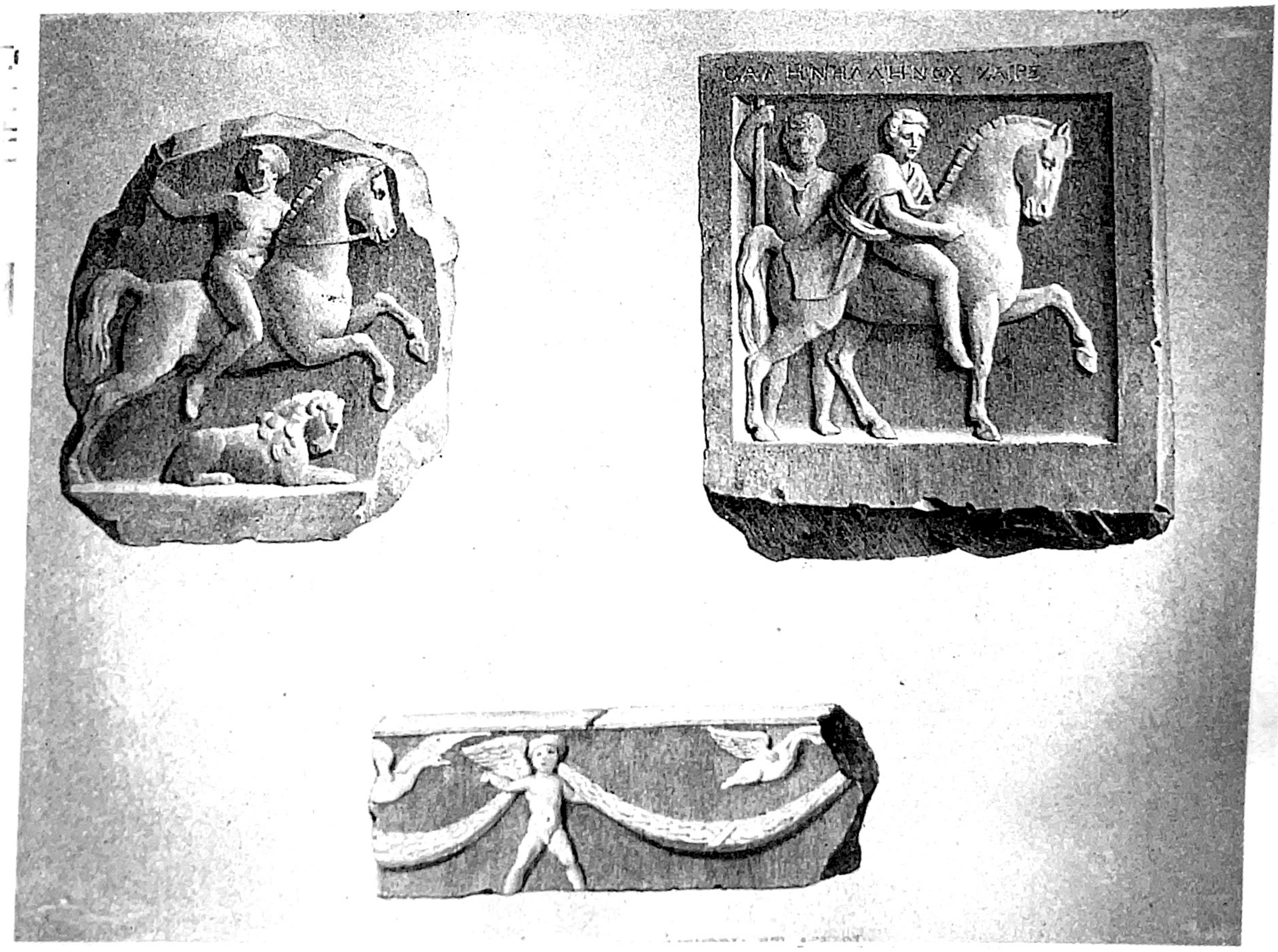

Resim 19) Mesembia'dan antik parçalar

Resim 20) Selimno Kilisesi (Bulgaristan)

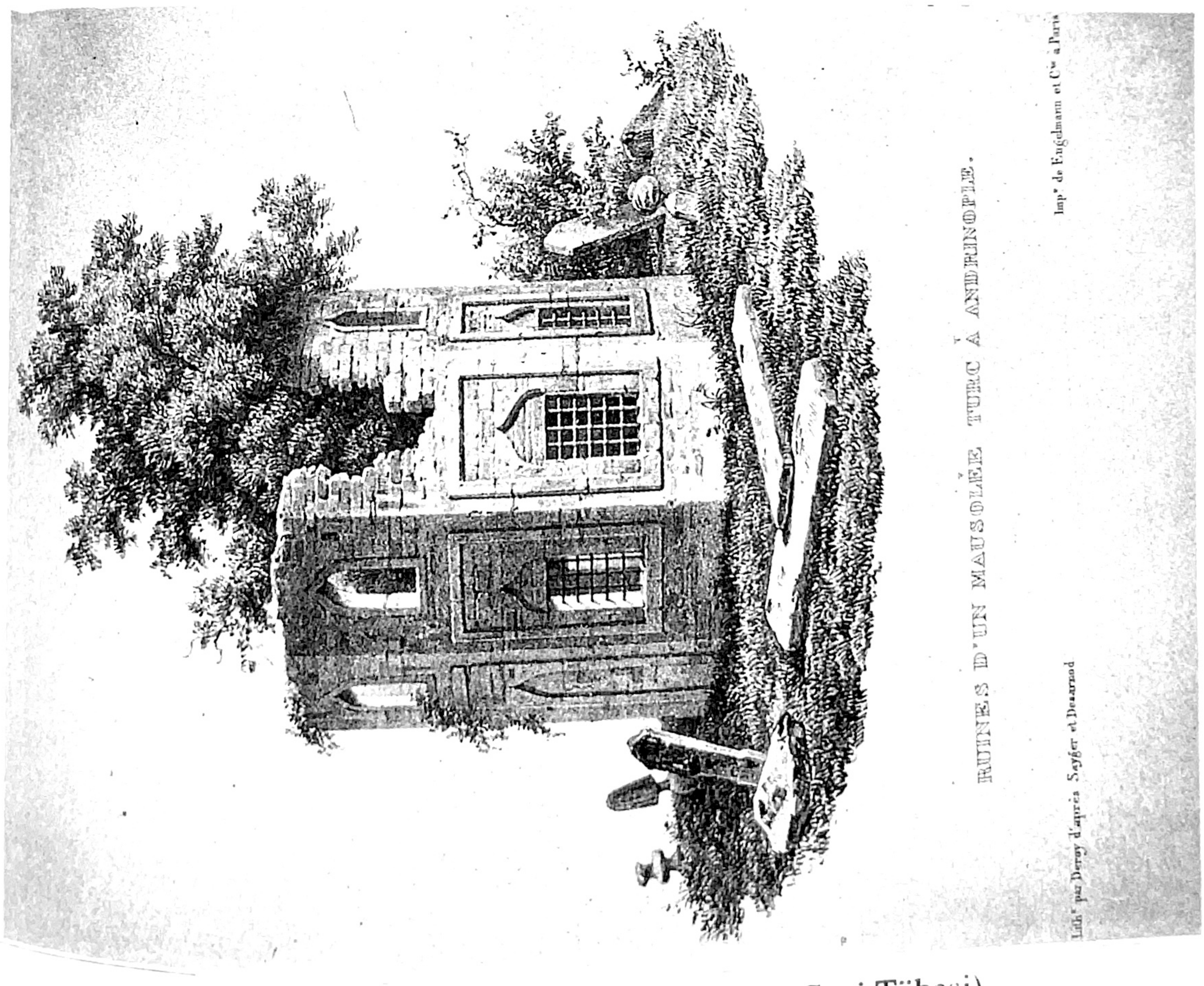

Resim 21) Edirne'den bir Türbe (Hoca Gazi Tübesi)

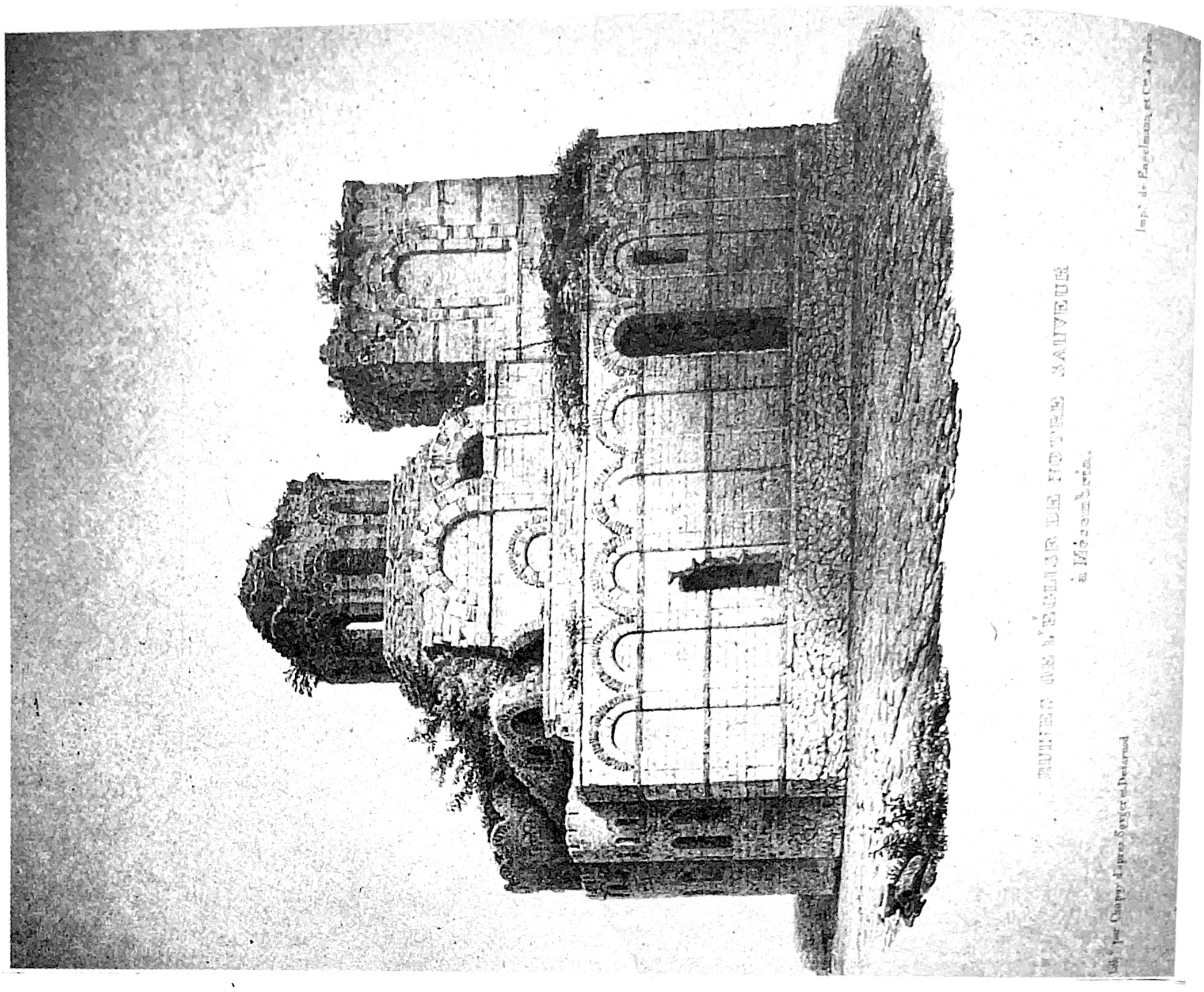

Resim 22) Mesembria Kuzey Kilisesi.

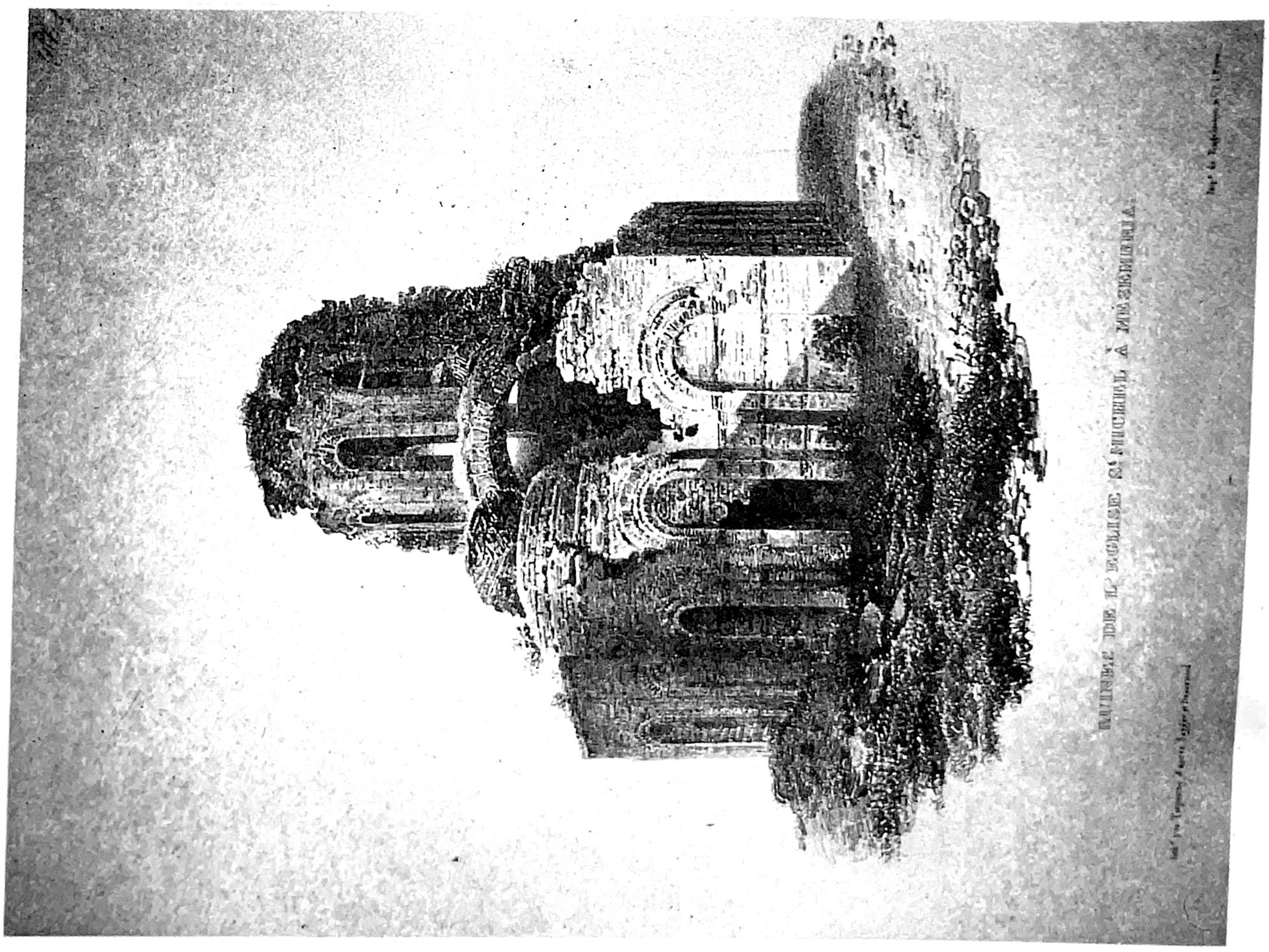

Resim 23) Mesembria Hagios Michael Kilisesi

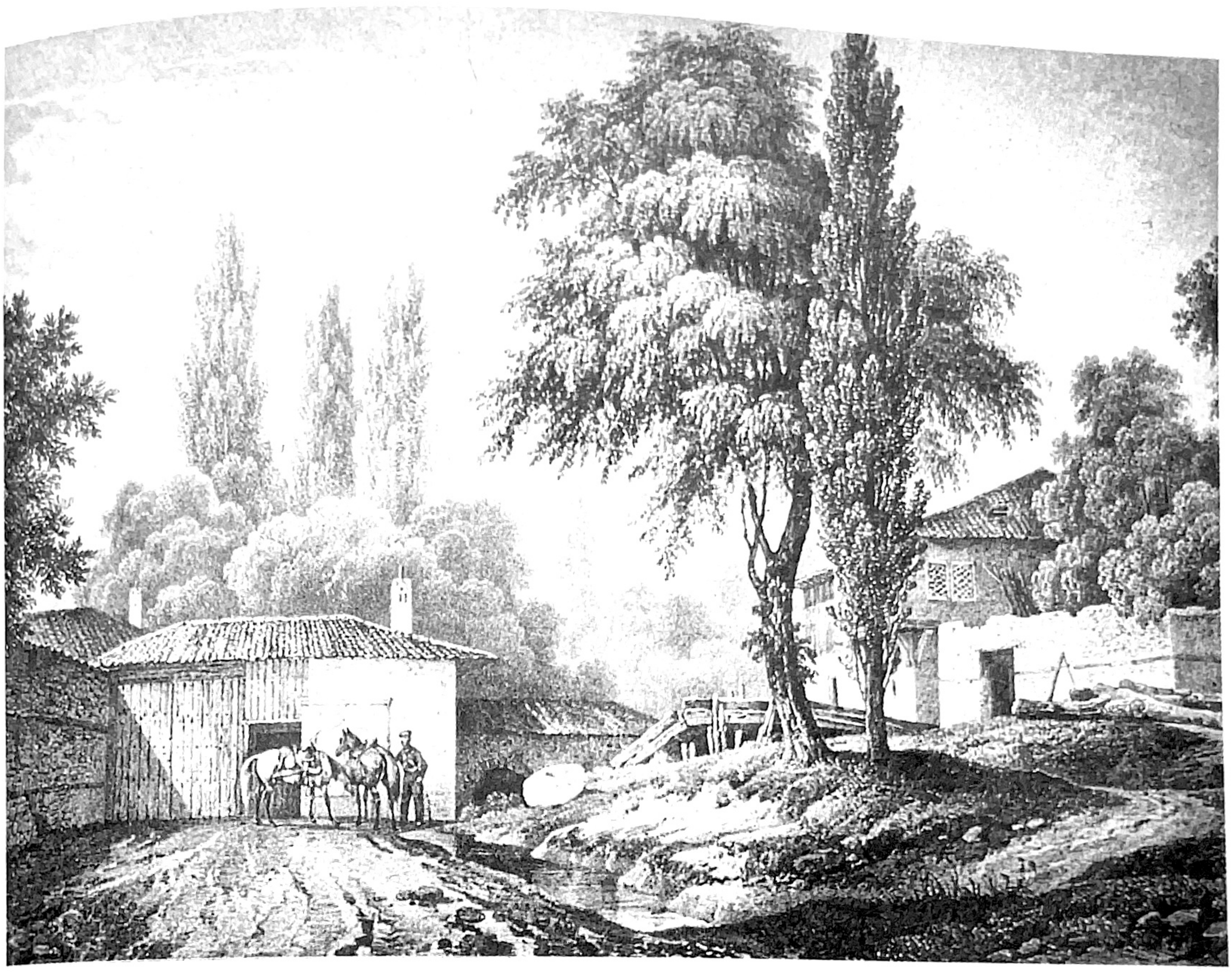

Resim 24) Pınarhisar'dan genel görünüş

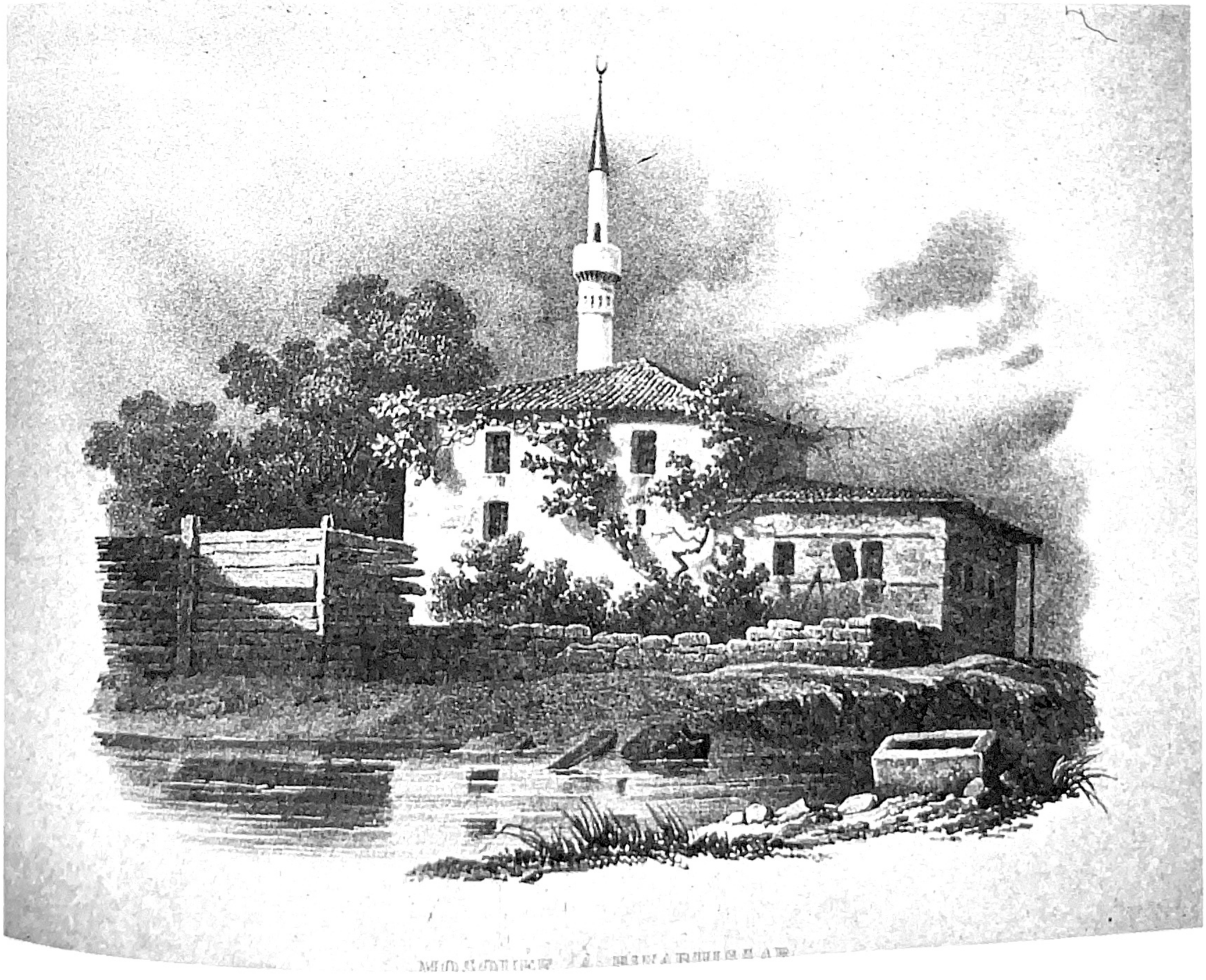

Resim 25) Pınarhisar Camii, (Hindi Hatun Camii?)

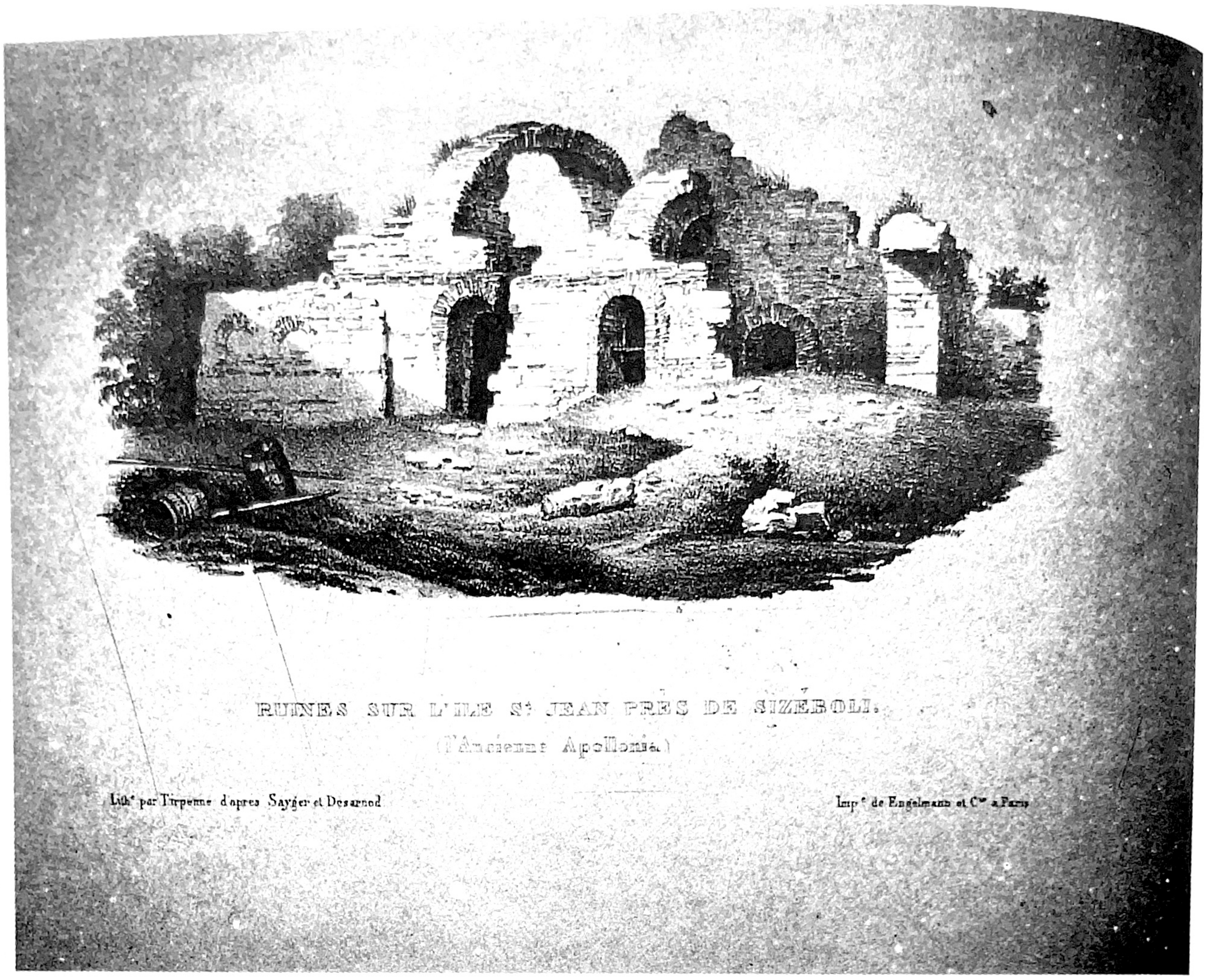

Resim 26) Zezepolis (Apollonia) Süzebolu (Türk) bugünkü adı Sozopolis olan Bulgaristan'ın kıyı şeridinde yer alan kentin kilisesi

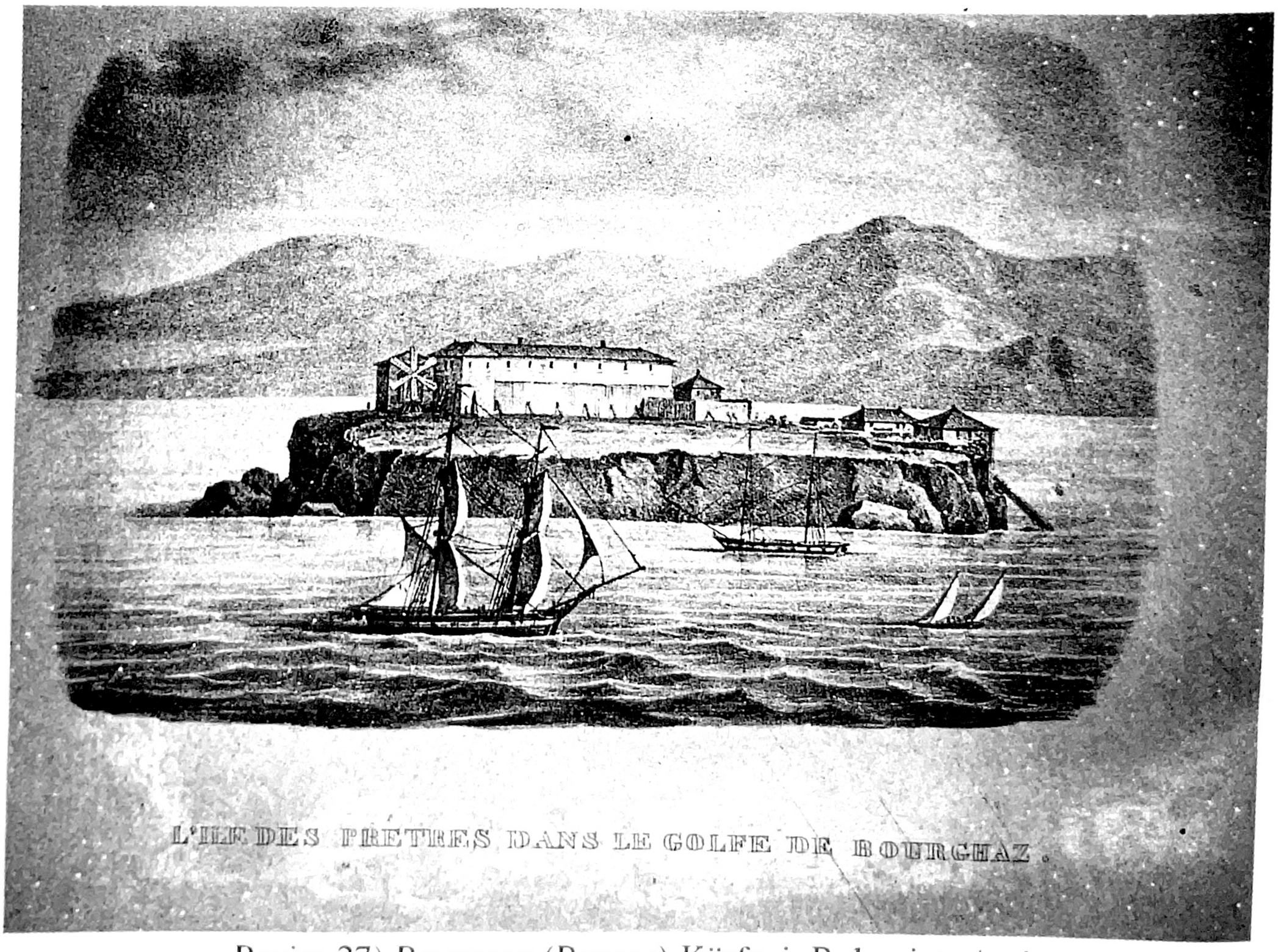

Resim 27) Bourgaez (Burgas) Körfezi. Bulgaristan'ın kıyı şeridindeki bir şehri. Osmanlı devrinde Burgaz adı ile tanınmaktaydı.

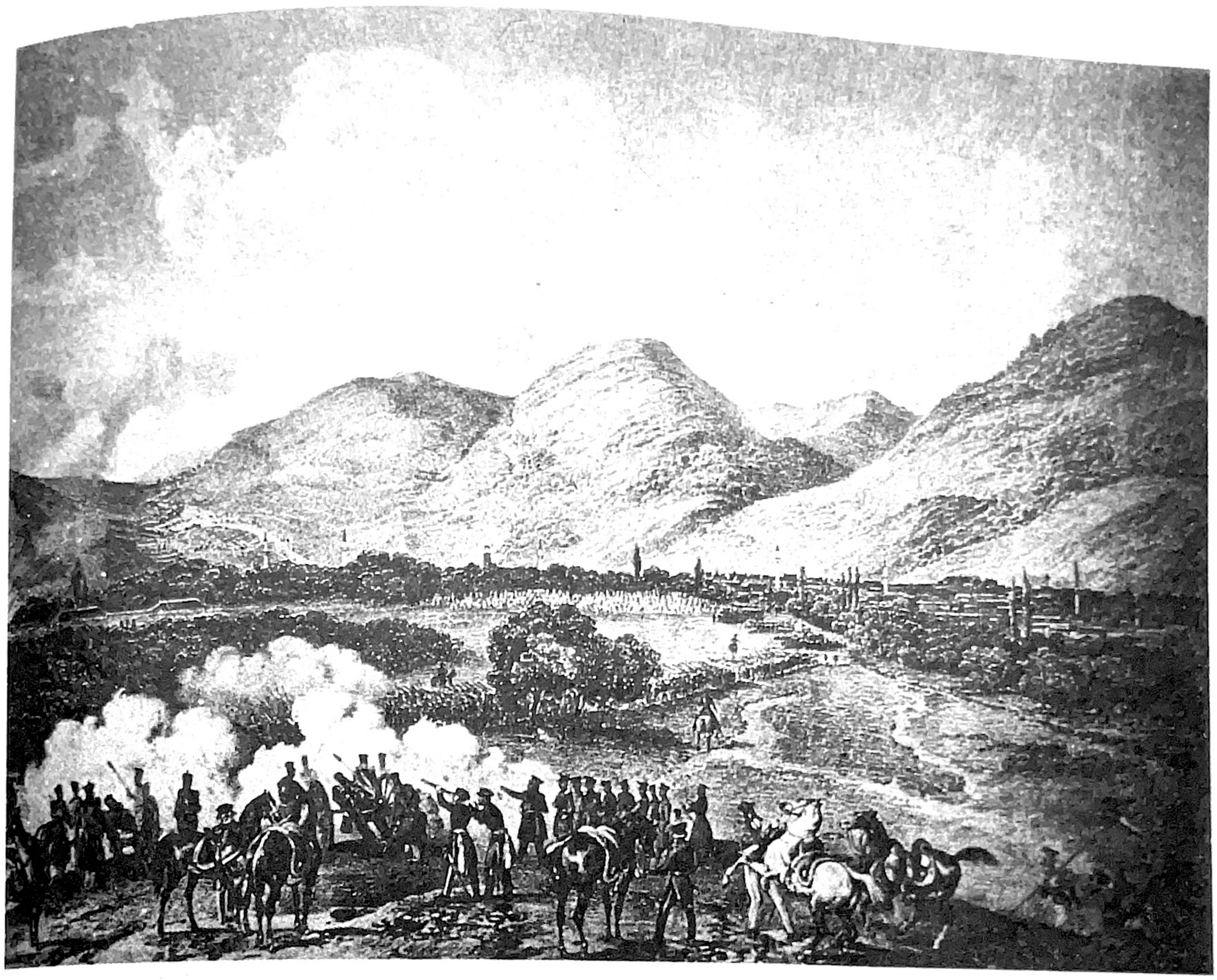

Resim 28) Selimno'da 1829 temmuzunda Rus askerleri

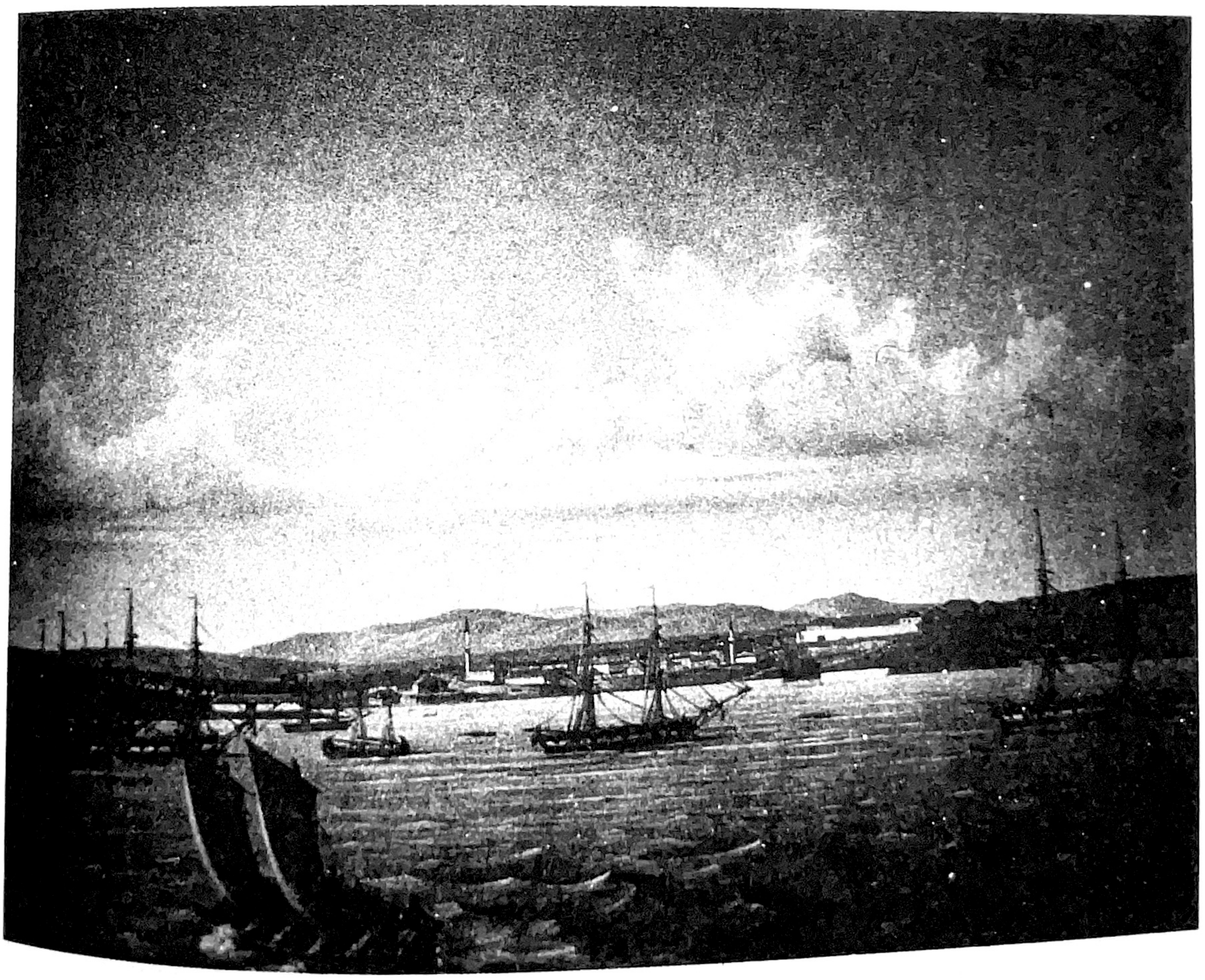

Resim 29) Burgas Körfezinden bir görüntü

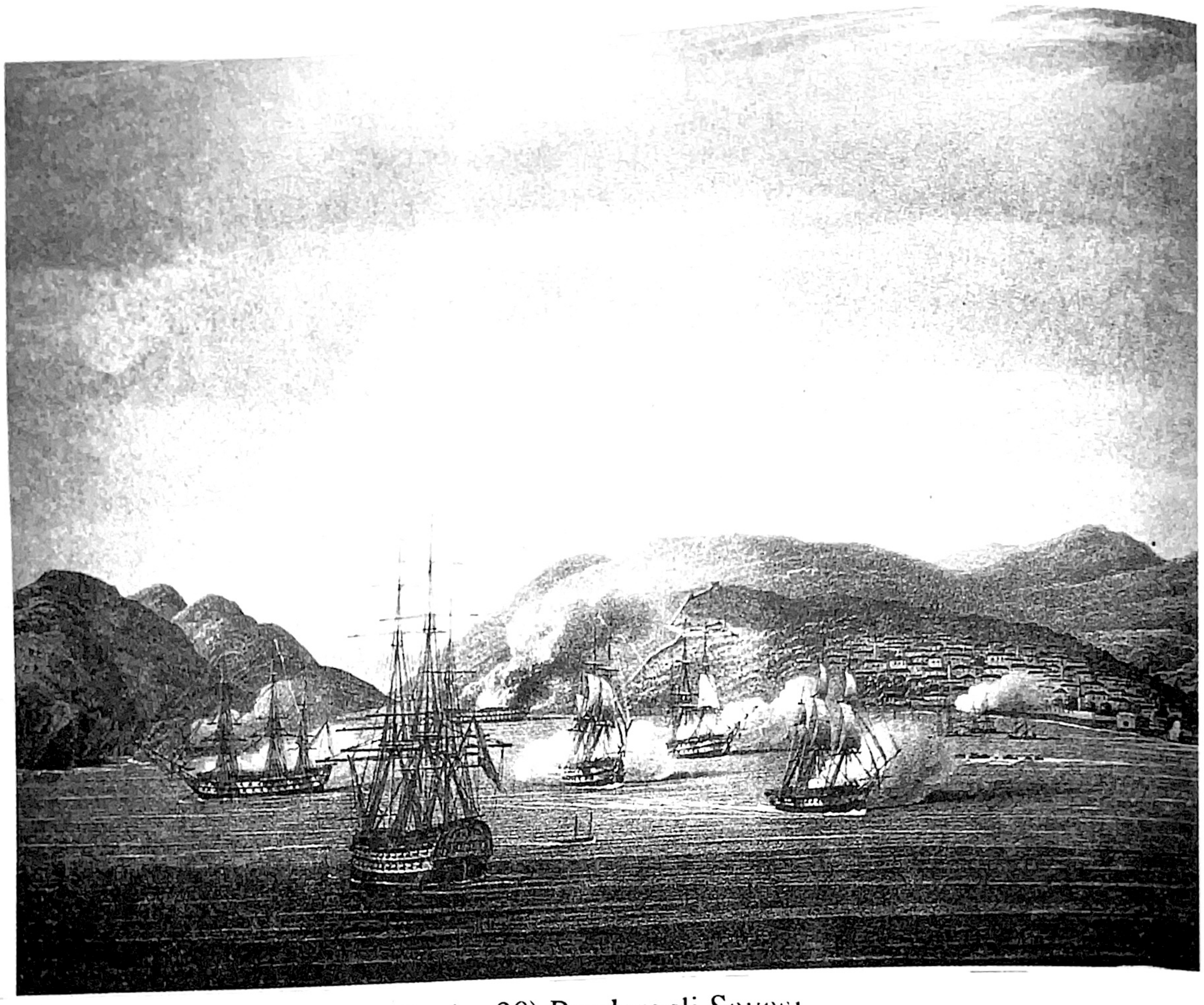

Resim 30) Penderagli Savaşı

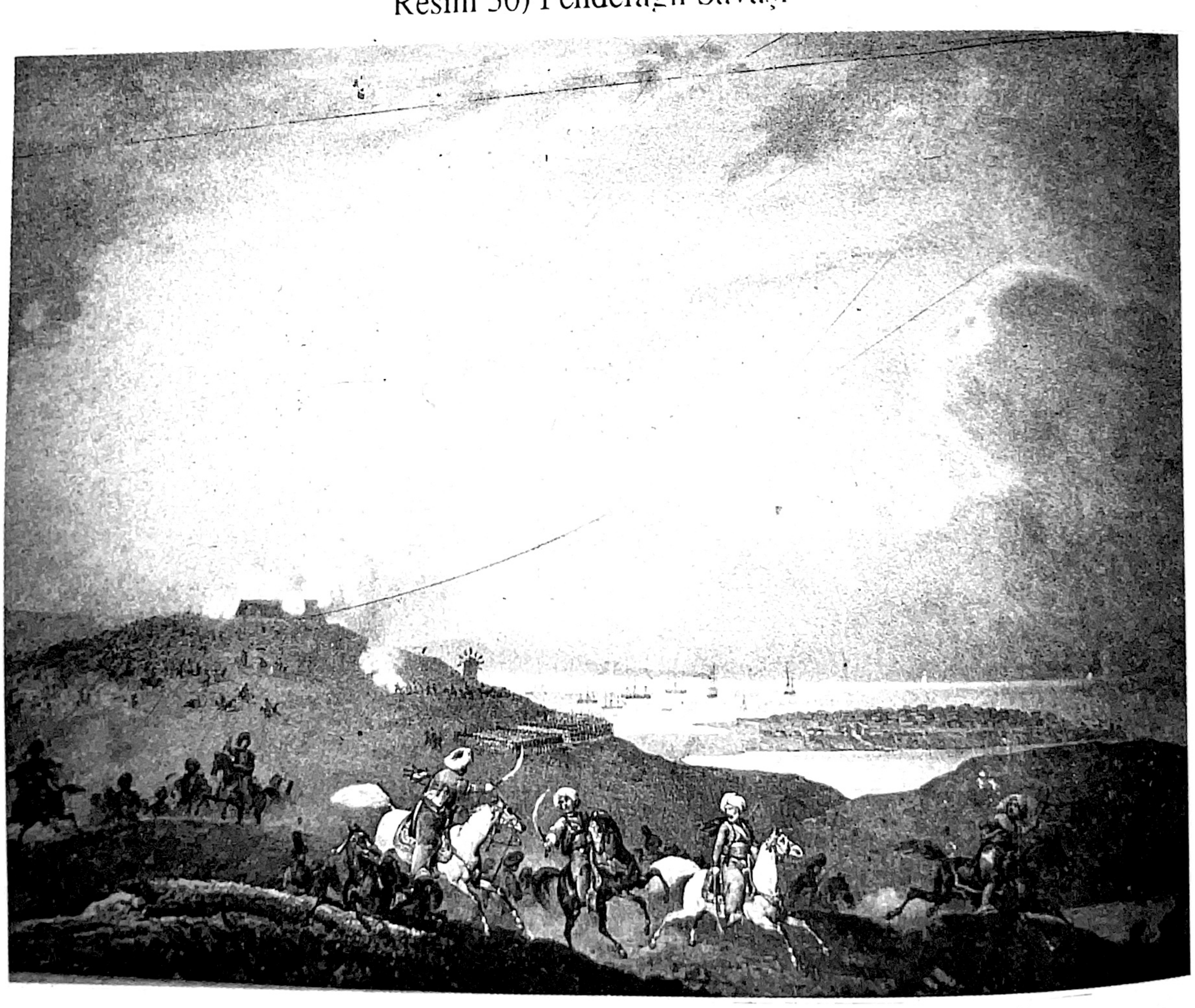

Resim 31) Zezepolis'de Hüseyin Paşa, savaş sırasında. Bilindiği üzere Hüseyin Paşa, Rus askerlerinin önünde Varna'yı almalarına karşın Şumnu'da uzunca bir süre dayanabilen bir Komutan - Ağa'dır.

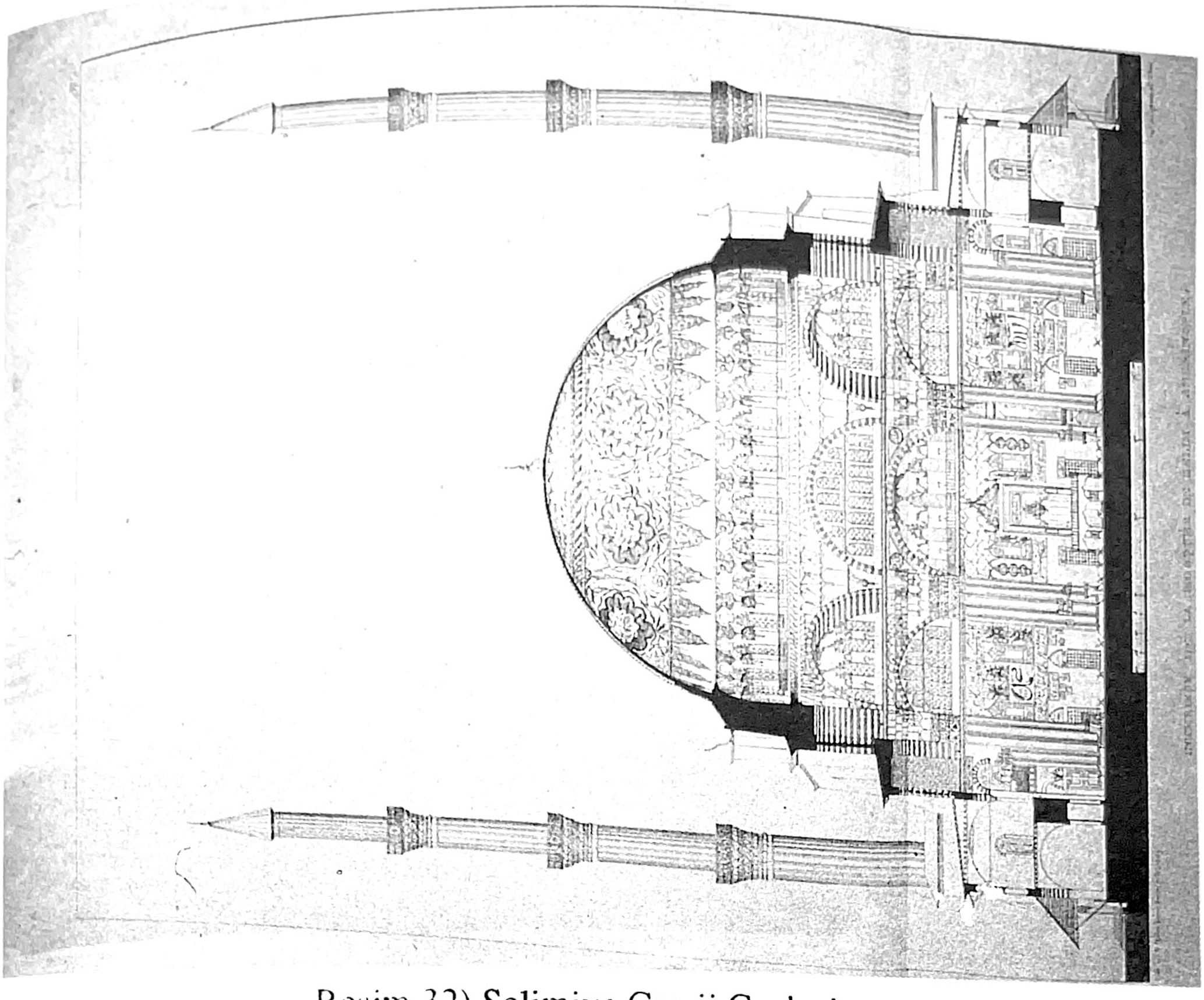

Resim 32) Selimiye Camii Cepheden

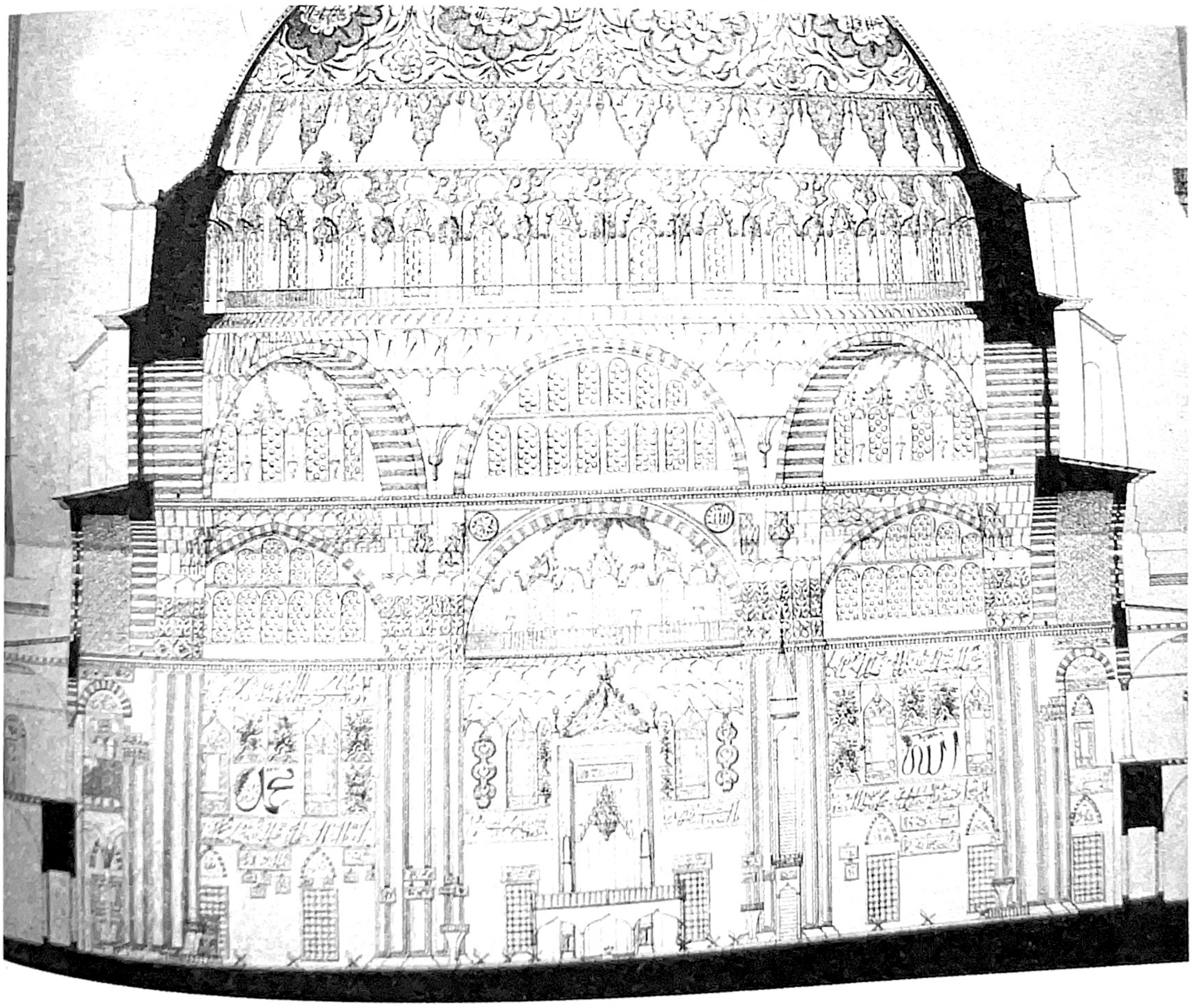

Resim 33) Selimiye Camii detay

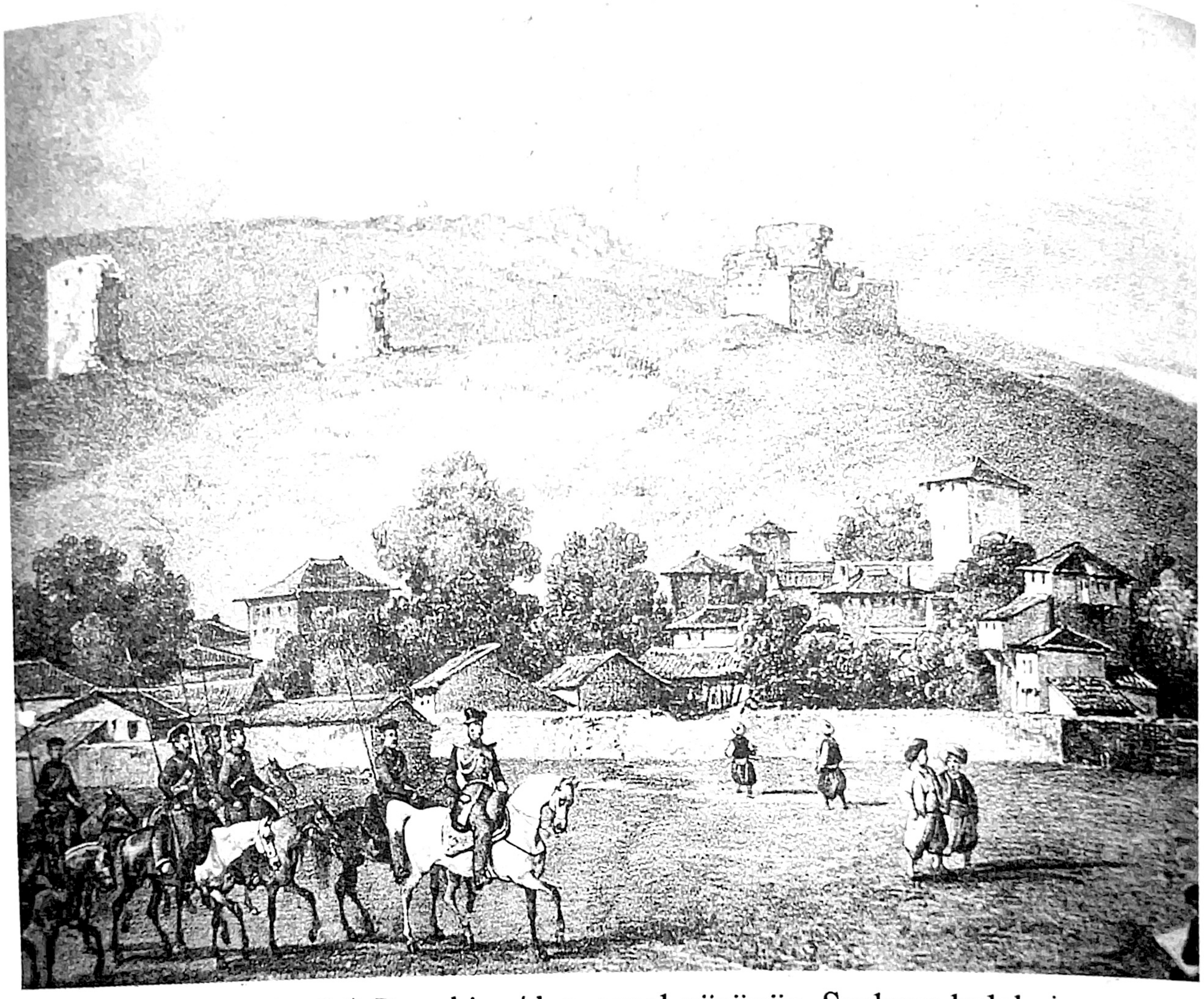

Resim 34) Pınarhisar'dan genel görünüş. Surların kuleleri halen durmaktadır.

Resim 35) Edirne Eski Saray. Aslında bu Saray-ı Cedide'dir. Cihannuma Kasrı'ndan bir görünüş

Resim 37) Edirne sur kapılarından biri

Resim 38) Saray içinden Edirne Şehrinin görünüşü

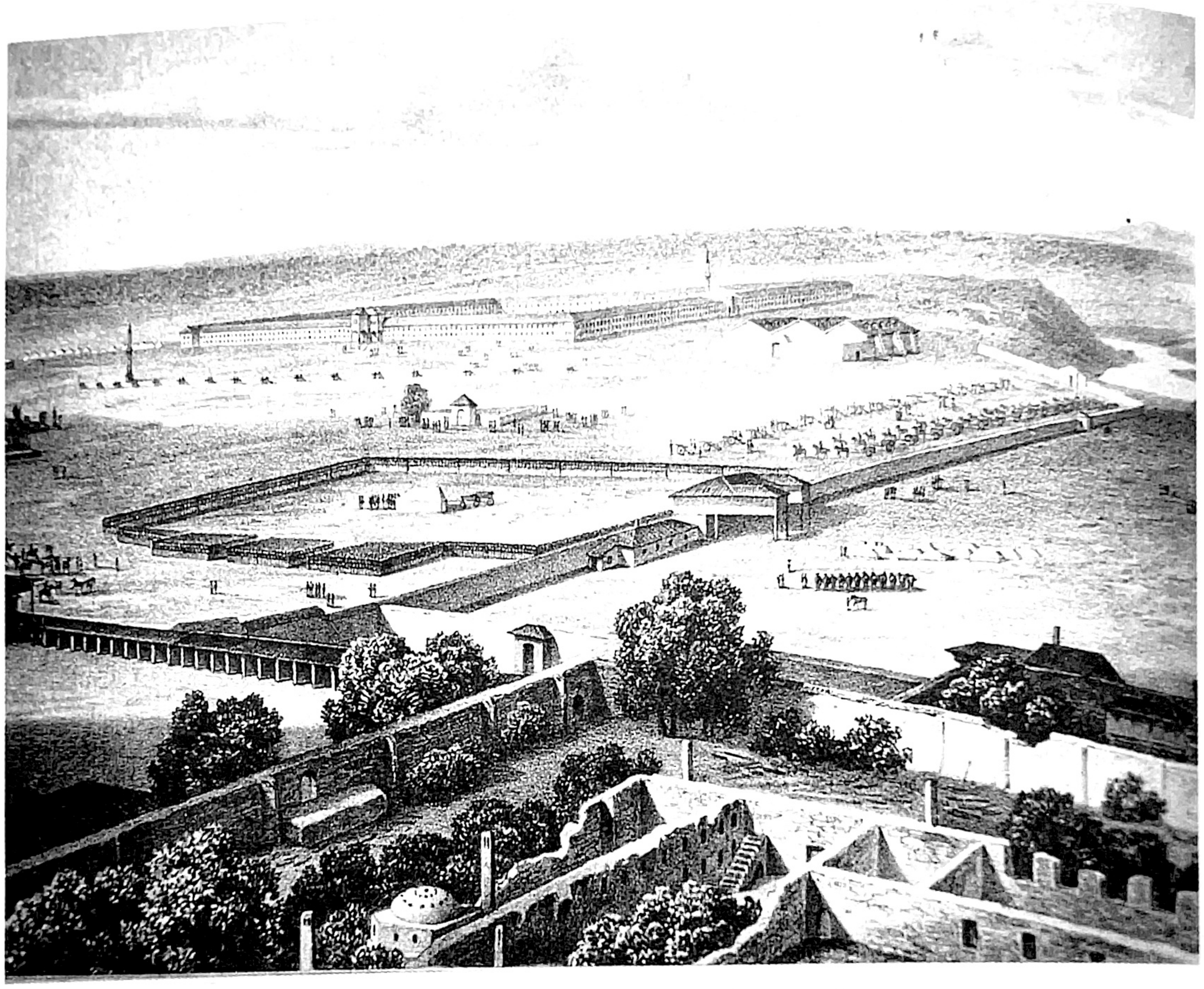

Resim 39) Saray içinden genel görünüm.

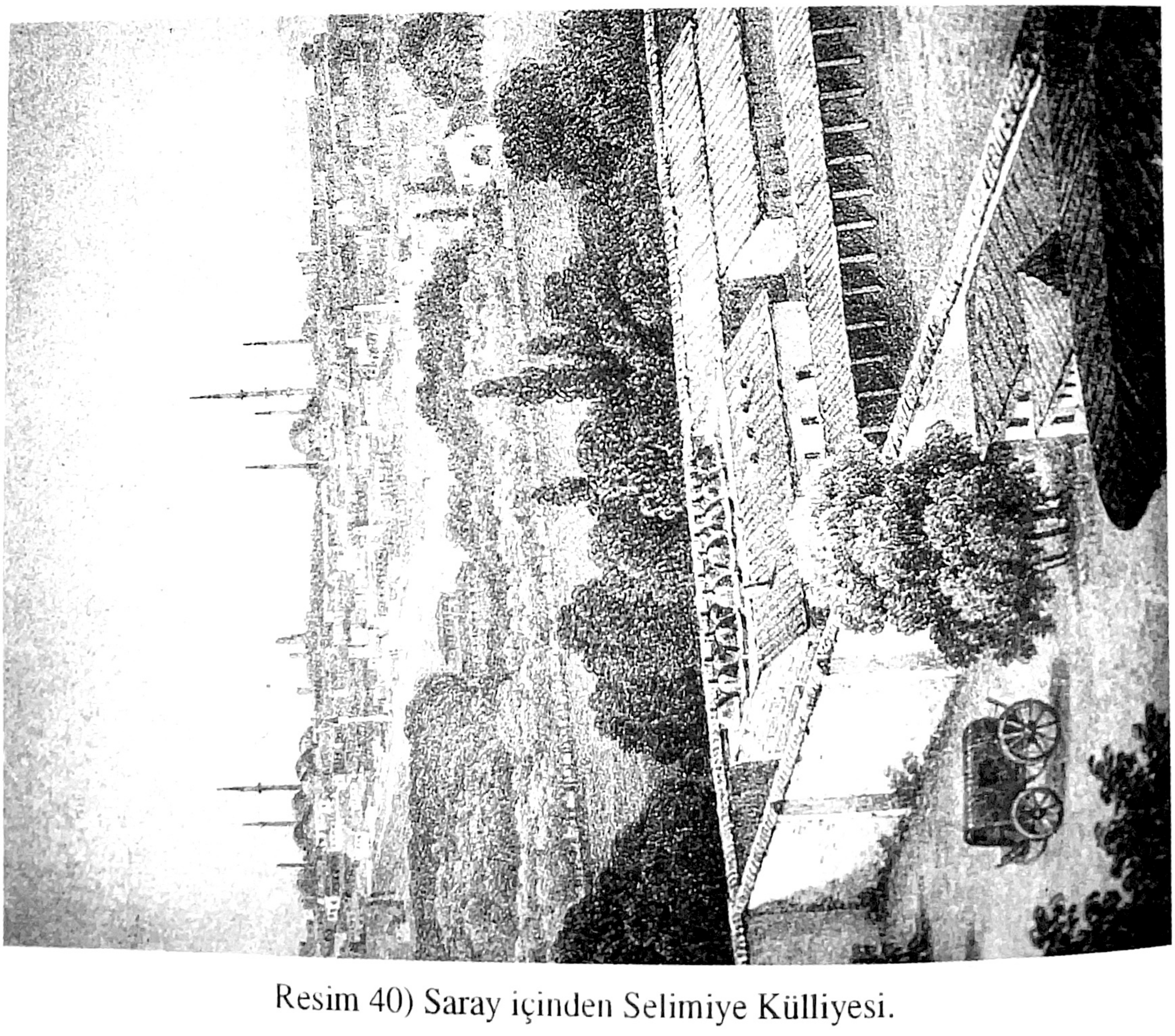

Resim 40) Saray içinden Selimiye Külliyesi.

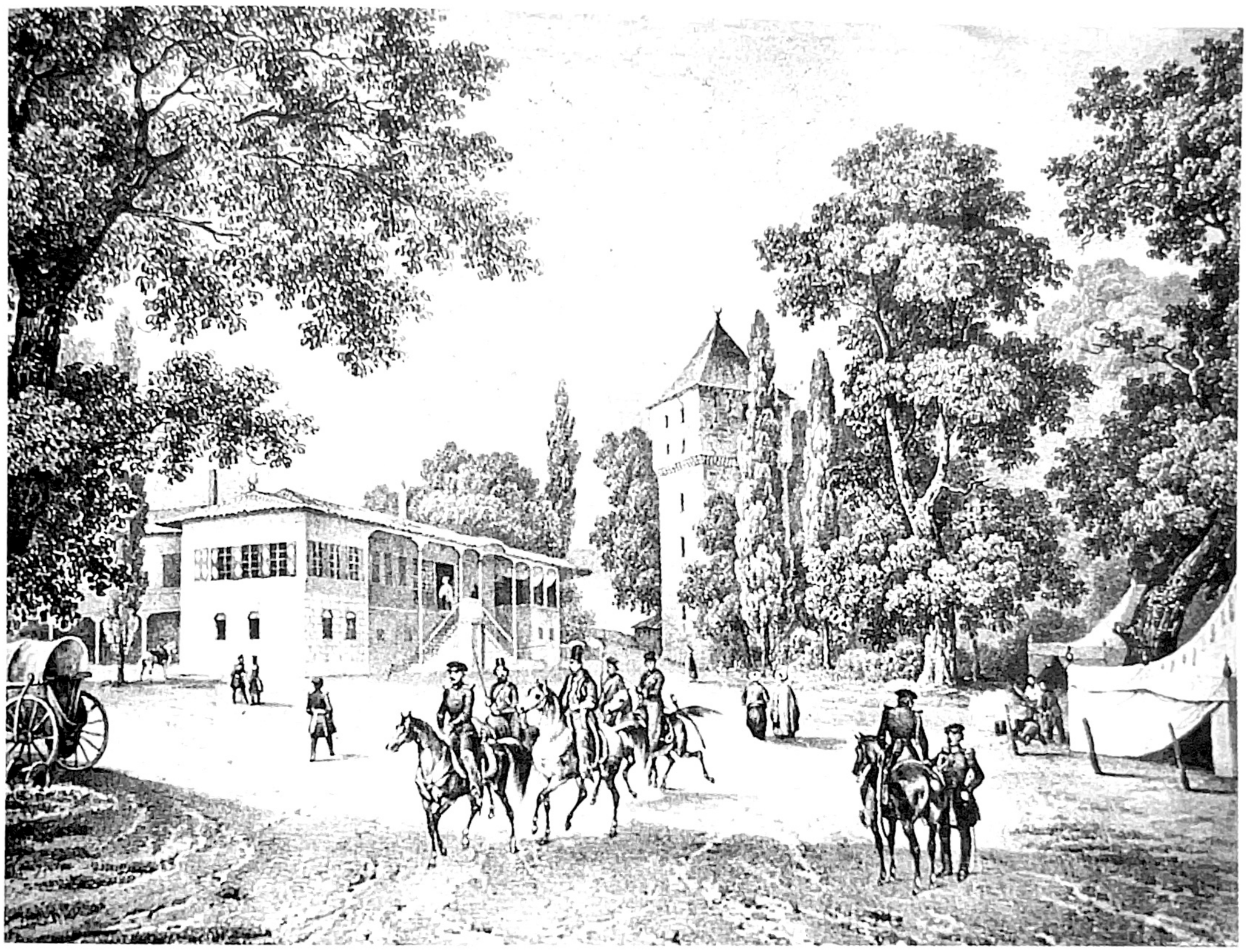

Resim 43) Edirne Saray-ı Cedide'de bulunan Bostancı başı Kasrı önünde General Diebitch Sabalkansky. Burası bir süre karargâh olarak kullanılmıştır.

Bilindiği üzere bu general daha çok Johann Diebitch veya Karl Friedrich Auton diye tanınmaktadır. Ancak Rusça olarak İvan İvanoviç Dibiç - Zabalkanski olarak bilinmektedir. 1785 - 1831 yılları orasında yaşamış ve 1828 - 29 yılında ki Osmanlı - Rus savaşın da orduyu komuta etmiştir. Alman kökenli olmasına karşın, 1801 yılında Rus ordusuna girmiş ve Mareşalliğe kadar yükselmiştir. 1826 - 31 yılları arasında Çar I. Nikolay'ın gizli komitesinde görev aldı. Zabalkanski adını ise Balkanlarda kazandığı zaferin anısına almıştır.

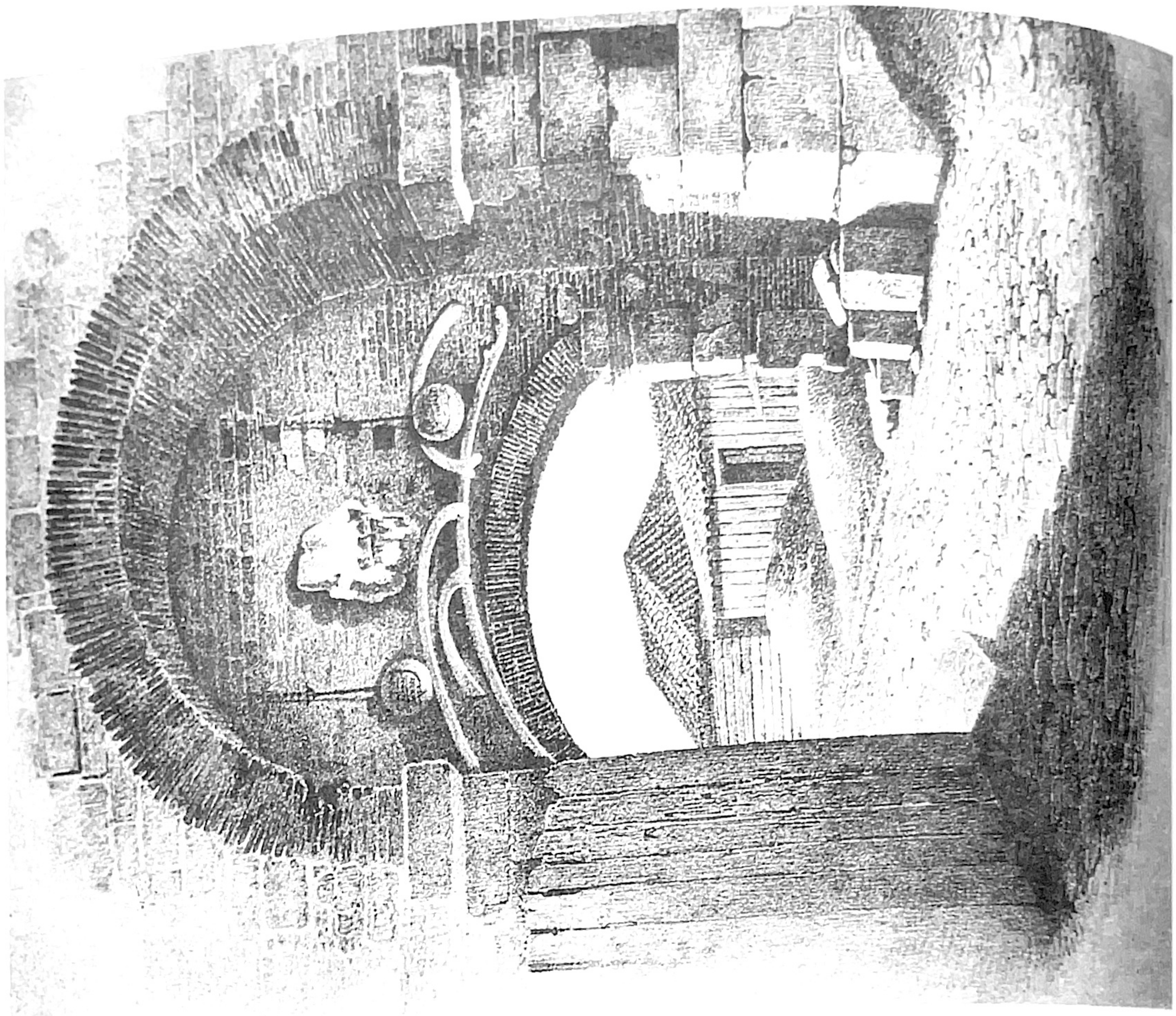

Resim 44) Edirne Sur kapılarından biri

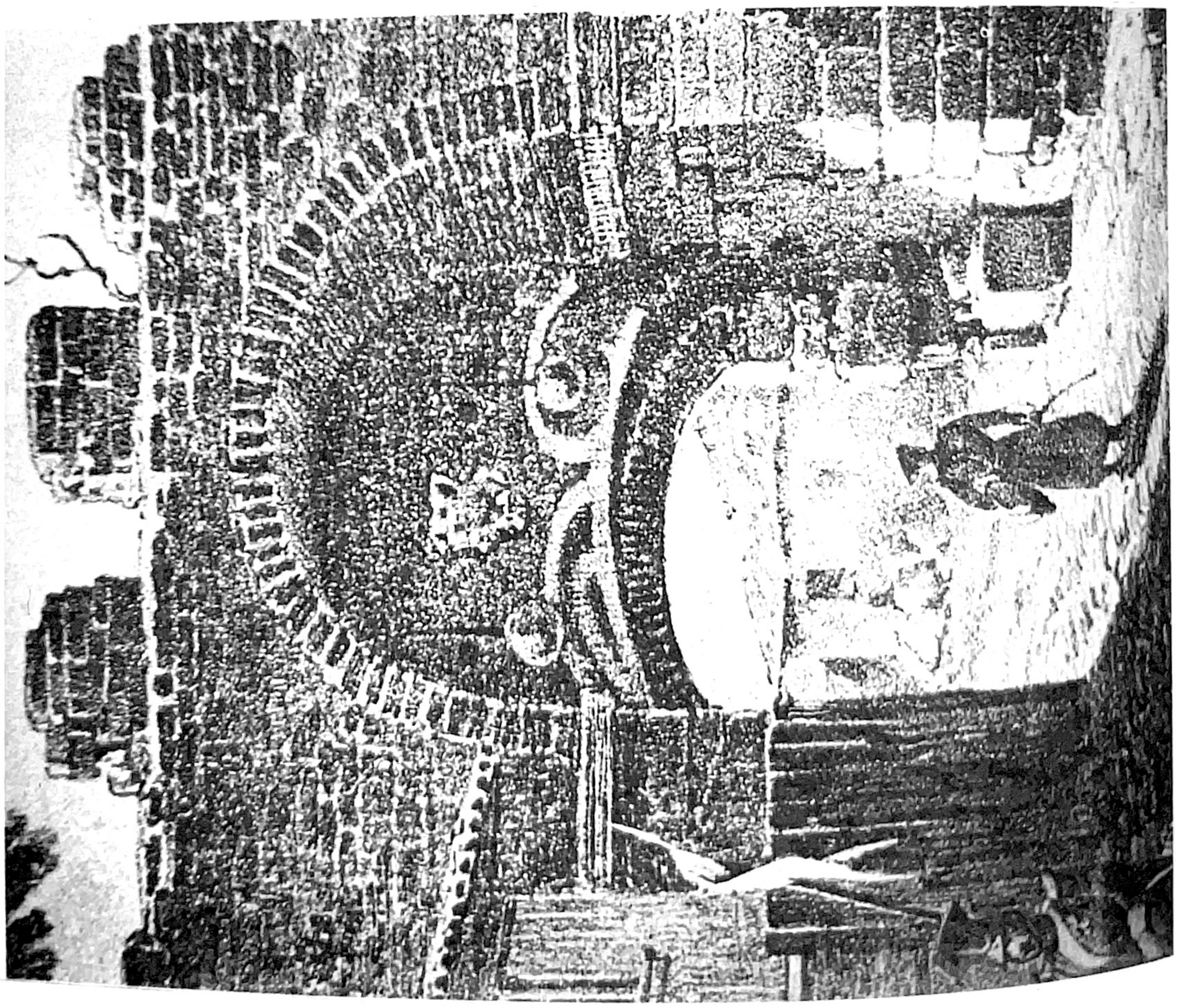

Resim 45) Edirne Sur kapılarından birinde bir Rus Askeri

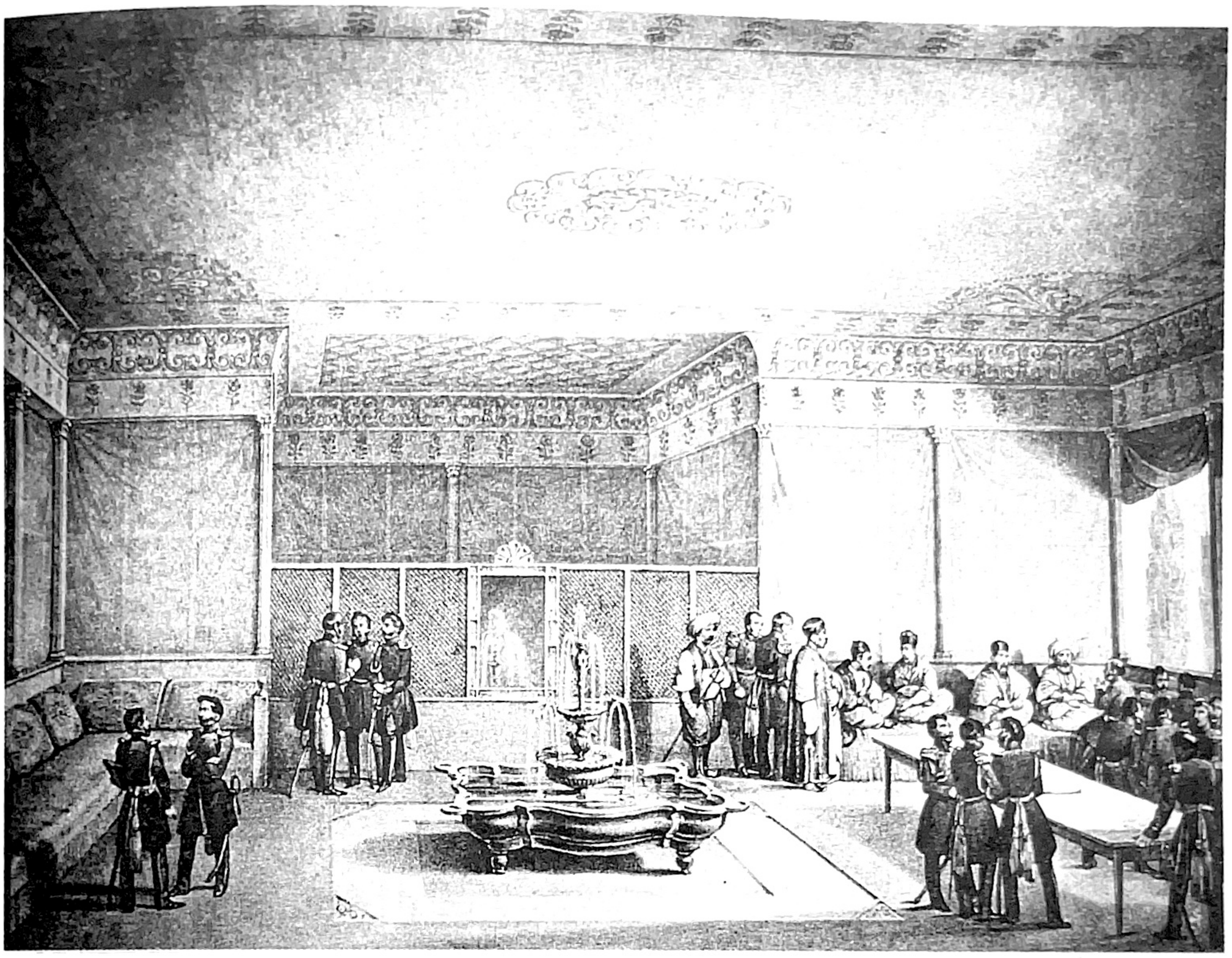

Resim 46) Bostancıbaşı Kasrındaki Osmanlı - Rus anlaşmasının şartlarının konuşulduğu toplantı.

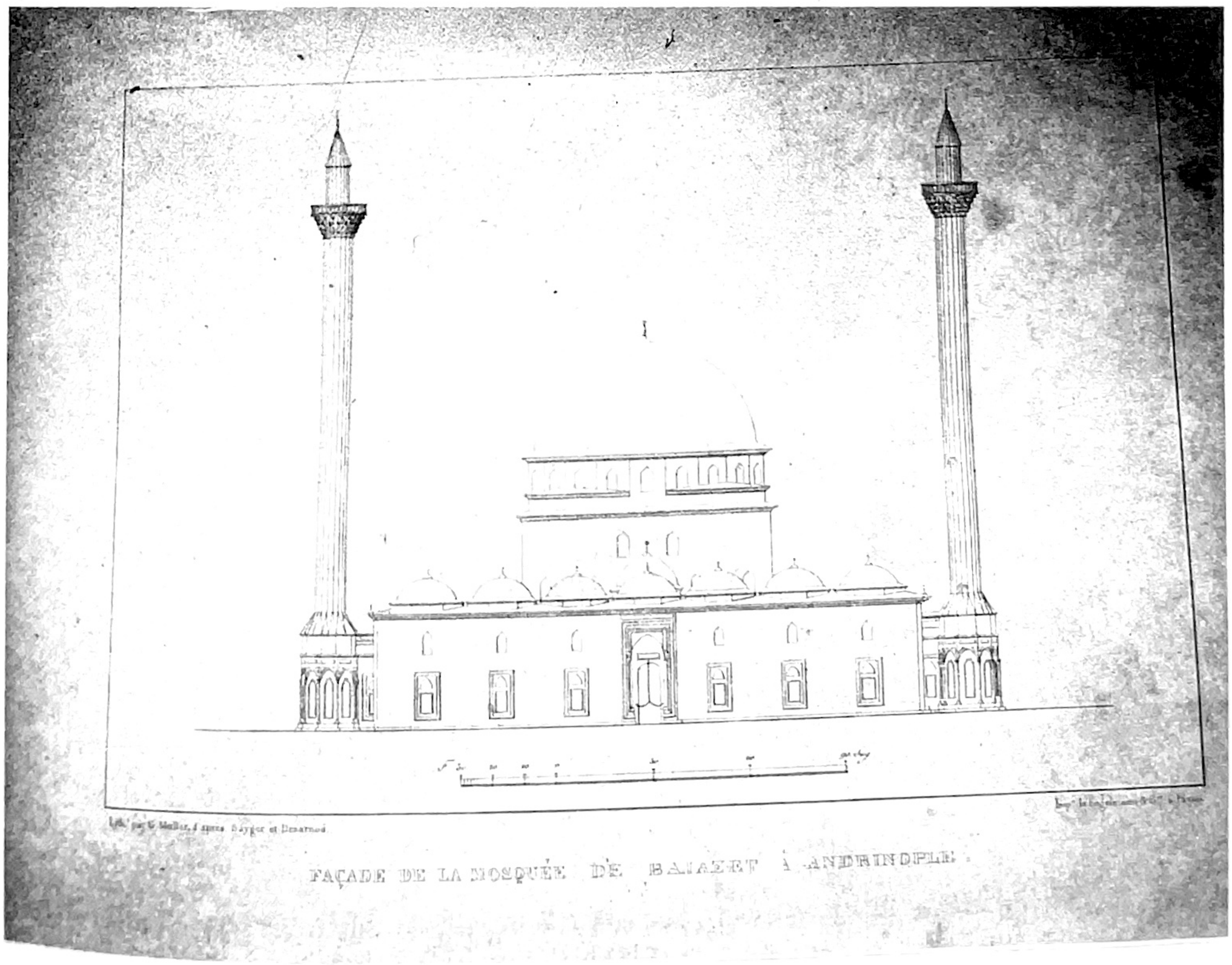

Resim 47) Bayezıd Camii'nin cephesi

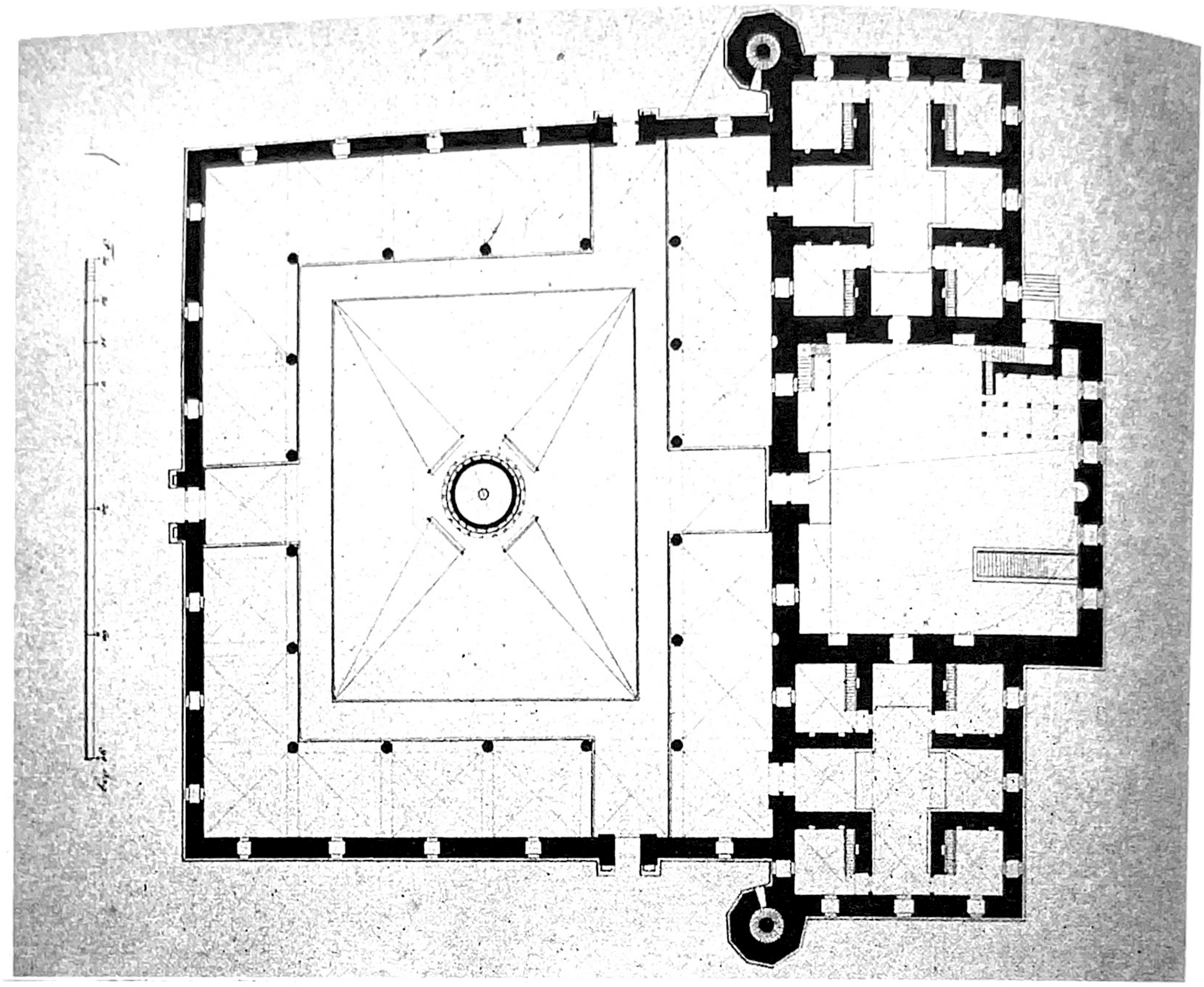

Resim 48) Bayazıd Camii'nin planı

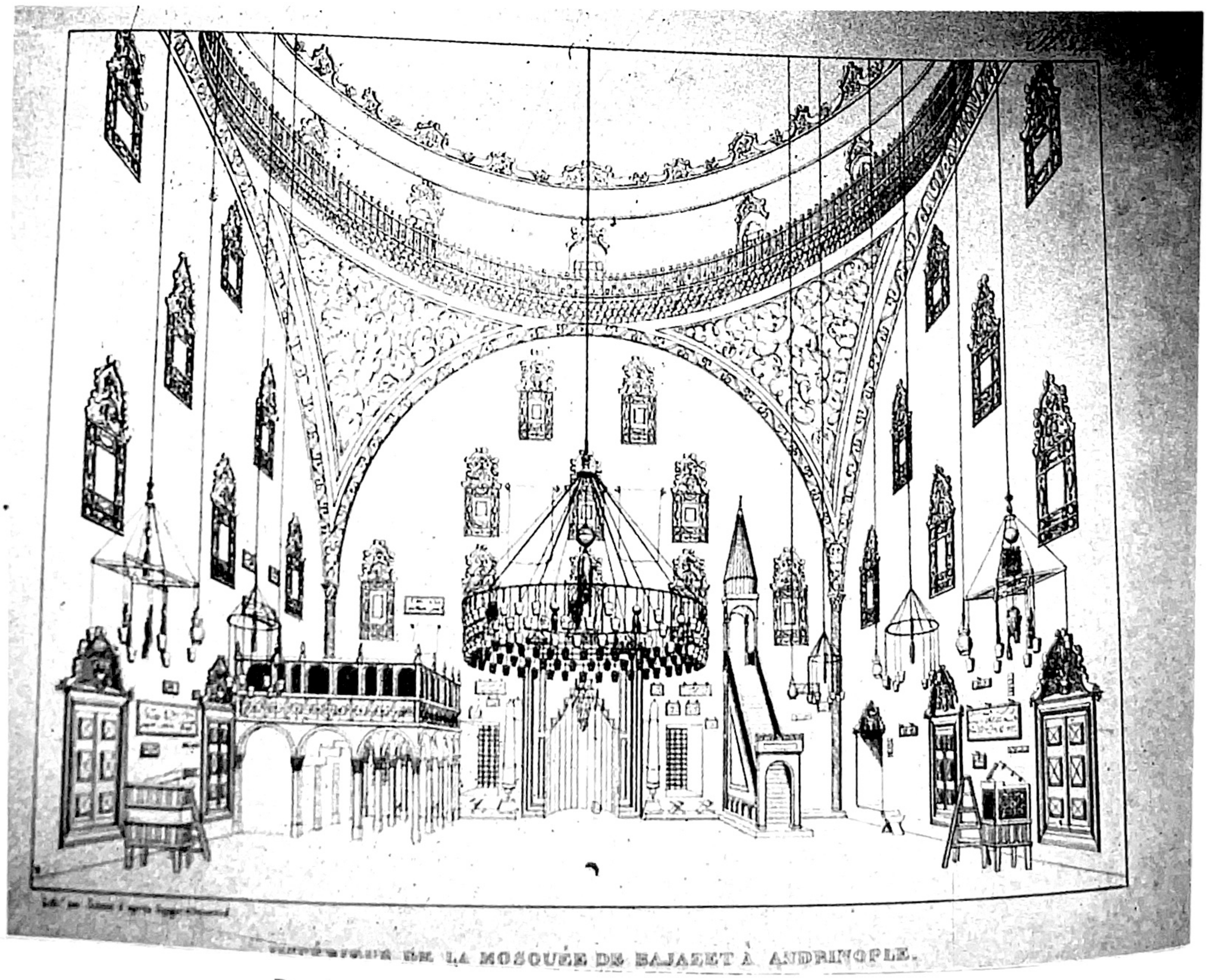

Resim 49) Bayezıd Camii'nin içten görünüşü

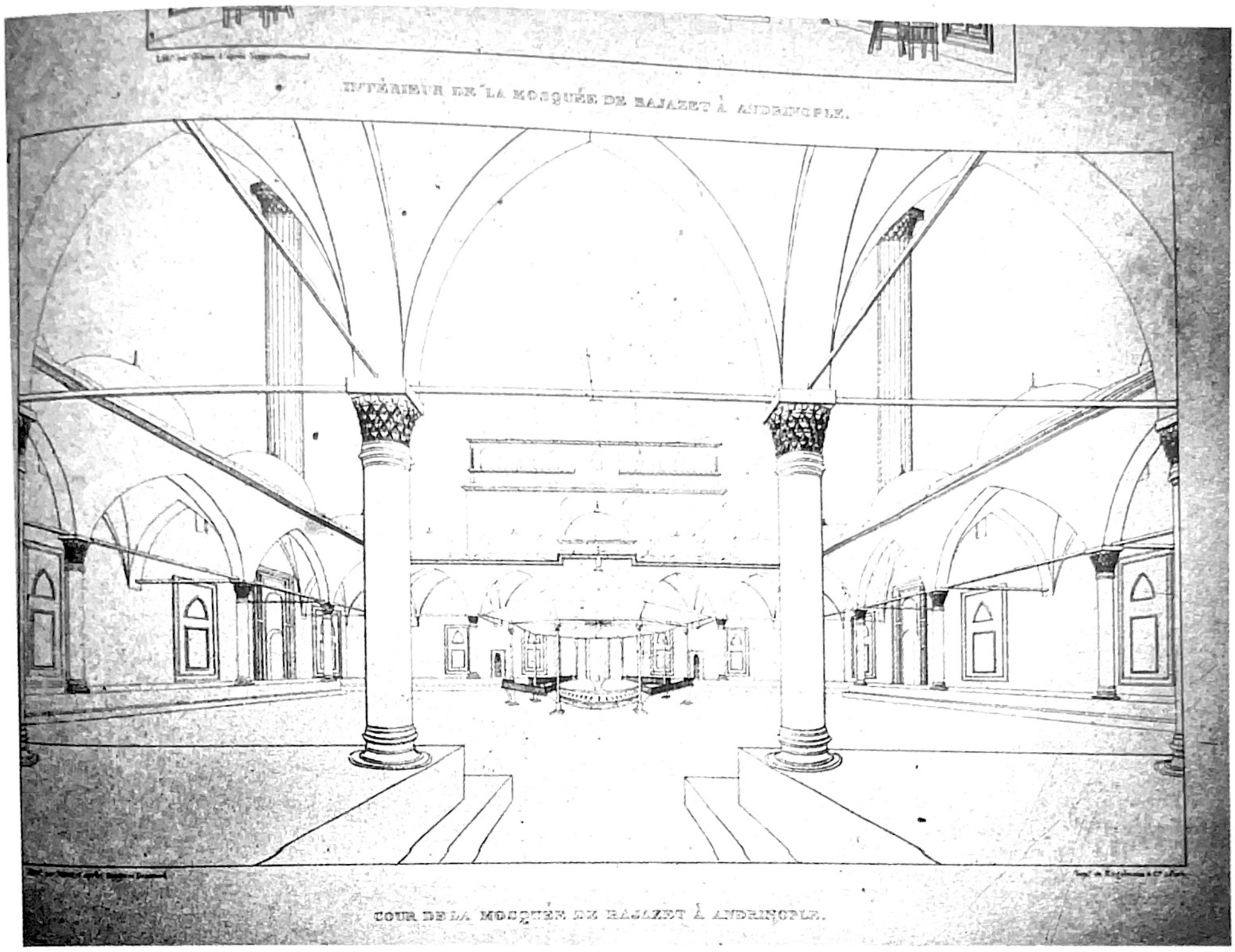

Resim 50) Bayezıd Camii'nin Revaklı avlusu.

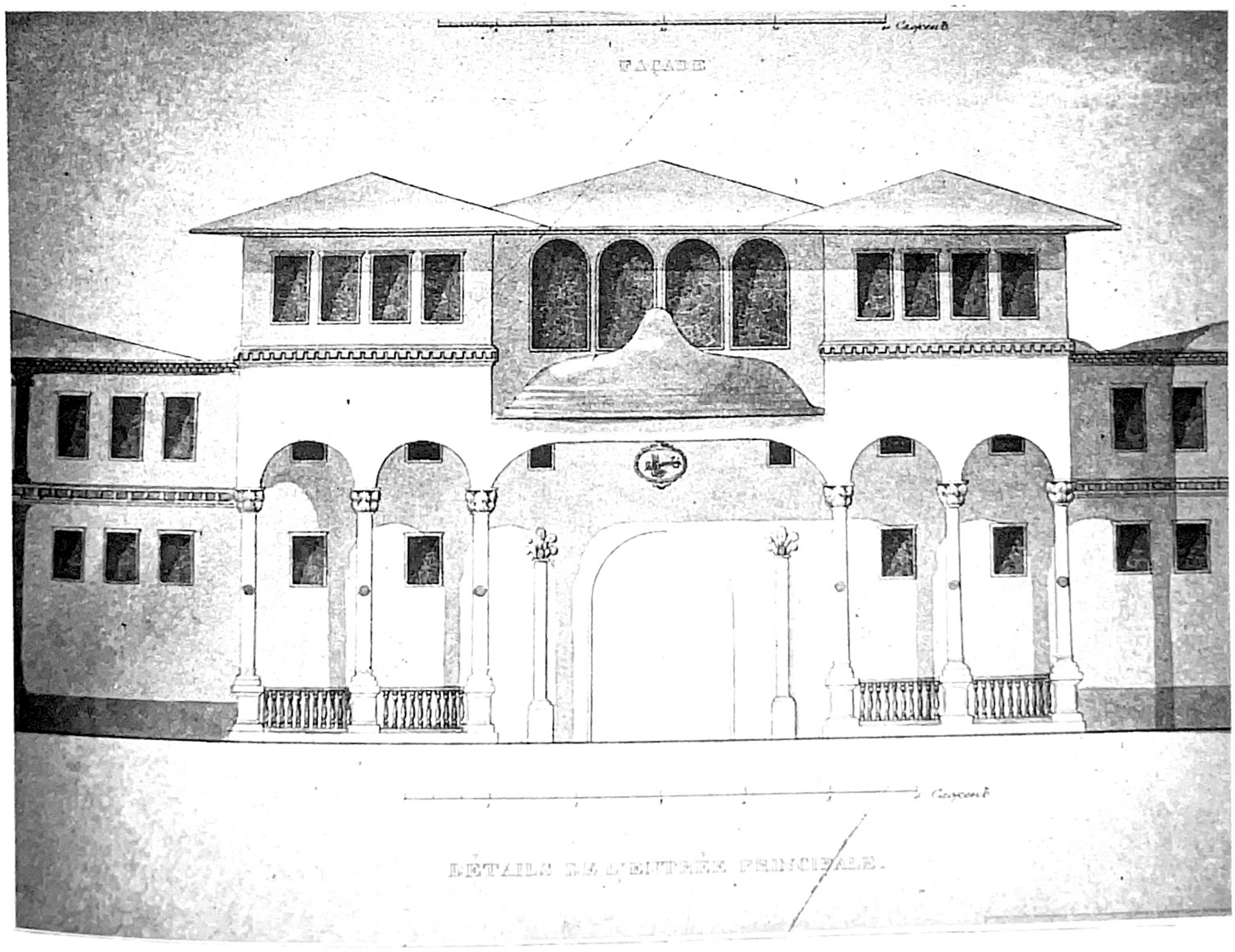

Resim 51) Bab-ı Humayun'dan detay

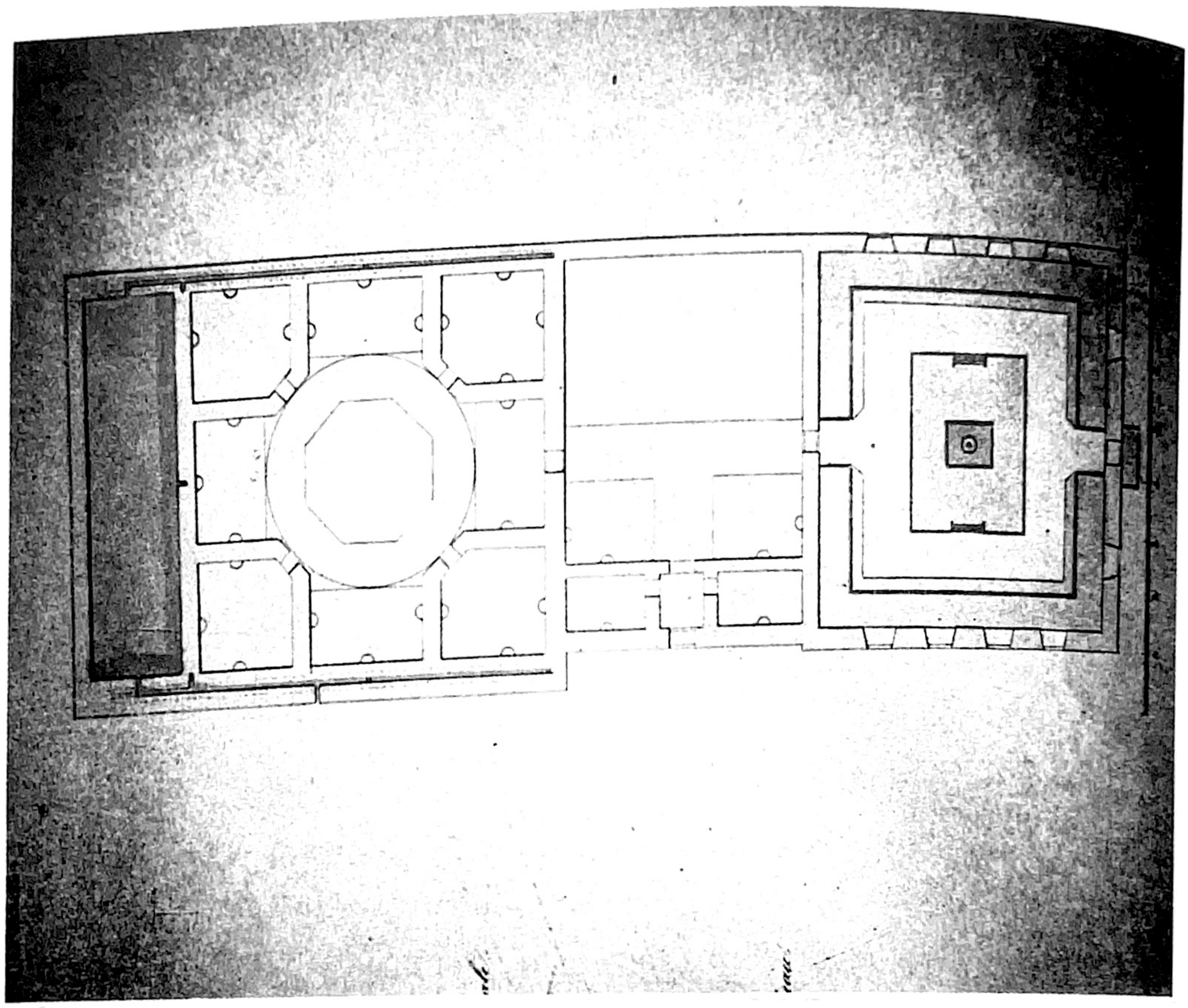

Resim 52) Saray Hamamı'nın planı

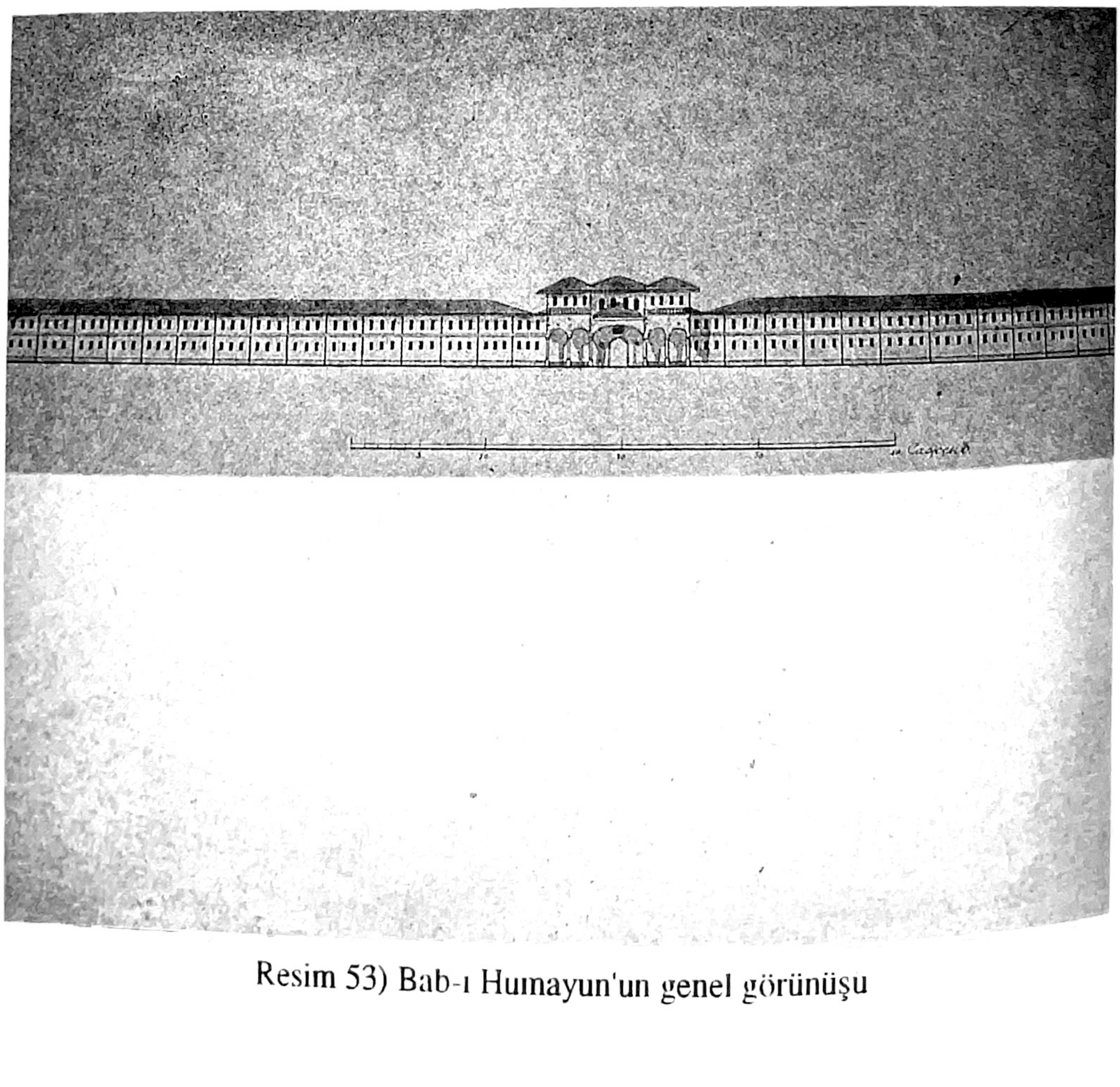

Resim 53) Bab-ı Humayun'un genel görünüşu

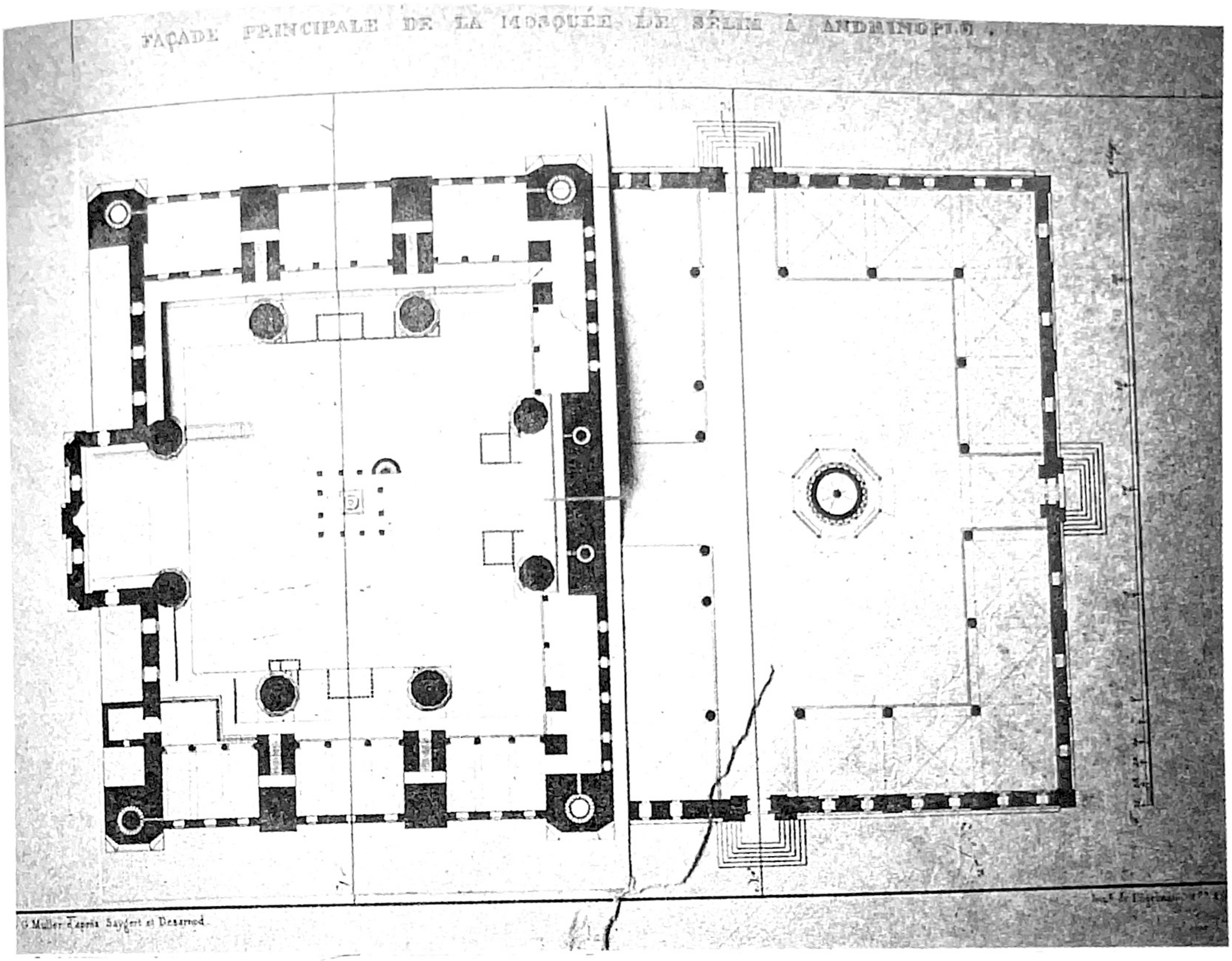

Resim 54) Selimiye Camii'nin planı

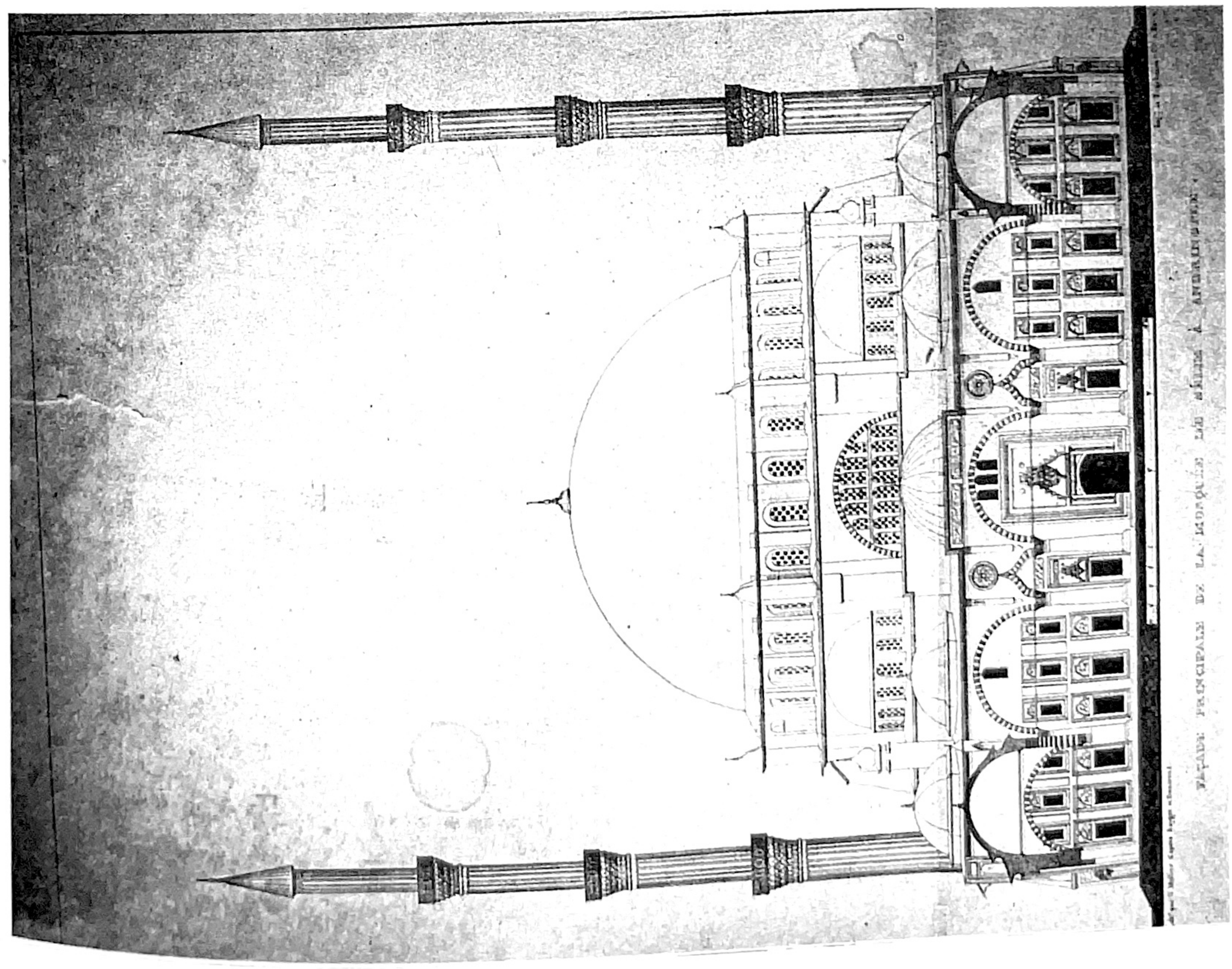

Resim 55) Selimiye Camii'nin Cephesi

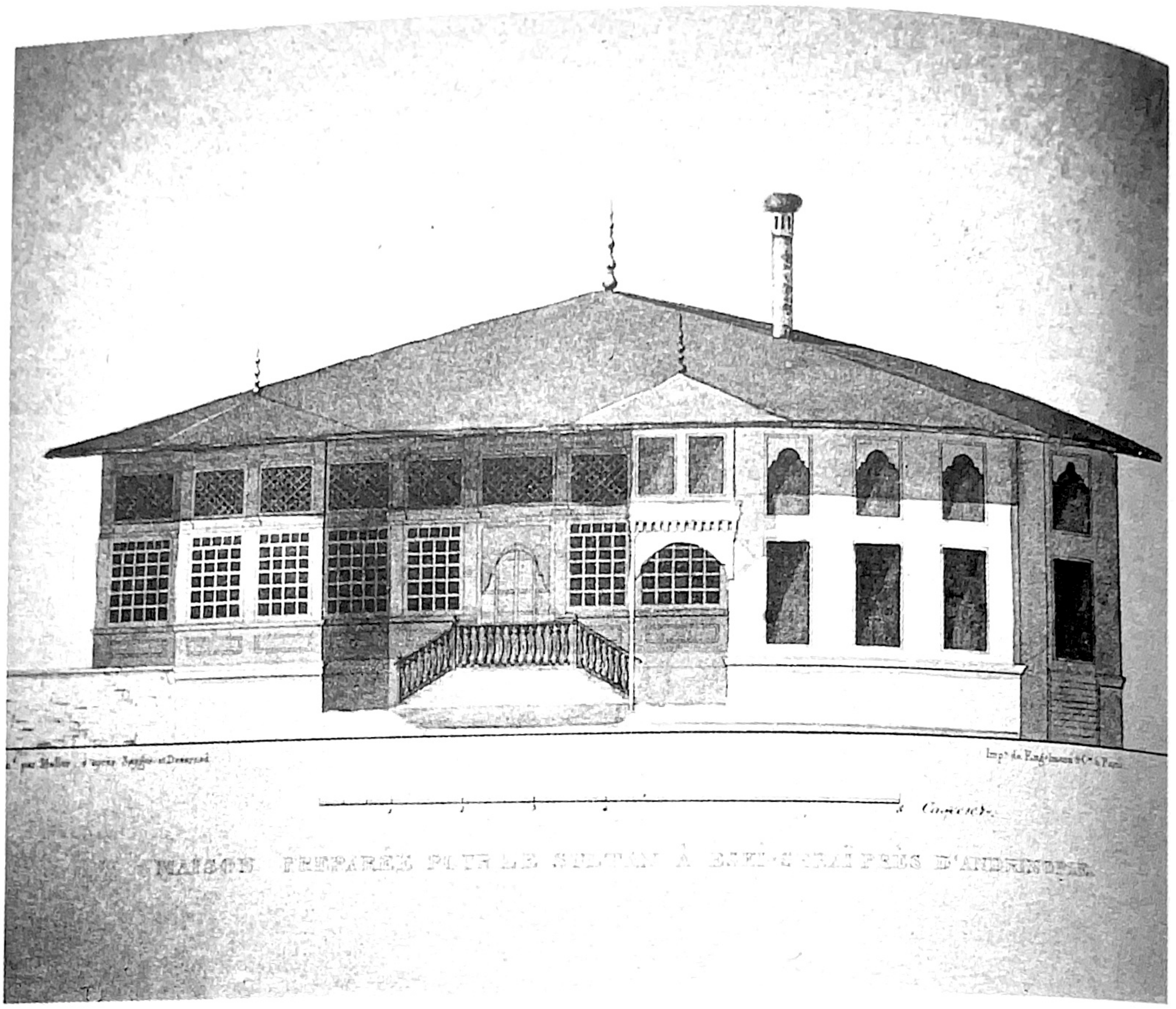

Resim 56) Kum Kasrı

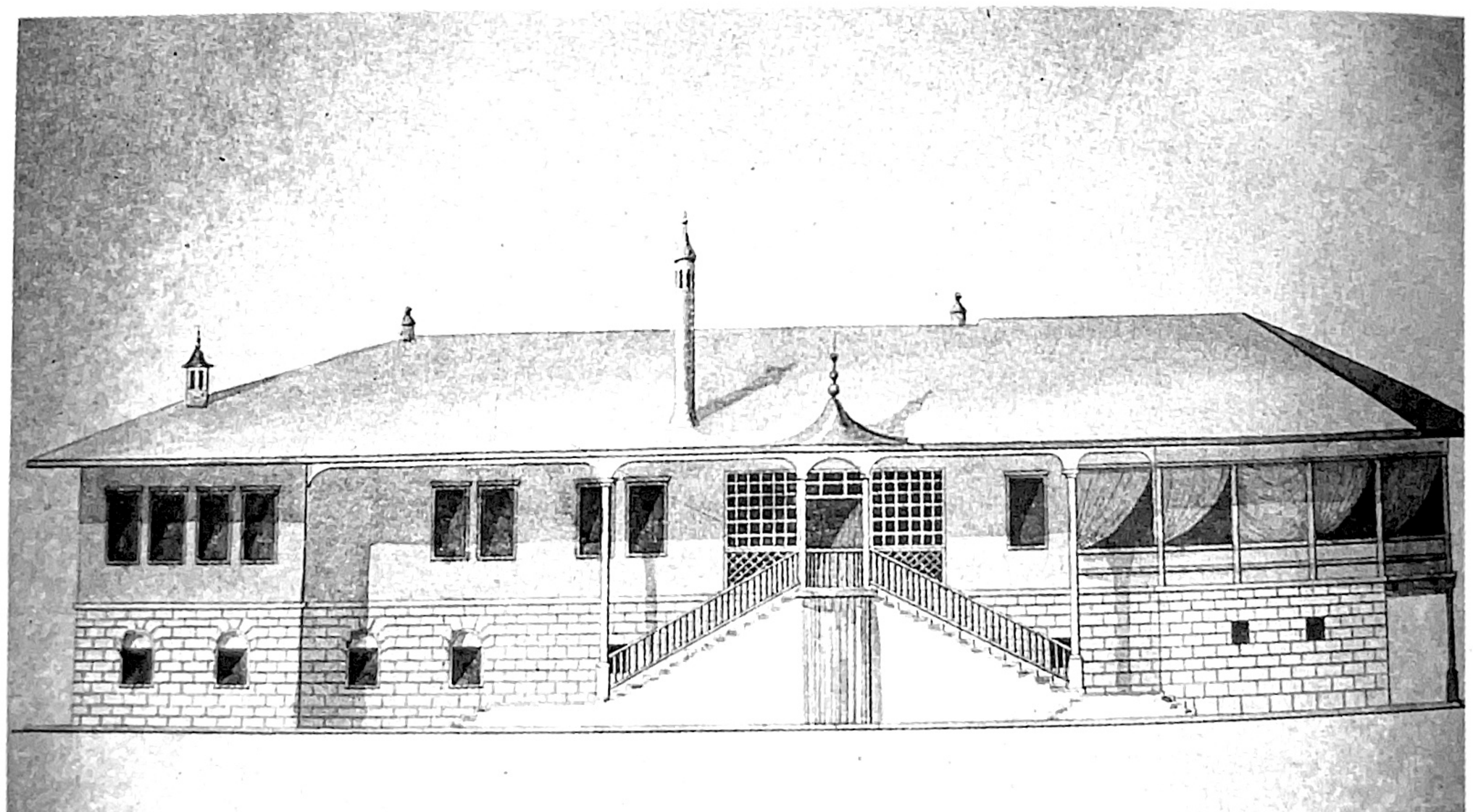

Resim 57) Bostancıbaşı Kasrı

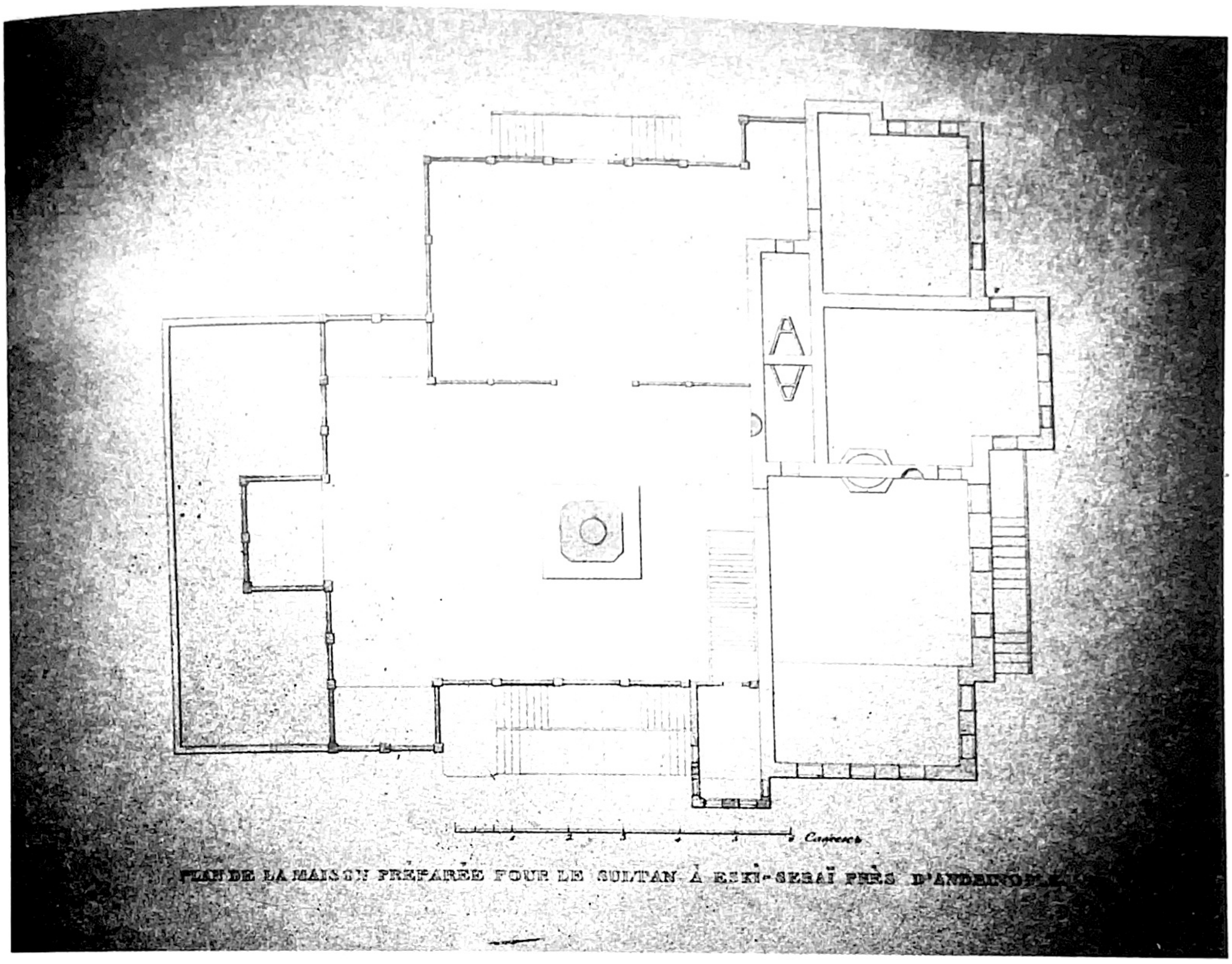

PLAN DE LA MAISON PRÉPARÉE POUR LE SULTAN À ESKI-SERAÏ PRÈS D'ANDRINOPLE

Resim 58) Kum Kasrı'nın planı

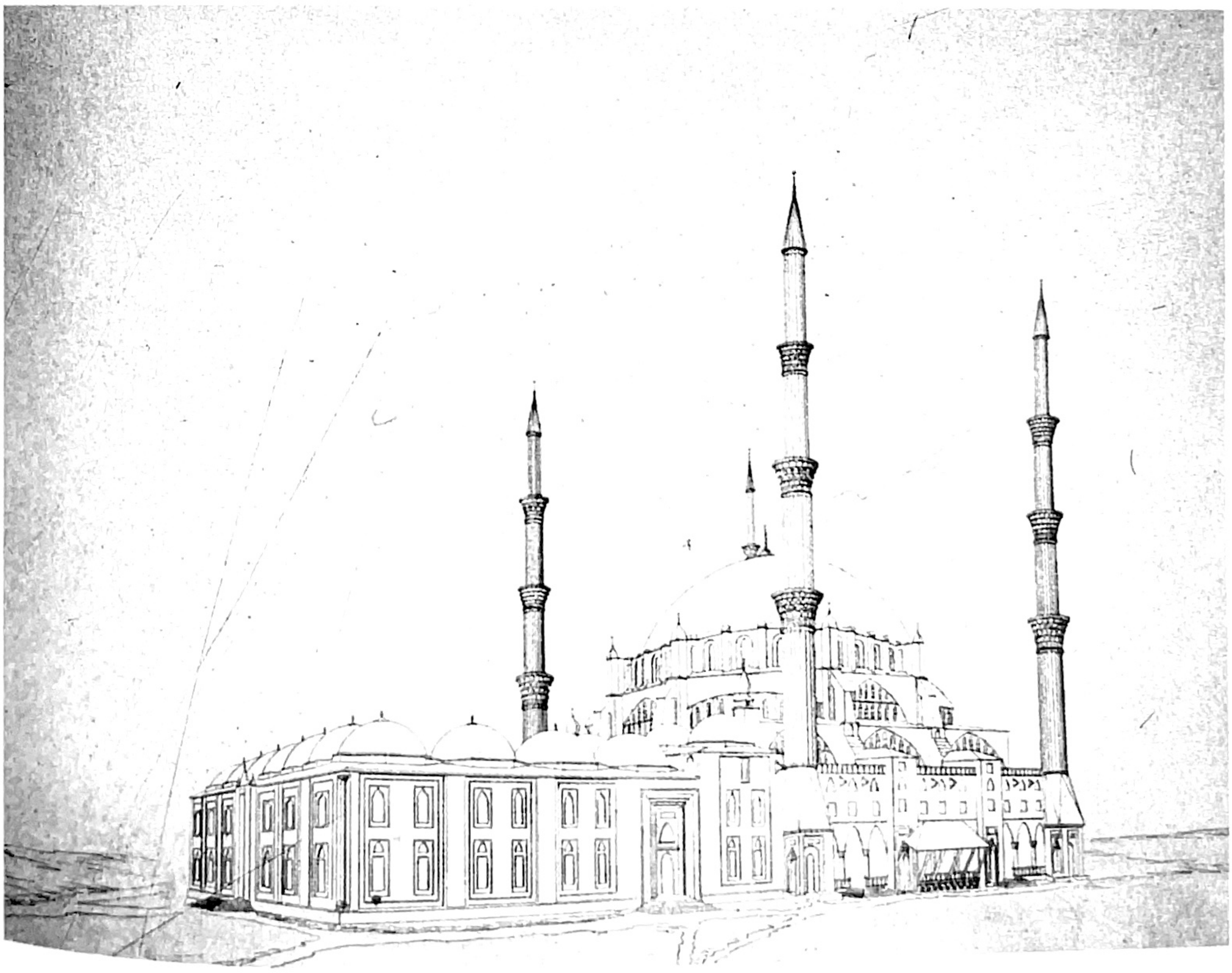

Resim 59) Selimiye Camii'nin perspektif görünümü

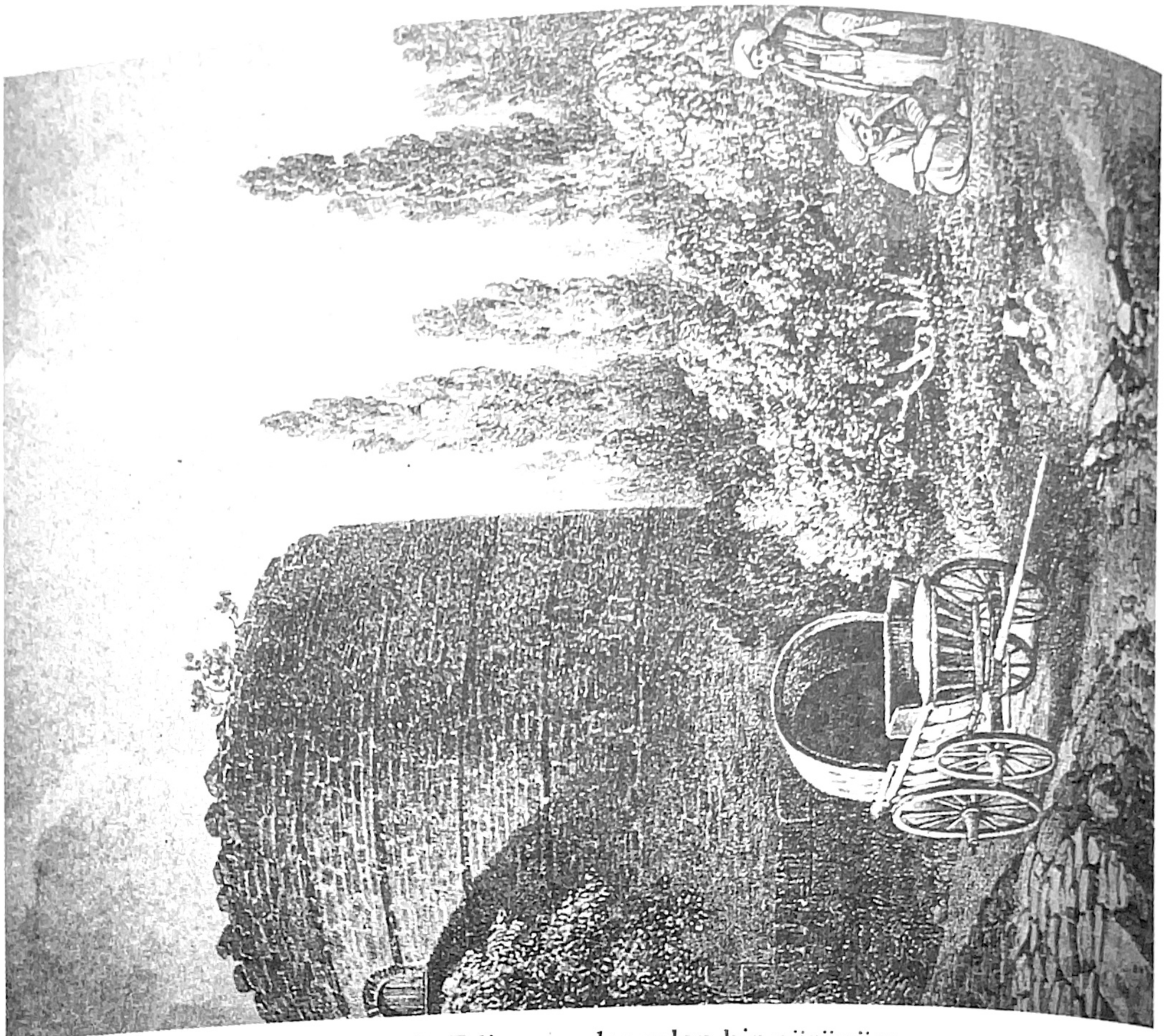

Resim 60) Edirne surlarından bir görünüm

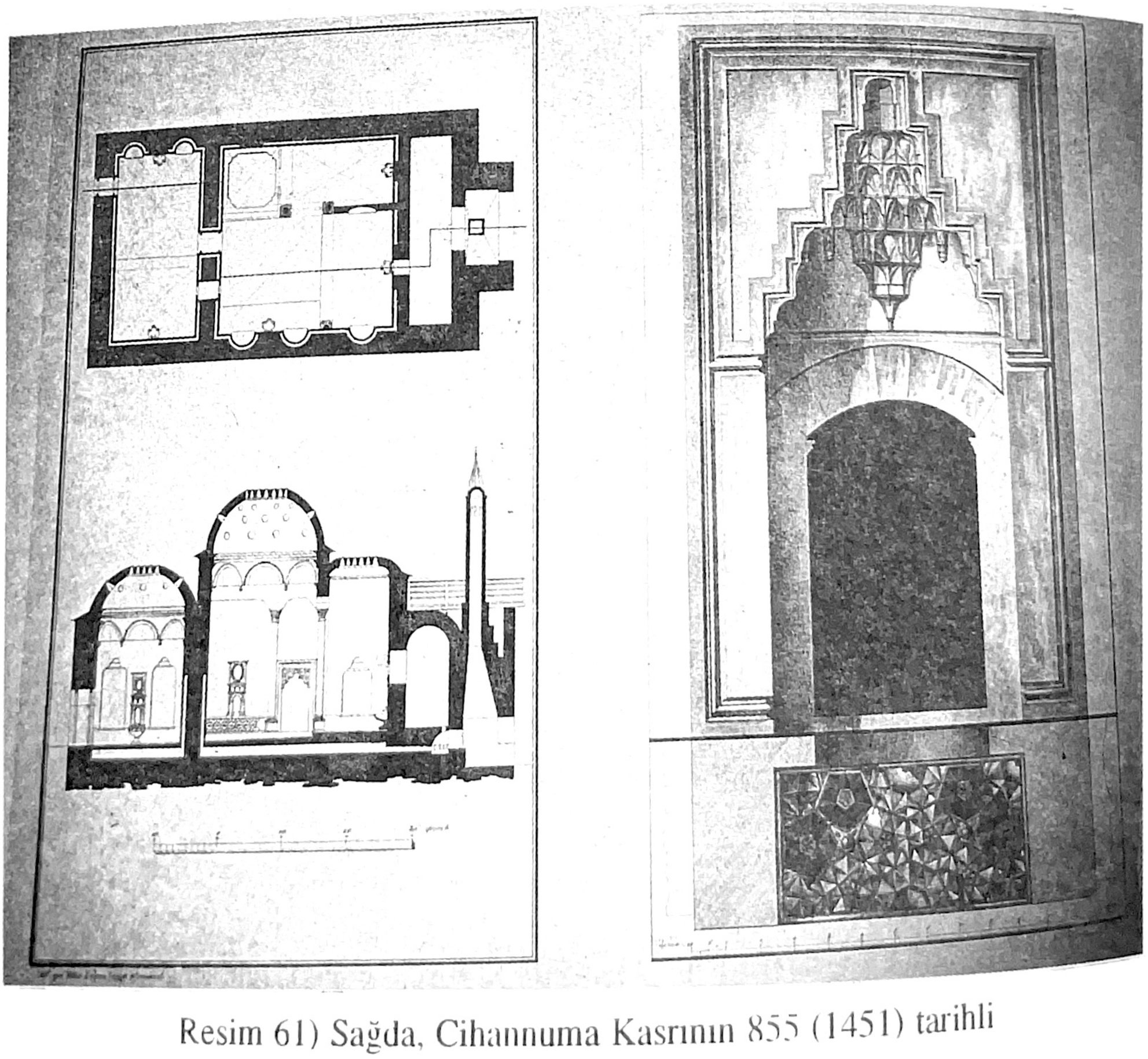

Resim 61) Sağda, Cihannuma Kasrının 855 (1451) tarihli (Kitabesinden) Mukarnaslı kapısı.

Solda üstte aynı kasrın yanındaki diğer hamamın planı, altta ise kesiti yeralmaktadır.

KISALTMA CETVELİ

12) I.U.T.T.; İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü Lisans Tezi.

11) İ. Ü. Lisas; İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Lisans Tezi.

15) T; Tasnif

14) S. T. A. D.; Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi.

19) T. T. O. K.; Türkiye Turing Otomobil Kurumu Belleteni

21) Yay; Yayınlayan

20) tz; Tarihsiz

13) Ktp; Kitaplık

6) D. T. C. F; Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Lisan Tezi.

1) A. A.; Arehologischeis Anzeiger

4) BAŞ. ARŞ; Başbakanlık Arşivi.

18) T. M. O.;

7) Edirne 600; Edirne Edirne'nin 600. fetih Yıldönümü Armağan kitabı, Ankara 1965

8) G.D. AA; Güney - Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi.

17) T. D. V. İ. A; Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

10) İ. Ü. C. T; İstanbul Üniversitesi Coğrafya Fakültesi Lisans Tezi.

5) Belleten; Türk Tarih Kongresi Belleteni

6) Cahiers Arch; Cahiers Archeologiques

3) A. S. ; Anatolien Studes

10) T. A. D; Türk Arkeoloji Dergisi

2) Arch ott; Archeoloqische ottomon

9) H. Ü.; Hacettepe Üniversitesi Sanat Taihi Ana Bilim Dalı Lisans Tezi

SEÇME BİBLİYOGRAFYA,

(Burada genellikle Trakya ve özellikle Edirne için bir kaynak seçimine gidilmiştir.Ayrıca doğrudan Trakya ile ilgili Dergiler, Trakika,Trakiki ve Trakya Araştırmaları Dergileri burada verilmemiştir.)

ABDİ: **"Edirne Sarayında Hitân ve Düğün",** Lala İsmail Küt. T. 235.

A. CEMAL: **"Edirne",** İstanbul 1932.

ADİL FİKRET: "Edirne Darüşşifasında Müzikli Tımarhane, **Hayat",** No: 7, 1959, s: 28

Ağatangelos: **Trakya Tetkikleri, Bergule-Arkadiopolis-Lüleburgaz,** İstanbul 1934

AKALIN, Z.: **"Midye nahiyesinin monografik etüdü"**, İstanbul 1951. (İ.Ü.C.T.).

AKALIN, Ş.: "Kırklareli'nde Şayakçılık", **Türk Folklor Araştırmaları,** sayı: 4/78, 1956, s. 1237-1238

AKMANOĞLU, Niyazi Uluğ Turanlıoğlu;:"Edirne, Manzume", **Damla,**C. I, 1948, s. 136-137

AKTEPE, M. Münir: "Osmanlıların Rumeli'de ilk Fethettikleri Çimbi Kal'ası", **Tarih Dergisi,** İstanbul, 1950,s. 283-306.

Ali Nihad: **"İki Hitabe"**, Edirne 1930.

ALLOM, Thomas; "**Robert Walsh**" Constantinople, II, 73, 77.

ALPTEKİN, Erdoğan; "Edirne Manzume", **Damla** , C.3, 1950, s. 57.

ALTAN, Kemal; "Selimiye Camii ve Edirne", **Mimar**, sayı: 4, 1934, s. 314-318

ALTAN, K; "Selimiye ve Mimari Manzumeleri", Arkitekt, sayı: 7 (10-11), 1937, s. 294-297.

ALTAN, K; "Trakya'da Tarihi Eserleri", **Belediyeler Dergisi,** sayı: 6/72, 1941, s. 38-40.

ALTAN, K; "Edirne'de Türk Eserleri", **Arkitekt,** sayı: 6/10-11, 1936, s. 307-309.

ALTAN, A. K; "Selim Camii ve Edine", **Mimar**, sayı: 4, 1934, s. 314,318.

ALTAN. Mahir: **"Üç Şerefeli Camii Külliyesi"** İstanbul 1966 (İ.Ü Lisans)

ALTINER. Avni: "Dünkü ve Bugünkü Edirne", **Bakış,** N. 187. 1959. s. 24.

ALTINTA, Necati: **"Kırklareli Vilayeti yer adları"** İstanbul 1970 (İ.Ü.T.T.)

ALTUĞ, Öznur: **"Edirne Hamamları"** İstanbul 1966 (İ. Ü. Lisans)

ALTUN, Ara - Tülay REYHANLI; Edirne / Havsa'da Sokullu (veya Kasım Paşa) Külliyesi **Sanat Tarihi Yıllığı** VI (1976), s. 67 - 88

ANDREASYAN, H. D. - P.L. İNCİCİYAN; Osmanlı Rumelisi Tarih ve Çoğrafyası **Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi,** s. 4-5 (1976), s. 101 - 152

ANDREASYAN, Hrand D.: "Balatlı Georg'a göre Edirne Vakası Tarih**Dergisi** C. XI, No: 15. 1960. s. 47.

ANONİM; **Salnâme - i Vilayet-i Edirne,** Edirne 1317

ANONİM; **Tabula Peutingeriana,** (4ev. Mete Tuncay; Eski Bir Roma Haritasında, Bugünkü Türkiye), **Toplumsal Tarih,** S. 1 (1994) s. 34-39
ANONİM; Serhad Şehri Edirne, **Turizm,** 12/93 (1969)
ANONİM; Notes d' Edirne (Adrianople), **T.T.O.K,** s.7 (1933), s. 23-27
ANOMİ; **Ayasofya Müzesi Yıllığı,** 4 s 16-17)
ANONİM; **"Mimar Sinan ve Selimiye Camii"**, İstanbul 1988
ANONİM; **"Edirne"** (Vilayetin Resmi Ceridesi)" 1301-1324.
ANONİM; Edirne, **Edirne'nin 600. Fethi Yıl Dönümü Armağan Kitabı,** ANKARA 1965
ANONİM; Kırklareli **"Yurt Ansiklopedisi,** İstanbul 1982, c. 7
ANONİM; **"Kırklareli İl Yıllığı"** 1973. yy. ty.
ANONİM; "Edirne", **Yurt Ansiklopedisi,** c. 4 İstanbul 1982, s. 2351-2473.
ANONİM; "Adrianople", **The Encyclopedia Americana,** New York 1829
ANONİM; De S. Maria İuniore Matrona Bizyae in Thracia, **Acta Sanctorum,** IV (1925), s. 688-706
ANONİM; **Edirne** (yay. Kültür Bakanlığı), İstanbul. 1993
ANONİM; Darüssıbyan Etnografya Müzesi, **Trakya,** s. 7 (1937) s. 20-21
ANONİM; **Thracia Pontica III. Troisieme Sympozium İnternational** Sofia 1986
ANONİM; "Edirne'de İmar" **Türk Ticaret Almanağı** 1958, s. 23.
ANONİM; "Edirne", Tarihi ve Coğrafi. **Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni,** No. 205, 1959. s. 27
ANONİM; "Edirne Sarayı hakkında", **Yeni Türk Mecmuası,** 1937. C. 5. s. 1114.
ANONİM; "Trakya'nın kalkındırılmasına doğru; Edirne bir kültür kalesidir" **Trakya,** No: 3. 1936. s. 13.
ANONİM; "Edirne'nin Kurtuluş Bayramı 1936", **Trakya,** No: 4. 1936. s. 16
ANONİM; "Darüssibyan Etnoğrafya Müzesi oldu", **Trakya,** No: 7, 1937. s. 14.
ANONİM; "Edirne'de Selimiye Camii'nin 4 yıl önce kasırgadan uçan minare külahları ve tamirden sonraki resmi", **Trakya ,** No: 9, 1937. s. 16.
ANONİM; "Edirne'de Koca Sinan günü", **Trakya** No: 9. 1937. s. 24.
ANONİM; "1936 yılında Edirne'ye gelen turistler, abidelerin temizlenmesi ve sair malumat", **Trakya,** No: 10. 1936. s. 28
ANONİM; "Edirne'nin hayır müeseseleri, kütüp. ve kuranları, **Edirne,** NoP 1. 1940, s. 16.
ANONİM; "Manevra münasebet ile askeri heyetlerin Edirne'yi ziyaretleri 24.8.1937", **Trakya** No: 13, 10937. s. 14.
ANONİM; "Atina Üniversitelerinin Edirne'yi ziyaretleri", **Trakya,** No. 20, 1938, s. 15.
ANONİM; "Edirne Köprüleri III, Edirne'de Altı Ok", **Edirne,** No: 16, 1934, s. 7 No: 17,

1934. s. 3.

ANONİM; "Edirne'de at yarışları" Trakya No: 11, 1937, s:24

ANONİM; "Edirne'de mevcut camiler, köprüler, çarşılar, hanlar sebiller, saraylar vesaire, 2. 3.4.5.6" , **Edirne,** No: 16, 1934. s. 17 No: 17 1934. s. 3 No: 18 1934. s. 9 No: 19 1934. s. 10. No: 20 1934, s. 6.

ANONİM; "Edirne Memurlar İstihlâk Kooperatifi İdari heyeti raporu" **Edirne Vilayeti M. C. H. P. Edirne Vilayeti 1940 Kongresi açılış nutku ve Zabıtları,** Edirne 1940.

ANONİM; **"Osmanlı Trakyası"** (Grekçe) İstanbul 1914ANONİM; **"Edirne'den Lülebur-gaz'a"** (Grekçe) I. cilt Edirne 1911.

ANONİM; **"Kırkkilise",** İstanbul 1897 (Grekçe).

ANONİM; **"Trakya Bölgesi Kilise bölgeleri hakkında",** Athena 1892 (Grekçe).

ANONİM; **"Eski Trak ve Halkları hakkında",** İstanbul 1872 (Grekçe).

ANONİM; **"Trakya Kilise Bölgeleri ve Trakya hakkında Meclis kütüphanesine ait 434 nolu dosya",** Athena 1953 (Grekçe).

ANONİM; "Kırklareli", **Hayat Tarih Ansiklopedisi,** tz, s. 377-384

ANONİM; Anadolu ve Trakya Kültürü içinde Bir Gezinti, Skylife, s. 80 (1990), s. 22-25

ANONİM; **"Cumhuriyetin 15. yılın da Edirne"** Edirne 1938.

ANONİM; **"Les statistiques de population en Thrace-Occidentare"** (tz).

ANONİM; **"Memoire Sur la Thrace Adresse a la Societe des Nations le Comite Turcs de la Thrace"**, İstanbul 1922.

ANONİM; **"Mimar Sinan ve Selimiye Camii"**, İstanbul 1988.

ANONİM; **"Edirne Panorama",** (tz).

ANONİM; **"Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumunun 1939 umumi kongresi raporu"**, İstanbul 1939, s. 15.

ANONİM; **"Edirne Vilayeti köy işleri"**, Edirne (tz).

ANONİM; **"Carte portiellede la Turquie d'Europe, Compenant les vilayets de Constantinople, d'Andrinople et de la Salanique etc** (48x82).

ANONİM; **"Edirne"** (50x56), 1 plan No: 93489 (Selimiye Ktp.)

ANONİM; "Edirne şehri civarındaki müstahkem mevkilerin haritası" (96X160) No: 92 - 298, (Selimiye Ktb.)

ANONİM; **"Edirne, Kırkkilise (Kırklareli). Yanbolu, Karbanat ve civarının haritası,** (35x35) No: 92261 (Selimiye Ktp.).

ANONİM; **"Edirne şehrinin ve istihkamlarının plan ve haritası"** (96x160) No: 92361 (Selimiye Ktp.).

ANONİM; **"Edirne vilayetindeki emlaki humayunu gösterir harita, el ile 1309"**

(180x360) No: 92335 (Selimiye Ktp.).
ANONİM; **"Selanik, Edirne, Kosova, İşkodra, Yanya vilayetlerinde bulunan simli kur-şun madenlerini gösterir harita"** (El ile çizil.) (6x87) No: 92288 (Selimiye Ktp.).
ANONİM; **"Edirne, Gelibolu, Kırkkilise ve Babaeski'de bulunan binaların fotografları"** No: 90455 (Selimiye Ktp.).
ANONİM; **"Edirne vilayeti haritası"**, (El ile) (96x200), No: 93664 (Selimiye Ktp.).
ANONİM; **"Edirne vilayeti ve havalisinde askeri deklerasyon haritası"** (96x160) No: 92460 (Selimiye Ktp.).
ANONİM; **"Edirne, Sofya, Tatarpazarcığı", Palanga şehrinin görünüşleri,** 38 Foto. Album. No: 90790 (Selimiye Ktp.).
ANONİM; **"Edirne vilayetinde Eğridere", Sultanyeri, Kıran Ali, Cisri Mustafa Paşa,** No: 90412 (Selimiye Ktp.)
ANONİM; "Edirne ve istanbul'a ait bazı cami ve saraylar" 27 Foto, No: 90631 (Selimiye ktp.)
ANONİM; "Tekirdağ", **Hayat Tarih -Ansiklopedisi,** tz. s. 369-76.
ANONİM; **"Edirne Müzesi Rehberi",** İstanbul 1984.
ANONİM; **"Edirne'nin binalarının fotografları ve haritası,** 30 Foto, No: 90425 (Sel. Ktp.).
ANONİM; **"Edirne'nin umumi manzarası ile meşhur binalarının fotoğrafları",** 14 Foto. No: 90409 (Selimiye Ktp.)
ANONİM; **"İkinci Ordunun Edirne'de V.S. yerlerdeki askeri** daireleri, 30. s. no: 91074 (Selimiye Ktp.).
ANONİM; **"Edirne vilayeti salnamesi,** Vilayet M. H. Sene 1287-88, 1305-10. 1312. 1314, 1316-17 1319.
ANONİM; "Edirne Erkek Öğretmen Okulu", **Edirne,** 1938-39,
ANONİM; **"Edirne Karma Ortaokulu Son Sınıf Yıllığı"** Edirne
ANONİM; **"Edirne 1935-36 ders yılı",** Edirne 1936.
ANONİM; "Edirne, **Hayat Türkiye Ansiklobedisi,** tz. s. 25-32.
ANONİM; **"Andrianople (Edirne)"** No: 902-6 (496.12) İstanbul
ANONİM; **"Cumhuriyetin 15. Yılında Edirne",** İstanbul 1939. s. 85.
ANONİM; "Şiir damlalarında Edirne, muhtelif manzumeler", **Damla,** C. 1. 1948. s. 143
ANONİM; "Edirne Selimiye Camii'nin kubbe tezyinatı", **Hayat,** No: 40. 1957. s. 16.
ANONİM; "Edirne Kalkındırılıyor" **Köy Postası,** No: 184, 1959. s. 24.
ANONİM; "Edirne'de Sul. Selim Camii Resimleri", **Resimli kit.** C. 9. 1389 Mali. s. 8 19-20.
ANONİM; "Edirne'de Sultan Selim Camii ve kütüphanesi resimleri" Resimli kitap. C. 9, 1329 Mali S. 8-16,85
ANONİM; "Edirne'de Selimiye ve Burmalı camii Resimleri", **Şehbâl,** C. 3, 1329 Mali, s. 446.

ANONİM; "Edirne'de Hacı Mustafa Bey ve Sair Camilerin Resimleri", **Şehbâl,** C. 3, 1329 Mali, s. 446.

ANONİM; "Edirne ve Selimiye Camii Menazırı" **Şehbal** C. 4. 1329 Mali. s. 121. 128 144.

ANONİM; "Edirne'de Sultan Camii Resimleri", **Şehbal,** C. 4, 1329, malı s. 204 - 205

ANONİM; "Edirne'de Fatih'in büyüdüğü Saray resimleri" **Şehbal,** 1329, s. 228-264

ANONİM; "Edirne karyelerindeki bazı harap camiler", **Şehbal**. C.4. 1329. s. 265

ANONİM; "Edirne Hakkında muhtasar Malimat" **Şehbal,** C.4, 1329 s. 410-426

ANONİM; "Saray İçi", **Tarraki,** Sene 1. no: 24, 1313, s. 95.

ANONİM; "Maskofların Edirne İstilasına daier vesaik", 1295 hicri, **Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası,** sene 8. 1334. s. 306.

ARAZ, N.; "Selimiye Efsaneleri", **İstanbul,** sayı: 4, 1954, s. 20 22.

ANONİM; "Edirne'de 1321 senesinde ma ulât ve mahsulât -ı Mahalliye serpisi", 12 Foto Album No: 90550 (Selimiye ktp.).

ARDAHAN, Sevim; **"Edirne'de Camii Portalleri"** Ankara 1973. D.T.C.F.

ARDEL, A.; "Trakya'nın yapı ve röliefinin ana çizgileri", **9.Meslek haftası Türk Coğrafya Kongresi yayını,** no: 2, 1955, s. 147-158 (İ.Ü.C.T.).

ARDEL A.; "Trakya'nın Jeomorfolojisi", **Türk Coğrafya Dergisi,** no: 17, 1957, s. 152-158

ARDEL A.; "Trakya'da Coğrafi Müşahedeler", **Türk Coğrafya Der,** 15/16 (1955), s. 1-20.

ARDEL A.; "Edirne ile İpsala arasında Meriç vadisi", **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi,** s. 11 (1960).

AREL, Ayda; Lüleburgaz'da Zindan Baba Türbesi olarak anılan yapı ve Edirne Yeni Saray'ının Cihannuma Kasrı Hakkında, **Taç Yıllığı**, s. 1 (1991), s. 7-24

ARISOY, Y.-Ü. Öziş; "Edirne water conweyance system constructed by the Great Mimar Sinan", **II. Uluslararası Türk İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi,** Bildiriler, C. 11. 1986, s. 135-144.

ARSEVEN, Celal Esat; **"Türk Sanatı"**, İstanbul 1973.

ARKİTEKT; "Rüstempaşa Kervansarayı Turistik Hoteli", sayı: 39/338, 1970, s. 70-75.

ASDRACHA, Catherine; L'apport du temoignage epigraphique a' l' histoire medievale de la Thrace, **Byzantin obulgarica**, 7 (1981), s. 445-454.

ASDRACHA, Catherine; La Thrace Orientale et la mer Noire....., (bk. H. Ahrweiler) **Byzantina Sorbonensia**, 7 (Paris 1988), s. 221-309.

ASGARİ,N.; "Die halbfabrikate kleinasiatischer". Girlandensarkophage und ihre Herkunft, **AA** 1977, 329-380.

ASGARİ N; "Perinthos (Mar. Ereğ.) Çalışması, 1981 **IV. Kazı Sonuçları Toplantısı,** Sf. 340.

ASLANAPA, Oktay; **"Osmanlı Devri Mimarisi"**, İstanbul 1986

ASLANAPA Oktay; **"Türk Sanatı"**, İstanbul 1984.

ASLANAPA Oktay; **"Edirne'de Osmanlı Devri Abideleri"**, İstanbul 1949.

ASLANAPA, Oktay; "Edirne'de Türk Mimarisi'nin Gelişmesi" **Edirne** 600. s. 223-232.

ASLANAPA, O. E. Diez; **Türk Sanatı**, İstanbul, 1955.

ASYA, Arif Nihad; "Edirne Destanı", **Damla**, C. 2, 1949, s. 34.

ASYA, Arif Nihad; "Selimiye Menzume", **Damla**, C. 3, 1950, s. 56.

ATAY, Fatih, Rıfkı; "Kapımız Edirne, **Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni**, No: 221-222, 1960, s. 6.

AVLASIZ, Şaban; **"Edirne'deki Zaviyeli Camiiler"**, Ankara 1972. (D.T.C.F.)

AYAZ, Dürran; **"Trakya'daki figürlü Döşeme mozaikleri"** İstanbul 1972 (İ.Ü.Lisans)

AYVERDİ, E.H.İ.A Yüksel; **İlk 250 Senenin Osmanlı Mimarisi**, İstanbul 1976.

AYVERDİ, Ekrem Hakkı; "Edirne'de Rüstem Paşa Kervansarayı **Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni"** sayı: 122 (1952), s.....9-10

AYVERDİ, Ekrem Hakkı; **"Osmanlı Mimarisinde Çelebi II. Sultan Murad Devri"**, İstanbul 1983.

AZİZ, Ömer; **"Edirne Vak'ası"**, İstanbul 1930 (İ.Ü.T.T.).

BABİNGER, F.; **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, (Çev. Coşkun ÜÇOK), Ankara 1982

BADİ EFENDİ, Ahmet; **"Riyaz-ı Belde-i Edirne"**, Bayezid Ktp, nr. 10391-10393.

BADİ EFENDİ, Ahmet; **"Devair-i Vilayet-i Edirne**, BAŞ. ARŞ. nr.77, nr. 370, nr. 648, nr. 729.

BAKIRTZIS, Ch; Western Thrace in the Early Chiristian and Byzentine Periods, **Byzantinische For schungen**, XIV/I-II (1989)

BALKUR, Nazım; "Trakya'da antikite ve müzecilik hareketleri" (Edirne), **Trakya**, No:18,1938, s. 13-15

BALTACI, Cahid; **"XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri"**, İstanbul 1976.

BARIN, Sevgihan; **"15-16. yüzyıllarda Edirne Mezartaşları"**, İstanbul 1982 (İ.Ü.Lisans).

BARKER, Ernest; **"Bizans, Toplumsal ve Siyasi Düşünüşü"**, (Çev. Mete Tunçay), Ankara 1982, s. 28, 39.

BASSAMO, Luigi; "Costumi et I modi porticolar della vita De Tureyi", **Monaco di Boviere** 1563 V.H 225.

BATU, Kemal; "Turizm ve Edirne", **Trakya**, No: 4, 1936, s. 15.

BATUR, M.; "Enez", **Arkitekt**, sayı: 30/305, 1961, s. 173-176, 186.BATUR, M.; "Edirne Müzeleri", **Bilgi**, sayı: 10/115, 1956, s. 16-17.

BATUR, M.; Edirne'de Muradiye Camii, **Tarih Coğrafya Dünyası**, 1/5 (1959), s. 378-380.

BATUR, M.; "Edirne'de Üçşerefeli Camii", **Tarih Coğrafya Dünyası**, sayı: 2/11, 1959, s.

358-361.
BAYBURTLUOĞLU, C.; "Tekirdağ Kuros'u", **Belleten**, sayı: 34/135, 1970, s. 347-352.
BAYIK, Atalay; "Edirne", İstanbul 1973.
BAYKAL, B.S.; "Edirne'nin Uğramış Olduğu İstilalar", **Edirne**, s. 178-198.
BAYKURT, Ş.; "Trakya El İşlemeleri", **Türk Folklor Araş**, sayı: 2/26, 1951, s. 408.
BAYRAKOĞLU, Gülen; **"Vize Sancağı ve köylerinin nüfus ve hasılatı"**, (XVI. yüzyılda) İstanbul 1971 (İ.Ü.T.T.).
BAYRI, M. Halit; "Edirne", **Tarih Dünyası**, C. 3, 1953, s. 959.
BEDİRHAN, Celadet; **"Edirne sukutunun iç yüzü"**, İstanbul 1329.
BELDİCEANU-Steinherr; "La Conquete d'Adrinople parles Turcs la penetration turque en Thrace et la valeur des chroniques ottomenes", **Travauret memoires, centre de recherche d'hictoire et civilisation byzantines**, 1965, s. 439-461.
BELLETEN; "Trakya'da Tamir Edilen Tarihi Eserler", sayı: 5/17-18, 1941, s. 181.
BENT. J. Theodore: **"Early Voyages and Traves in the Levant Dairy of master Thomas Dallam - John Covel.**
BERTRANDON DE LA BROQUERE; "Le Voyage d'Outremeri**", Paris** 1892, s. 169 - 173
BESEVLIEV, V; Die Byzantinische Heersta Be Adrinopel - Verigava, **Actes du X1e Congres international des sciences onomastigues I.** Sofia 1974 s. 125 - 129
BEŞİR ÇELEBİ; "Hikâyet-i Beşir Çelebi, Tarih-i Edirne" (nşr. İsmail Hikmet Ertaylan), İst. 1960
BEŞİR, Çelebi; **"Risale"**., Üniversite Ktp., nr. TY. 884. B.A. Dosya 20 (s. 424).
BTZ, A; Thrake, **Realencyelopadie,** GA / I, (1936), s. 452 - 472
BİLAR, Ender - Oral Onur; **"Edirne Çarşıları ve Yitirilen Tarihi Eserler"**, İstanbul tz.
BİLGE, Mustafa; **"İlk Osmanlı Medreseleri"**, İstanbul 1984
BOSKURT, Mehmet; "Mehtapta Meriç, Manzume, **Damla,** C. 2. 1949. s. 29
BOSKURT, Mehmet; Edirne, manzume **Damla,** C. 2 1949, s. 63.
BOSTAN İdris; **"Osmanlı Bahriye Teşkilatı, XVII. Yüz. Tersâne-i Amire"**, Ankara 1992
BÖREKÇİ, Güler; **"Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi'nin Mimarı yönden incelenmesi"**, İstanbul 1965 (İÜ Lisans)
BURMOV, A; "Türkler Edirne'yi ne vakit aldılar" **Belleten,** 1949. s. 97-106.
BURY. J. B; **History of the later Roman Empire,** London 1923, (Özellikle C. I. s. 435)
BUSBECO, O.Gh. de; **"Türkiye'yi Böyle Gördüm** (haz. A. Kurutluoğlu) İstanbul tz.
BÜYÜKDIĞAN, ilter; Edirne Hamam. Restitüsyon Sorunları, **S.T.A.D ,** 10 (1991), S. 27-34
CANBİL, Nurdan; **"Trakya'doa Türk Devri Köprüleri"**, İstanbul 1969, (İ. Ü Lisans).
CANTAY, G; "Edirne Semiz Ali Paşa çarşısı" Erdem s. 13 (1990). s. 123 - 127

CANTAY, Gönül; Enez'de bir sahil Kervansarayı, **Vakıflar Dergisi,** S.16 (1982), s. 121-129

CAVRİ; **Tarih I,** "İstanbul 1291.

CEMAL, Mehmed; **"Edirne ve hayat-ı askeriyesi,** C. I, 1915.

CEZAR, Mustafa; **Tipik yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi, İstanbul 1985,**

CHEONEAU J.; **"Le voyage de mansieur d'Aramon,** VH. 334 (S.)

CHİSHULL, E.; **"Traveis in Turkey",** London 1947.

CİZRE, A; Tarih Hazinesi Edirne, **T.M.O. Dergisi,** s. 1/2 (1955). s. 28.32 ve 62

CİZRE, A; Tarih Hazinesi Edirne, **T.M. O. Dergisi,** s. 1/4 (1955), s. 39 - 44 - 63

CİZRE, A; Tarih Hazinesi Edirne Alakaya Muhtaçdır, **Köy Postası,** s. 145 (1956), s. 22 - 31

CONTANİNİ, Barbaroe; "Y viaggi in Persia degli Amboscia tori veneti Barbaro et Contanini

COURMENİNİ, Deshayesde; **"Voyage de Leant por le commandement du Roy en l'annee** 1621, Paris 1824.

COVEL, John; **"Eariy Voyages and Traveis in the Levant,** London, 1893

ÇAĞAN Nazmi; "Balkan Harbi'nde Edirne" **Edirne 600.** s. 197-216

ÇAĞLAR, Behçet; "Edirne'de, Manzume, **Devrimci,** No: 9/3, 1961.

ÇAKAN, Ülkü; "Edirne Aile Lahti, **Arkeoloji ve Sanat Dergisi** 40/41, 1988, s. 18-21.

ÇAKIR, Ali; **"Edirne Mirahraplar",** İstanbul 1975 (İ.Ü Lisans)

ÇAKIR, Ertan; "Edirne Rüstem Paşa Kervansarayı", **Rölöve ve Restorasyon Dergisi C. 1 s. 1 (1974) s. 129 - 144**

ÇELİKKOL, Ender; **"Tekirdağ tarihi eserleri ve bugünkü durumları, Badi Efendinin Tekirdağ notları Riyaz-ı Belde-i Edirne,** C. III. s. 46-55 arası, İst. 1976 (İ. Ü. T. T.)

ÇETİN, E; "Günümüzde yapılan Edirne Selimiye Camii restorasyonu" **II. Ululararası Türk İslam Bilim ve Teknoloji Tarih Kongresi,** Bildiler, c. II., 1986, s. 217-220.

ÇETİNOR, Bülent; Selimiye Camii, **İlgi** ,55 (1988), s. 2-7

ÇEVİK, H.; **"Tekirdağ Tarihi Araştırmaları, Tekirdağ Müzesine Doğru,** Tekirdağ 1966.

ÇINAR, Hüseyin; **Tekirdağ Tarihi,** İstanbul 1966 (İ.Ü.T.T.)

ÇORUH, Sabahattin; "Edirne ve Turizm, **Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni,** No: 169, 1956, s. 5.

ÇULPAN, Cevdet; Köprülerde Tarih Köşkleri , **Sanat Tarihi Yıllığı,** 2 (1966 - 68) , s. 24-35

ÇULPAN, Cevdet; **"Türk Taş Köprüleri",** Ankara 1975.

DAĞDEVİREN , Arif; **"Edirne'de Sinan ve Selimiyesi",** İstanbul 1968.

DAĞLIOĞLU, H.T.; "Edirne Mezarları", **Türk Tarih Arkeoloji ve Etnografya Dergisi** sayı: 3, 1936. s. 163 - 192.

DAĞLIOĞLU H. Turhan; **"Edirne Mezarları",** İstanbul 1936.

DAĞLIOĞLU, H. Turhan; **"Edirne'de Gazi Ramazan Efendi'nin kabri yanına yapılan semahane oda çeşme, dükkan ve fırından müteşekkil binanın ve kabristanın plan ve resmi.** 94167.

DAĞLIOĞLU, . Turhan; **"Edirne'de Topçu Kışlasının Ahırlarının Planı"** 1304.

DAĞLIOĞLU, H. Turhan; **"İkinci Ordu Merkez ve Mulhakatında 1302-1303 senelerinde inşa edilen binaların planları,**

DAĞLIOĞLU, E.; Edirne Hakkında, **Edirne** no: 20, 1934. s.3.

DANIŞOĞLU, Şükran; **"Edirne'de Bedesten, Rüstempaşa Hanı ve Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Hanı",** İstanbul 1964 (İ.Ü. Lisans).

DARKOT, Besim; "Edirne,Coğrafi Giriş" Edirne 600. Ankara 1965. s. 1-12.

DAWKİNS, R.M.; Tehe Modern Carnival in Thrace, **Journal of Hellenistic Studies,** XXVI (1906) s. 191-206

DAYAZADE, M; "Edirne'de Seli. Cami, 1717 Fatih Milli Küt.", **Tarih Kitaplar,** no: 923.

DÂYE-ZÂDE, Mustafa; **"Edirne ve Seli Camiine dair"** Ali Emiri Küt. Tarih K.T.Y. 923.

DELEV P.; "Problems of the Thracian Megalithic Culture", **Pulpudeva 3,** 1982, s. 189 - 192.

DELİORMAN, M; "Üniversite bekleyen Edirne'de sanat ve kültür" s.140. Nejmettin Kim, no: 21, 1961, s.4

DEMİRAY, Ekrem; **"Edirne fotoğrafları** (Edirne Semiliye Kitaplığı).

DEMİRAY, E.; "1904'6e Edirne'de Ramazan". **Damla,** c. I, 1948.

DEMİRKAN, S.; **Celaliye Köyü,** İstanbul, 1941, s. 40.

DEMİRTAŞ, M.; **"Edirne'de Mesken tipleri",** İstanbul 1951 (İ.Ü.C.T.)

DERMAN, Uğur; "Edirne Hattatları ve Edirne'nin yazı sanatımızdaki yeri Edirne 600. s. 311-319.

DERNSCHWAM, H.; (İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü çev. Y. Önen) Ankara 1988.

DİJKEMA; **"The Ottoman Historical Monumental Inscriptions in Edirne"** Leiden 1977.

DİMAŞKİ. A. B. Bahram; **"Tercüme-i atlas-ı Coğrafya-ı kebir"** (1086; Köprülü Kütüp.).

DİRİM TEKİN, F; Arkeolojik ve Turistik bakımtan Trakya'nın Doğusu, **T.T.O.K. Belleteni,** S. 291 (1965), s.2-3

DİRİMTEKİN, F; Anastaze Surları, **Belleten,** 12(1948)s. 1-10

DİRİMTEKİN F; Le Mura di Anastasio, **Palladio,** IV (1955), s. 80-87

DİRİMTEKİN, F.; "Ereğli - Perinthus- Herakleia - Mygdonia ve Batısındaki Liman Kalıntısı, **Ayasofya Müzesi Yıllığı** , 7 (1967), s. 1-18.

DİRİMTEKİN, F.; "Silivri'nin 35 km. Kuzeydoğusundaki Suşabı Köyü Civarında Bulunan Antik Bir Anktel", **Ayasofya Müzesi Yıllığı,** sayı 8. 1969. s. 49-52. (İng. 53-56)

DİRİK, K.; "Türkiye Turing ve Otomobil Klübü Edirne Şubesinin 1938 Yılı Faaliyet Raporu,

Turistik Edirne Şehri ve İmar Planı ve Hareketleri", **Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü Belleteni,** sayı, 22/115. 1939 s. 12-14

DÖRIG, J.; **"Les Tresors d'Orfeurerie Thrace",** Roma 1987

DREUX, Robert de; **Voyage en Turguie et Grece,**

DOPP, Pierre Herman; **"Traite d'Emonanul Piloti Sur le pasage en Terre Sainte",**

DUMANKAYA, A. Rıza; **"Kırklareli Vilayetini Tarih, Coğrafya, Kültür v Eski Eserleri Yönünden Tetkik",** Kırklareli 1948.

DUYURAN. R.; "Çorlu-Sultanköy", Yeraltı Mezar Odası Hakkında Kısa Rapor, **Türk Tarih Akreoloji ve Etnografya Dergisi,** s. 5 (1949). s. 28-32.

ELDEM, Halil Edhem; **Mısır'ın son Memlük Sultanı Melik Tomarbay II adına Çorlu'da bulunan bir kitabe,** ist. 1935.

EĞİLMEZ, E-H. Tayla; "Edirne'de Kervan Oteli" **Arkitekt,** C. 27. No: 297. 1960. s. 297.

EKDUR, Semiha; **"Edirne'de Tek Kubbeli Camiler",** İstanbul 1972 (İ. Ü. Lisans).

ELDEM Sedat Hakkı; Köşkler ve Kasırlar" İstanbul

ENGİN, Nuri; "Selimiye Camii", **Eflatun,** cilt 14. sayı: 166, 1982.

ERGEN, Mehmet; **"Edirne II. Beyazıt Külliyesi",** Ankara 1972 (D.T.C.F.).

ERKEN. S.; "Edirne Hamamları", **Vakıflar Dergisi,** s. İ0. 1973, s. 403-419.

ERDOĞAN, Muzaffer; Osmanlı Devrinde Trakya Abidelerinde yapılan imar çalışmaları, **G. D. A. A. Dergisi,** 6-7 (1978), s. 121-188

ERDOĞAN Muzaffer; Edirne Köprüleri, **Karayolları Bülteni,** 158 (1963) s. 24-25.

EROL , Gülçin; "Edirne'den" **Sanat Tarihi Araş. Dergisi,** C. II. s. 5 İstanbul . 1989. s. 22.

ERSOY, Günal; **"Edirne Beyazıt II. Külliyesi"** İstanbul 1966 (İ.Ü. Lisans).

ERTEKİN, Mebrure; **"Edirne Minareleri",** İstanbul 1975 (İ. Ü. Lisans).

ERTUĞRUL, Özkan, Darülhadis Külliyesi, **T.D.V.İ.A.,** c. 8. s. 534. 35

ERTUĞRUL, Özkan, Edirne, **Thema Lourusse,** İst. 1993/94., C. 6. s. 258 - 259

ERTUĞRUL, Oral; **"993 - 994 (1585 - 86) Tarihli Rumeli Kadıaskeri Ruznamesi",** İstanbul 1980 (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Osmanlı Müeseseleri ve Medeniyeti Tarihi Kürsüsü Mezuniyet Tezi).

ERTÜR, Rakım; "Eski Kırkpınar", **Edirne 600,** Ankara 1965, s. 297 - 302.

ERSOY, Bozkurt; Edirne Şah Melek Camii'nin tanıtımı ve Mimari Özellikleri Hakkında Düşünceler, **Arkeoloji ve sanat Dergisi** , s. 6 (İzmir 1992), s. 47 - 61

ERZEN, A.; "Enez (Ainos) Araştırmaları", **Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi,** sayı: 1. 1972. s. 235-248.

ESAD, Efendi; **"Sefername-i hayr".**

ESEMENLİ, Deniz; **"Osmanlı Başkentlerinde Merkezi planlı Camiilerde yan cephe düzeni Edirne**- İstanbul", İstanbul 1981 (İ. Ü. Lisans)

ESİN, Ruhi; **"Selimiye Camii, Edirne",** Edirne 1965.

ESİN, Ruhi; "Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu" 1939 Umumi Kongre Raporu İst. 19939.

ETE, M.; "Edirne Unutulan Şehir", **Türkiye Turing ve Otomobil kurumu Belleteni,** sayı; 96. 1950. s. 10-13.

EVLİYA ÇELEBİ; **"Seyahatname,** III. (Zuhuri Danışman bşk. V, s. 303-330, VI. s. 5-31

EWALOL, Bonse; **"Die Türkei,**

EYİCE, Semavi; "1961 yazında Doğu - Trakya'da Yapılan Bir Tetkik Gezisinde Notlar", **VI. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler,** Ankara, 1967. s. 206.

EYİCE, Semavi; "Edirne'de Selimiye", **Sanat Dünyamız,** Cilt 6, sayı: 17. Eyl. 1979. s. 10-17.

EYİCE, Semavi; "Edirne Saat Kulesi ve Üzerindeki Bizans Kitabesi" **Güney - Doğu Avrupa -Araştırmaları Dergisi,** 8-9, (1980) s. 1-22

EYİCE, Semavi; "Bizans Devrinde Edirne ve Bu Devre Ait Eserler", s. 39- 76..

EYİCE, Semavi; "Trakya'da Bizans Devrine ait Eserler", **Belleten,** C. XXXIII/131. Ankara 1969., s. 325-358

EYİCE, Semavi N. Thierry; "Manastere et Source Sainte de Midye, **Cahiers Arch",** XX. (1970), s. 47-62. 63, - 76

EYİCE, Semavi; "Midye, **Corsi di Cultura Sull'Arte ravennati e Bizantine",** Ravenna 1971. s. 279-314.

EYİCE, Semavi; Enez'de Yunus Kaptan Türbesi ve Has Yunus Bey'in Mezarı Hakkında Araştırma, **Tarih Dergisi** 13/17-18 (1962-63), S. 141-158.

EYİCE, Semavi; "Trakya'da İnecik'de Bir Tabhaneli Cami", **Tarih Enstitüsü Dergisi,** sayı, 1. 1970. s. 171-196.

EYİCE, Semavi, Ayasofya Edirne, **T.D.V.İ.A,** C. 4. s. 218

EYİCE, Semavi, Ayasofya Enez c. 4. s. 218-219

EYİCE, Semavi, Ayasofya Vize, c. 4. s. 223-224.

FINDIKOĞLU, Hüseyin; **"Edirne Camilerinde Türk Çini Sanatı",** Ankara 1973 (DTCF)

FINDIKOĞLU, Z. F.; "Edirne Müzesi", **Türk Yurdu,** sayı 261, 1965. s. 177-278.

FIRATLI N.; "Trakya'da Bazı Yeni Buluntular", **VIII. Türk Tarihi Kongresi,** 11-15 Ekim 1976, Kongreye Sunulan Bildiriler, I. Cilt Ankara 1979.

FOL. A.; "Thraco-Bithynica", **VII. Türk Tarih Kongresi,** Kongreye Sunulan Bildiriler, Ankara, 1972. s. 146-149.

FOL. A.; **"Megalithi Thraciae I-III,** Sofia 1976-1982.

FRENCH. D.; "Prehistoric Sites in Northwest Anatolia", I. AS. XVII, s. 49-96.
FRESHE, Canaye du; **"Se Voyage du Levant** 1573.
GALLAND, Antoine; **"Journal** (nşr. Ch. Schefer)", Paris 1881.
GALAND, Antoine; **"İstanbul'a ait günlük Anılar"**, (çev. Nahid Sırrı Örik), 2. cilt, Ank. 1987.
GAZİ Mihal, M. Ragıp; "Edirne'de Musiki", **Damla,** No: 25, 26, 1945, s. 10.
GİRBİN, Esin; **"Edirne (XV. yüzyılda)",** İstanbul 1968 (İ.Ü.T.T.).
GOODWIN, Godfrey; **"A history of Ottoman architecture"**, London 1987.
GEORGIEV, G.; **"Kulturgruppen der Jungstein-und der Kupferzeit in der Ebene von Thrazien, L'Europe a la fin de l'öge de la plerre",** Praka 1961.
GÖKBİLGİN, Tayyib; "Edirne hakkında yazılmış tarihler ve Enisül müsamirin", **Edirne 600,** s. 77-117.
GÖKBİLGİN, Tayyib M.; **"XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası",** İstanbul 1952.
GÖKBİLGİN, Tayyib M.; **"Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan",** İstanbul 1957.
GÖKBİLGİN, Tayyib M.; "XV. Asrın Birinci Yarısında, II. Murad Devrinde Hıristiyan Birliği ve Osmanlı-Macar Mücadeleleri Esnasında Edirne", **Edirne 600,** s. 77-118.
GÖKBİLGİN, Tayyib M.; "Edirne Şeh. Kurucuları", **Edirne 600,** Ankara 1965, s. 161-178.
GÖKBİLGİN, Tayyib; "Edirne", EI, Leiden 1965.
GÖKBİLGİN, Tayyib; "Edirne, **İslam Ansiklopedisi",** İstanbul 1964, 107-128.
GÖKBİLGİN, Tayyib; "Murad II. devrinde Edirne", **Tarih Hazinesi,** Yıl 1, 1950, s. 73.
GÖKÇEN, İ.; "Muradiye Camii", **Gediz,** s. 13, 1938, s. 2-3.
GÖKDEMİR, Raşit; "Edirne'de Şeyhülislam Feyzullah Efendi vakası", **Yeni Türk Mecmuası,** 1938, C. 6, s. 36-69.
GÖKYAY, Orhan Şaik; "Edirne için Manzume", **Sınır Boyu,** C. 1. No: 1, 1952, s. 2.
GUİLLERAQUES; **Letters Portuguises Valen tins, Paris**
GUYN, WİLLİAMS; **Turkey. Hz.** (Özellikle 157 v. d.)
GURLİTT. C.; "Die Bauten Adrianopels, (Edirne yapıları), **Orientalisches Archiv.** 1. keiperg 1910-11. sah: 1-4, 51-60.
GÜLSEVİL. İ.; "İznik, İzmit, Konuralp,, Karadeniz Ereğlisi ve Amasra sur ve Kapıları", **Türkiye Turing ve Otomobil kurumu Belleteni, sayı:** 32/311. 1971. s. 17-18.
GÜNALP, E. Ruhi; "Trakya'nın en eski çağlar tarihi ve Edirne kılavuzu hazırlıkları". **Altı Ok. No:** 24. 1936. s. 23
GÜNAY, Reha; Selimiye (Fotoğraflar) tz.
GÜRÇAY, Hikmet Edirne Müzesi, Ön Asya, s. 70/71 51971

GÜREL Sadi; "Dondurulmuş Musiki, Selimiye Camii hakkında", **Damla,** C. I. 1948, s. 142
GÜREŞSEVER, Gönül; **"Edirne Çinlili Abideleri",** İstanbul 1967 (İ.Ü. Lisans).
GÜRKAN. K. İ.; "Edirne" **Arkitekt,** sayı 31/307. 1962. s. 64-66.
Hacı Kalfa (Katip Çelebi; **Rumeli und Bosna.** (çev. J. von Hammer), Wien 1812
HALİL A.; "Edirne Müzesini Ziyaret" **Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Beletini,** Sayı 173, 1956. s. 16-17.
HAMMER J. von; **"Histoire de l'Empire Ottoman",** Paris 1836.
HAMMER J. V.; **"İkd al-Cuman".** 847.
HANAYLI, Nursel; **"Edirne Minareleri",** İstanbul 1973. (i. Ü. Lisans).
HARFF, Arnold Von; **"The Pilgrimage of Arnold Von Haff".**
HARRISON. R. M.; "Trakya'daki Uzun Duvar, **TAD.** VIII/1, (1969). s. 77-83.
HASLUCK. F. W.; **"Letters on Religion and Folklore",** Londen 1926.
HASLUCK. F. W.; **"Christianity and islam under the Sultans",** 2 .cilt. New York 1973 (orjinal baskı 1929).
HAYAT TARİH Mecmu.; "Kırklareli", sayı: 2/8, 1967. s. 92- 96
HAYAT TARİH Mec. mu.; "Edirne", sayı: 1/5. 1968. s. 360-
HAYRİ.; "Lüleburgaz", **Batı Yolu,** sayı, 4. 1935. s. 7-12.
HİBRİ, Abdurrahman; **"Enisü'l-müsamirin",** Universite Ktp., TY. 451.
HİKMET , Behçet; **Meriçten Tunaya",** Edirne 1934
HİKMET, Neriman; "Zengin Abideleri ile Edirne, **Yirminci Asır",** 1959. No: 368. s 11.
HOAG, D. John; **"İslam,** Stuttgart" 1986.
HODDINOTT. R.F.; **"THe Thracians. London 1981.**
İBRAHİM NUREDDİN; "Edirne'de Türk Eserleri ve Müze", **Hayat,** sıyı: 145. 1929. s. 6-7.
İBRAHİM. N.; "Les merveilles d'art d'Adrinople, **Bulletin officiel du Touring-Club de Turquie,** 2. 3. 1931, s. 21-23
İDRİSOĞLU, Hüseyin; **"Turistik Edirne"** Bursa 1967.
İLGÜN, Ulviye; **"Edirne Muradiye Camii Çinileri",** İstanbul 1954. (İ. Ü. Lisans).
İLTER, İsmet; Edirne'de Gazi Mihal ve Yıldırım Köprüleri, **Karayolları Bülteni,** 180 (1965). s. 16-17.
İLTER, İSMET; Edirne Yeni Köprü, **Karayolları Bülteni** 165 (1964), s. 41 - 42
İNALCIK, Halil.; "Edirne"nin Fethi, **Edirne 600.** s. 137-159
İNALCIK, Halil.; "The Conquest of Edirne (1361) **Arch. Ott.** 3 (1971) s. 185-210.
İNCİCİYAN, P.Ğ.; **"Osmanlı Rumelisi** Tarih ve Coğrafyası (çev. H. D. Andreasyan) **Güneydoğu Avrupa araştırmaları Dergisi 2-3** (istanbul 1974 s. 11-88
I OANNİDİS, S.; Historiates Bizyes Anatolikes Thrakes, **Hetair Thrakikon Meleton,** No: 33

(Atina 1954)
İREZ, Feryal; Edirne kıri, **Antik - Dekor,** 6 (1990) s. 96-99
İSAMBERT, E; Hine'raire descriptirf, Historique et arche'ologique de l'Orient, 1. Bölüm, Paris 1881.
İSBAHA, Çetin ; Edirne Şehrinin Fethihi, İst. 1954 (İ.Ü.C.T.)
İSBAHA, Çetin; "Tarih Boymen Edirne" Damla, C. 1, 1949, s. 133
JACOB, Türkiye'ye Müteallik albümıer, harita ve planlar ad. **Der İslam,** III s. 358-368
JONES A. H. M. **Later Roma Empire,** Oxford 1964
KADİROĞLU, Mehmed; "Edirne muhasarası ve Şükrü Paşa Tarih Hazinesi" 1950:
KALAYE, Avni; **"Edirne Şehrine ait 1703 tarihli defter üzerinde incelemeler,** İstanbul 1976 (İ. Ü. T. T.)
KALİNKA E; Altes und Neues aus Thrakien, (**öterreichische Jahreshefte,** XXIII (1926, beiblaff) s. 118 - 207
KALKANDELEN, Nurettin; "İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan Edirne'ye ait Eserler Bibliyografyası", **Edirne** 600. Ankara 1965, s. 337-346
KANSU, Ş.A.; "Marmara Bölgesi ve Trakya'da Prehistorik İskan Tarihi Bakımından Araştırmalar", **Atatürk Konferansları,** I, TTK. Ankara 1964. s. 205 - 214.KANSU Ş.A.; "Marmara Bölgesi ve Trakya'da Prehistorik iskan Tarihi Bakımından araştırmalar.", **Belleten,** 27 Ankara s. 657- 671
KANSU Ş.A.; "Edirne'nin Tarih Öncesine Ait Araş.", **Edirne 600,** Ankara 1965. s. 13-20.
KUNSU. Ş.A.;"Kınalıköprü Kalkolitiğine ait yeni Keramik Belgeler". **Belleten,** 27, 1963, s. 289-291
KANSU. Ş.A.; "Recherches sur le peuplement préhistorique dans la regïon de Marmara et an Thrace", Turque (1959-1962) **Belleten,** Vol, 27. No: 108, s. 672-705, Ankara
KANSU, Ş.A.; "Edirne"nin Lalapaşa - Büyünlü Dolmenleri Hakkında ilk Not: **Belleten,** XXVII.1963. S. 491-492
KANSU, Ş.A.; "Edirne'de bulunan dolmenler ve Dikilitaşlar hakkında yeni gözlemler" Belleten XXXIII, 1969, s. 577 - 579
KANSU Ş.A.; "Edirne'de Lalapaşa Çevresindeki Kalkansöğüt, Vaysal, Karagöl Dolmenleri", **Belleten,** XXXV. 1971. s. 124-136
KARABIYIKLI, Yusuf; **"Edirne Tarihi ve Selimiye Camii evsafı",** İstanbul 1971.
KARAÇAM, Nazif; "Rumeli-i Şahane'nin Öyküsü", **Cumhuriyet,** İstanbul 1972.
KARAÇAM, Nazif; **"Bütün Yönleriyle Kırklareli ve İlçeleri",** İstanbul.1970.
KARAKOÇ,.Esat; **"Trakya'da pamuk".** İstanbul. 1940.
KARAMAĞARALI. B.; "Edirne Eski Camiin Kitabeleri ve Mimarimizde Yeri" **Vakıflar**

Dergisi, sayı: 9. 1971. s. 331-336.

KARAMAĞARALI H.; Selimiye Camii, **Ön Asya** 20 (1967)

KARAMÜRSEL, Alım; Edirne'nin En eski Tarihli ve yazılı Mezartaşı **Tarih ve Toplum,** s. 74 (İst. 1990), s. 106.

KATİP ÇELEBİ; **"Cihannüma,** Metin Kısmı", (I-II) (35a-169b)

KATRANCI, Havva; **"Edirne Camiilerindeki Kapı ve Pencere Kanatları",** İstanbul 1973, (İ.Ü. Lisans).

KAUFMANN, M.R.; "Edirne", **Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni,** sayı 205, 1959. s. 27-30.

KAYA A. R. D.; **"Kırklareli Vilayetinin Tarih, Coğrafya, Kültür ve Eski Eserler Yönünden Tetkiki,** Kırklareli, 1948.

KAZANCIGİL, Ratip; **"Edirne Mahalleleri",** Tarihçesi Edirnę 1992.

KAZANCIGİL, Ratip; **"Edirne İmaretleri",** İstanbul 1991.

KAZANCIGİL, Ratip; **"Edirne Türküleri",** Edirne tz.

KAZANCIGİL, Ratip; **"1362-1920 arasında Edirne ilindeki sağlık kurumları ve bu kurumlar da çalışan personel",** İstanbul 1981.

KAZANCIGİL, Ratip; **"Edirne Selimiye Kitaplığındaki Hekimliğe ait el yazması eserler",** İstanbul 1987.

KAZANCIGİL, Ratip; **"Balkan Savaşında Edirne Savunma Günleri",** Vize 1986.

KAZINCIGİL, Ratip; **"Edirne Sultan 2. Bayezid Külliyesi",** İstanbul 1988.

KESEN, Günay; **"Silivri Mehmet Paşa Külliyesi",** Ankara 1972 (DTCF)

KENAN, Reyhan; "Trakya'da Uzun Hacı Höyüğünde Bulunan Eserler", **Belleten** Cilt. V. s. 17-8, Ankara 1941, s. 47-52

KEPPEL, George; **"Narrative of a Journey across the Balcans",** London, 1831.

KEŞLER, Sait; **"İstanbul'dan Edirne'ye, Foto Magazin3,** Edirne, No: 3, 1938, s. 20.

KHALKOHONDYAS;**"Histoire de la Decadance d l'Empire Grec et establissement de Celuy des Turcs",** Paris 1620

KILIÇ ÇÖTE, Cansen; Edirne'deki Eski Eser Onarım Çalışmaları, **X. Vakıf, Haftası,** Ankara 1993, s. 423-429

KIR, Güner; **"Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi"** İstanbul 1972, (İ.Ü. Lisans).

KİRAY, Ş.; **"Silivri Kazasının monografik etüdü",** İstanbul 1956. (İ.Ü.C.T.)

KİRAZOĞLU, Ömer; "Edirne Selimiye Camii", **İslamın Nuru,** sayı: 4, Ağustos 1951.

KİNPARA, Y.; "Sakar Mts", **Balkan and Asia Minor Studies** XVII. 1990, s. 74-75

KOCAŞ, Sadi; "Edirne Müdaafası" Resimli Tarih Hecmuası, C. 2, 1951, s. 550

KOÇAŞ, Sadir; "Edirne'nin son işgali ve istindadı", **Resimli tarih mecmuası,** C. 2, 1951, s.

KOÇEL, Adnan; **"Edirne ve Bursa Camiilerinde revaklı avlu Şadırvanları"**, İstanbul 1971, (İ.Ü. Lisans).

KOÇOĞLU, Zekai; **"Kırkkilise (Kırklareli) Sancağı ile köylerinin nüfus ve hasılatı"**, İstanbul 1970 (İ. Ü. T. T.).

KORKUT, Ahmet; **Yakın Yurt Serhad Şehri Edirne",** İstanbul 1965.

KORKUT, Ahmet; **"Serhat Şehri Edirne",** İstanbul tz.

KÖKNAR, Nejat; **"Tarihte, coğrafyada, sanatta ve kültürde Edirne",** Edirne 1946

KÖKNAR, Nejat; **"Bugünkü Edirne"** Edirne 1949,

KÖPRÜLÜ, Fad; "Osmanlı Şiirinde -Edirne", **Damla** No: 26, 1945.

KÖYLÜOĞLU, Neriman; Edirne Müzesindeki hayvan motifli işlemeler, **Türk Etnografya Dergisi,** 14 (1974), s. 127-139

KÖYLÜOĞLU, Neriman; Edirne Müzesinde bulunan keseler, **Türk Etnografya Dergisi,** 18 (1988), s. 59-96

KREİSER, Klaus; "17. yüzyılda Evliya Çelebiye göre ,Edirne Osmanlı Şehri Üzerine Bir Araştırma (Dr. Nevzat Gözaydın)" **Türk Kültürü,** Ankara 1978, s.184. s.253-256

KREİSER, Klaus; "Zwei Unbekannte beschrei bungen des sercuils von Edirne aus den jahren 1740/1, **Osmanlı araştırmaları,** s. 3 istanbul 1982, s. 119-142.

KREİSER, Klaus; **"Edirne im 17 Jahrhundert nach Evliya Çelebi",** Freiburg 1975.

KUBAN, Doğan; "Selimiye at Edirne, its genesis and an evaluation of its style", **IV eme Congres International d'Art Turc** (Aix-en-Provence 10-15 Septembre 1971), Aix-en-Provence, 1976, s. 105-111.

KUBAN, Doğan; "Edirne (eski ve yeni) **Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni",** sayı: 39/318, 1973, s. 27.

KUBAN, D.; "Edirne'de bazı ikinci Murat çağı hamamları mukarnas bezemeleri üzerine notlar", **İ. Hakkı Uzunçarşılıya Armağan,** Ankara 1976, s. 447-459.

KUBAN, D; Selimiye'nin çağdaşlığı, **Çevre,** s. 3 (İst. 1979), s. 81-83

KURAN, A.; **Edirne YıldırımCamii,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara (tz.).

KURAN, Abdullah; **"Mimar Sinan",** İstanbul 1986.

KURAN, Abdullah; **"İlk Devir Osmanlı Mimarisinde Camii",** Ankara 1964.

KURAN, Abdullah; "Edirne'de Yıldırım Camii", **Belleten,** XXVIII, 1964, s. 419-438.

KURHAN, Yusuf; "Yenibedir Köyü Monografisi", **Sosyoloji Dergisi,** s. 11-12, İstanbul 1956.

KURTER, A.; "Istıranca dağlarından, köy hayatına ait müşahedeler", **Türk Coğrafya Dergisi,** No: 20 (1960) s. 124-135.

KURTOĞLU, F.; **"Gelibolu ve Yöresi Tarihi,** İstanbul, 1938.

KURUYAZICI, N.; "Edirne Selimiye Külliyesindeki Arastanın bir bölümünün Mimar Sinan'ın yapıtı olduğu konusunda kanıtlar", **II. Uluslararası Türk İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi,** Bildiriler, C. 11, 1986, s. 155-168.

KUTLUK, İbrahim; "Mihnet Keşan", "Babaeski Konağı", Burgaz Konağı", **Türk Dili** , s. 258, Ankara 1973.

KUŞÇU, Yavuz; **"Edirne'de Kemer çeşitleri",** İstanbul 1976, (İ.Ü.Lisans).

KUŞCUOĞLU, F.; "Trakya'da Fidancılık", (Edirne), **Trakya** No, 1937, s. 19.

KÜÇÜKKAYA, Gülçin,; Mimar Sinan Dönemi İstanbul- Belgrad Arası Menzil yapıları hakkında bir Deneme, **Vakıflar Dergisi,** 21, 1990, s. 183-246.

KURUYAZICI, Hasan; Edirne Selimiyesi'nin Kubbesinden ve Kandilliğinden bazı ayrıntılar, **Taç Yıllığı** s. 1 (1991), s. 134- 141.

LAKİDİS, Th.; Bizyes kai Mideias, İstanbul 1899

LAMPOUSİADES, G; **Thrakika,** IX (1938)

LAURENT, V.; "La liste episcopale du synodicon d'Adrinople", **Echos d'Orient,** 1939, s. 25.

LANGMANTEL, V.; **"Hans Schiltberger's Reisebuch",** Tübingen 1885. s. 7.

LEWİS, B. ve Diğerleri; **"Edirne The Encyclopaedia of İslam",** London 1965, s. 683-686.

LEWİS, B. ve Diğerleri; **The world of İslam,** London 1980.

LEWİS, W. H.; **"Levantine Adventurer the Travels and missions of the Chevalier d'Arvievix"** 1683-1697

LOUNAY, Montani; **"Mimari-i Osmani, Architecture Ottomane sous le patronage d'Edhem Pacha,** Mariede Constantinople, 1873, s. 87.

LOUKOPOULOU. L. D.; **"Contribution a l'histoire de la Thrace Propontique durant la Perio de archaique",** Athenes 1989.

MANGO, C.; The Byzantine Church at Vize in Thrake and St. Mary the younger, **Recueil (sbosnik) des travaux de I'institut d'Etudes Byzantines,** XI(Belgrad 1968)s.9-13

MANSEL, Arif Müfid.; "Vizede bulunan maskeli miğfer", VIII/30, **T.T.K Belleteni,** 1944. s. 165-183

MANSEL, Arif Müfid.; **"Trakya'nın Kültür ve Tarihi",** İstanbul 1938.

MANSEL, Arif Müfid.; "Trakya Hafriyatı", **T.T.K Belleteni,** C. 4/13, Ank. 1940. s. 89-114.

MANSEL, Arif Müfid.; **"Trakya-Kırklareli Kubbeli Mezarları ve Sahte Kubbe ve Kemer Problemi",** Ankara 1943.

MANSEL, Arif Müfid.; "Trakya Kazıları", **Türkiyemiz,** s. 11, İstanbul 1973.

MANSEL, Arif Müfid.; "Les fouilles de Thrace", **Belleten,** 4. s. 115-139, Ankara 1940.

MANSEL, Arif Müfid.; Trakya Hafriyatı, İ943.
MANSEL, Arif Müfid.; "Les fouilles de 1936-37 en Therace, **La Turquie Kemaliste"** s 21-22 Ankara, 1937, s. 36-46
MANSEL, Arif Müfid.; "İlkçağda Edirne", **Edirne 600,** Ankara 1965. s. 21-38.
MANSEL, Arif Müfid.; **"Grabhügelforschung im östliches Thrazien",** Berlin 1941, s. 187.
MATRAKÇI; **"Nasuhü's-Silahi", Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn,** (Yay. Hüseyin Yurdaydın) Ankara 1976.
MAURAND. J.; **"Itıneraire d'Antibes, Constantinople",**
MAZLUM, Göngür; **"Edirne, Büyük devlet Projesi",** Edirne tz.
MENAGE, V.L.; Edirneli Ruhi'ye atfedilen Osmanlı Tarihinden iki parça, **İsmail Hakkı Uzunçarşılı ya Armağan,** Ankara 1976, s. 311-334.
MENTEŞEOĞLU, Haldun; **"Trakya alt Bölgesi planının Genel Hatları",** tz.
MERİÇ, Rıfkı, Melül; "Edirne'nin tarihi ve mimari eserleri hakkında", **Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri,** I. 1963, s. 439-536.
MERİÇ R.M.; "Trakya Kitabeleri, 1. Hayrabolu Kitabeleri", **Tarih Vesikaları,** sayı 1/2, 1958, s. 210-220.
MCGREGOR; **Athenian Tribute Lists, Lolume I Combridge-Massachusetts** 1939.s 525.
MİCHAİLİDİS, D.; **"Souvenir d'Andrinople",** 1907.
MOBİL OIL TÜRK A. O.;**"Edirne",** İstanbul, 1961.
MOLTKE.; **"Briefe Über ustande und Begebenheiten in der Türkei"** s. 100 vd.
MUALLİMLER, Birliği; **"Koca Sinan",** Edirne 1981.
MUZOĞLU, Sedat; **"Bursa, Edirne, İstanbul Büyük Sandal ve Galata Bedestenleri"** İstanbul 1981(İ.Ü. Lisans).
MÜDERRİSOĞLU, F.; Lüleburgaz Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi **Kültür ve Sanat,** s. 3 (Ankara 1989), s. 64-66.
MÜDERRİSOĞLU, Fatih; **"Edirne II. Bayezıt Külliyesi"** Ankara 1986 (H.Ü.).
MÜDERRİSOĞLİ, F; Edirne II. Bayezid Külliyesi, **Vakıflar Dergisi** 22 (1991), s. 151-198
MÜDERRİSOĞLU, F; Edirne II. Bayezid Külliyesi , **Kültür ve Sanat** s. 5 (1990), s. 62-68
MÜMTAZ, Hüseyin; "Selimiye Ağlıyor yahut Trakya ve Edirne'de Gezinti", **Türk Kültürü** 221, Ankara 1962, s. 391-395
ÖNDER, Hanife; **"Bursa, Edirne, İstanbul hatun Türbeleri",** 1982, İstanbul (İ.Ü, Lisans).
ÖNGE, Yılmaz; "Edirne'de Mimar Sinan'ın eseri Bir namazgâh", **Önasya,** C. 4. sayı: 44. Nisan 1969. s 10-11.
ÖNEK Kemal; "Edirne Coğrafi Tarihi", **Demiryol** No: 399, 1959. s 27.
ÖRFİ, Mahmud Ağa; **"Edirne Tarihi",** İstanbul Üniversitesi Ktp., TY. 3612.

ÖRİK, Nahid Sırrı; **"Bir Edirne Seyahatnamesi"**, Ankara 1941, s. 61.

ÖTÜKEN, Yıldız; Robert Ousterhout; Notes on the monument of Turkich Thrace, **Anatolien Studies,** 39 (1989). s. 121-150.

ÖZ Tahsin; "Edirne Yeni Sarayı'nda kazı ve araştırmalar" **Edirne 600.** s. 217-222.

ÖZALP, İlhan; **"Edirne ili Doğal Coğrafyası",** Edirne 1974.

ÖZLAP, İlhan; **"Edirne İlimizi Tanıyalım",** İstanbul tz.

ÖZALP, İlhan; **"İlçemiz Keşan",** 1973.

ÖZÇETİN, Turhan; **"Lüleburgaz (XVI. Asırda)",** İstanbul 1971 (İ.Ü.T.T.).

ÖZDEN Bedia; **"Edirne Tarihi (1362-1451)",** İstanbul 1948 (İ.Ü.T.T).

ÖZDEN, Mümtaz; "Evliya Çelebi Gözü ile Selimiye", **Önasya,** 32, s. 10.

ÖZDEŞ, Gündüz; **"Edirne İmar Planına Hazırlık Etüdü",** İstanbul 1951.

ÖZDEŞ G.; **"Edirne",** İstanbul 1951.

ÖZDOĞAN, Mehmet;"1984 Yılı Trakya ve Doğu marmara Araştırmaları", **III. Araştırma Sonuçları Toplantısı,** Ankara 1985.

ÖZDOĞAN, M; "1987 yılı Edirne ve Balıkesir illeri Yüzey Araştırması" **VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı** Ankara 1988

ÖZDOĞAN, Mehmet; **"1989 Yılı Marmara Bölgesi Araştırmaları ve Toptepe Kazısı",** XII. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara 1990,.C. I. s. 345-376.

ÖZDOĞAN, Mehmet; **"Tilkiburnu alate Chalcolithic Site in Thrace",**

ÖZDOĞAN Mehmet; "Doğu Marmara ve Trakya Bölgesi Araştırmaları", **TAD.** XXVI. 1982. s. 37-49

ÖZDOĞAN, Mehmet; "A. Surface Survey for Prehistoric and Early Historic Sites in Northwestern Turkey", **National Geographic Society Reports",** 1979. 1985. s. 517-541.

ÖZDOĞAN, M; "1986 yılı Trakya ve Marmara Bölgesi Aratırmları", **V. Araştırma sonuçları Toplantısı II,** 1987, s. 157-173

ÖZDOĞAN, Mehmet; "Taşlıcabayır, A Late Bronze Age Burial Mound in Eastern Thrace", **Anatolica XIV,** s. 5-39.

ÖZDOĞAN, Mehmet; **"Prehistoric and Eary Prehistoric Sites in Eastern Thrace",** Saarbrücken (baskıda)'de yayınlanacaktır.

ÖZDOĞAN, Mehmet; **"Trakya Bölg. Yapılan tarih Öncesi Araştırmaları",** Ankara 1986.

ÖZDOĞAN, M; Trakya Araştırmaları ve Taşlıca Bayır Kurtarma Kazısı, **Araştırma Sonuçları Toplantısı** I, (1983), s. 63-65

ÖZDOĞAN, M; Trakya'da Tarih Öncesi Araştırmaların Bugünkü durumu ve Bazı Sorunları, G.D.A.A.D. 10-11 (1983). s. 21-58.

ÖZDOĞAN Mehmet Murat Akman; "1990 Yılı Trakya ve Marmara Bölgesi Araştırmaları",

IX. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Çanakkale 1991.

ÖZDOBAÇ, İbrahim; **"Edirne Abidelerinde sütun başlıkları"**, İstanbul 1978 (İ.Ü Lisans).

ÖZER, Cebe; **"Edirne'de Osmanlı Dönemi mezartaşları"**, Ankara 1982 (H.Ü.Lisans).

ÖZERGİN, M. Kemal; "Rumeli Kadılıklarında 1078 düzenlemesi", **İsmail Hakkı Uzunçarşı-lı'ya Armağan,** Ankara 1976, s. 251-309.

ÖZMEN, Abidin; **"Trakya",** Ankara 1948.

ÖZSAYINER, Z.C.; "Edirne Selimiye Cami Yazıları", **İlgi** sayı 55 İstanbul 1988, s. 9-14.

ÖZTÜRK, Muammer; **"Edirne Çeşmeleri",** Ankara 1979 (DTCF)

ÖZYEŞİLDAĞ, İbrahim; **"Edirne Eski-Edirne Üç Şerefeli Camii ve TürkMimarisindeki Yeri",** Ankara 1972 (DTCF.)

PAMUKÇUYAN, Kevork; "Hassa Mimarı Edirneli Agop Kalfa (1738-1803), **Tarih ve Toplum,** s. 72 (1989), s. 24-25

PAPADUPULOS, A, Kevork; **"L'İslam et L'art Musulman",** Paris 1976.

PARANİKA, M.; "Trakya'daki Edirne'nin kitabeleri, **KSY** 11. 27, 1900 sah. 389-393.

PARMAKSIZOĞLU, İsmet; "Trakya", **Evliya Çelebi Seyahatnamesi,** (Ayrı basım).

PEREİRA, Michael; **"Mauntains and a shore a Journey Through Southern Turkey".**

PEREMECİ, O. Nuri; "Edirne'de yetişen müsikişinaslar", **Damla,** C. 3, 1948, s. 138.

PEREMECİ, Osman Nuri; "Edirne'nin Sekiz Köprüsü vardır", **Trakya,** No: 12, 1937, s. 10. Trakya, No: 13, 1937, s. 35, Trakya, No:17, 1937, s. 10.

PEREMECİ, O. N.; **"Edirne Tarihi",** İstanbul 1939.

PEREMECİ, O. N.; **"Tuna Boyu Tarihi",** İstanbul 1942.

PETRUSEVSKİ, İlija; **Macedonia on old Maps,** Skopje 1992

PLANHOL, DE; "Nous pontous pourla Turquie"

POUQEVİLLE; **"Voyage de la Grece",** (Paris, 1799). VII, 146.

POUQEVİLLE; "Voyage á Constantinople" (Paris 1799), VII, 146

RIFAT, Osman; Edirne Köprüleri, Eski Köprü, **Milli Mecmua,** 95 (1927), s. 1533-35.

RIFAT, Osman; **"Edirne Abideleri",** Edirne 1940.

RIFAT, Osman; "Edirne, tarihi abideleri, tarihi, nehirleri, **Milli Mecmua**", 4-5 (1926-28), s. 1178, 1194, 1261, 1227, 1321, 1386, 1533, 1562, 1579, 1646.RIFAT, Osman; Edirne Hamamları, **Türk Tıp Tarihi Arşivi,** s. 15 (1940), s. 106-113.

OSMAN, Rıfat; **"Edirne Sarayı** (nşr. A. S. ünver)", Ankara, 1957.

OSMAN, Rıfat; **Edirne Rehnuması.**

OSMAN, Rıfat; **"Edirne Evleri ve Konaklar",** İstanbul 1983" (nşr. A. S. ünver).

OSMAN, Rıfat; "Edirne Sarayları Hakkında", **Yeni Türk,** sayı: 5/57, 1937,s. 1114-1117.

RedMaier, Tony; Selimiye Mosque, **sky Life,** 129 (İst. 1994), s. 22-26.

REFİK, Ahmed; "Murad II. zamanında Edirne", **Yeni Mecmua,** 1923, C. 4, s. 8.

REŞİD, Mehmed; **"Kıtaat-ı hamse coğrafyası",** T.H. 4160-66 Rıka.

REYHANLI, T-Altun A; "Edirne, Havsa'da Sokullu Külliyesi", **Sanat Tarihi Yıllığı,** C. VI, İstanbul (1974-75).

REYHANLI, Tülay; Havsa'daki Sokullu veya Kasımpaşa Külliyesi Hakkında Tamamlayıcı Notlar, **Türkiyat Mecmuası,** 19 (1980), s. 241-254.

ROMAIOS; **"Cultes populaires de la Thrace Les Anastenaria- Ceremonies du Lundi Pur,** Atina 1992.

SAHM, W.; **"Lube nau-, Bescheibung der Reisa des Reinho d",** Lubenau I-II.

SAMUK, Fevzi; Edirne Darüşşifası, **Boğaziçi** s. 5 (İst. 1982). s. 29

SAKAOĞLU Necdet; Edirne Sarayı ve Tamir keşifnamesi, **Tarih ve Toplum** 78 (1990), s. 26-29

SARANTIS, M.; To Makron teichos ton Anastasiou en te Thrake, **Mesaioni ka Gramata,** IV (1939), s. 3-27

SARAL, Fethiye; **"Tekirdağ Rüstem Paşa Külliyesi",** Ankara 1983 (HÜ.).

SARI, Ramazan; **"Edirne'de; Bedesten, Rüstem Paşa Hanı ve Emekçioğlu Ahmet Paşa Hanı",** İstanbul 1977 (T.T.C.F.)

SARVAN, Celal; "Edirne'de gün batarken, manzume", **Damla,** C. 2, 1949. s. 34.

SAYGER G-A. Desarnod; **"Album d'un voyage en Turquie en 1829/1830"** Paris

SAYAR, H. Mustafa; "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları", **VIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı,** Ankara, 1991. s. 171-181

SAYAR, H. Mustafa; "Trakya'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları3, **VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı,** Antalya S -23 Mayıs 1989, s. 213.

SCHIGTBERGERS Hans; Reiseboch (S)",

SCHUCHHARDT, C.; Die Arastasius - Mauer bei Constanti nopel und die Dobrudscha - walle, **J. d. I.** XVI (1901) s. 117- 115

SEBİK, A.; **"Demirkay kazasının monografik etüdü",** İstanbul 1952. (İ.Ü.T.T.)

SEÇKİN, Necati; **"Edirne Evliyaları",** İstanbul 1971.

SEÇKİN, Necati; **"Edirne Türküleri",** Edirne 1984.

SEÇKİN, N; "Edirne Türk Tarihi", İst. 1982

SEÇKİN,N; Ramazan Köşesi, **Edirne Hudut Gazetesi,** 19. 07. 1980

SELAMİ, M.; **"Edirne Şehri ile etrafındaki müdafaa hattının haritası", Mülazim-i evvel 1301'de el ile ahz ve tersim edilmiştir.** (100x100) No: 92273.

SELAMİ, M.; **"Edirne şehri ve civarı ile İstihkamatı haritası M. Selami tarafından el ile çizilmiştir."** (207x182) No: 92403.

SELEN, H. Sadi; "Yazma Cihannüma'ya Göre Edirne Şehri", **Edirne,** s. 303-310.
SEREZLİ, Esad; "Edirne"de Mimar Sinan", **Damla,** 1948, cilt 1, sayı 8-9 s. 132
SEREZLİ, Esad; "Edirne'de Sinan", **Edirne,** sayı 25, 1936. s. 14.
SEREZLİ Esad; "Edirne"nin Büyük Antikite Köprüleri", **Trakya,** s. 8 1937. s. 20-21
SERTOĞLU, Mithat; "Edirne ve Sarayları" **Resimli Tarih Mecmuası,** C. 5, 1954, s. 2889., 3461.
SERTOĞLU, Mithat; "Edirne'de Selimiye ve Ayasofya", **Yirminci Asır Dergisi,** 1957. No: 260. s. 12.
SERTOĞLU, Mithat; "Edirne Darüşşifası", **Yirminci Asır Dergisi,** 1954. no: 95. s. 12
SEURE. G.; "Antiquites Thraces de la Propontide, Collection Stamolis", **BCH** 36, 1912. s. 534-641.
SIRRI, Nahid; "Edirne şehrindeki eski eserlere dair", **ülkü Halk Evleri Dergisi,** cilt; 14, sayı: 83, 1940, s. 417-427/sayı: 14/84. s. 521-529.
SIRRI, Nahid; **"Bir Edirne Seyahatnamesi",** Ankara 1941.
SIRRI, N.; Bir Edirne Seyahatnamesi, (İstanbul-Edirne), **ülkü,** s. 13/79. 1939. s. 123-128 **ülkü.** s. 81, 1939. s.235-241 **ülkü.** s 82. 1939, s. 335-342. **ülkü.** s. 85. 1940, s. 29-32. **ülkü.** s. 86. 1940. s. 124-127.
SLANOVA; Mirena; Quelques Particularites des Inscriptions Dialectales de Selymbrie, **Thracia Pontica** III, Sozopol 1985, s. 142-156.
SOMAR, Ziya; "Edirne ve Halkevi", **Edirne,** No: 1, 1940, s. 5.
SONZOGNO, Edoardo; Albüm della Guerra Russa -Turca Del 1877-78, Mitano 1878
SORGU, Bülent; **"Edirne Selimiye Külliyesi",** Ankara 1976 (D.T.C).
SOMAR, Ziya; "Tar. Edirne **(Evliya Çelebi Seyahatnamesinden)",** Edirne No: 1, 1940. s. 8
SOMAR, Ziya; "Ahmet Badi Efendi ve Edirne Tarihi" **Edirne** No: 1, a 1940, s. 18.
SOMAR, Ziya; "Edirne Bibliyografyası", **Edirne** No: 1, 1940, s. 36.
SORAL, Tahir; **"Edirne ili Tarihi ve Toponimisi",** İstanbul 1968 (İ.Ü.T.T.)
SOUSTAL, Peter; Tabula Imperii Byzantini, 6, **Thrakien,** Wien 1991.
SÖYLEMEZOĞLU, H.K.; "Edirne Selimiye Camii 1569-1575 **I. Uluslararası Türk İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi Bildiriler",** C. III. 1981. s. 199-209.
SÖZEN Metin; **"Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan"** İstanbul 1975.
SÖZEN, Metin; Devletin Evi Saray, İstanbul 1990, s. 54-61
STEİN, E; **Histoire due Bas Empire II. Paris 1949**
STUDİ, Venezani; "XII. The Conguest of Adrianople by the turks", 1970, s. 211-217.
SU.K.; "Yıldırım Camii", **Kaynak,** sayı 41/4, 1936. s. 148-150.
SUAT, Orhan: **Her Yönü ile Lüleburgaz,** Lüleburgaz", 1978.
SUNAR, Rezzan; **"İstanbul Abideleri ve Edirne Selimiye Camii'nde Bahar Dalı ve Meyva Kompozisyonlu Çiniler"** İstanbul, 1972. (İ.Ü.Lisans).
ŞAPOLYO, Enver Behnan; "Edirne'de üç abide Eski Camii, Üç Şerefeli, Selimiye", **Turizm,**

II (1968), s. 8 - 10

ŞEHSUVAROĞLU, B. N.; "Edirne II. Bayezıt Darüşşifası", **Edirne"nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı,** 1965, s. 257-264.

ŞEHSUVAROĞLU B. N.; "Edirne Fatih Devri eserlerine kısa bir bakış ve Sitti Hatun Camii", **Vakıflar Dergisi,** V. 1962. s. 199-204.

ŞEHSUVAROĞLU H. Y.;"Edirne'de sivil mimarimiz", **Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni,** sayı 228, 1961. s. 15-16.

ŞEHSUVAROĞLU H.Y.; "Edirne"de Fatih'in Sarayı" **Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni,** sayı: 232-233, 1961, s. 10-11.

ŞENER, Abdülkadir; Edirne'de Süleyman Paşa Camii, Vakfiyesi, **Vakıflar Dergisi** , XI (1976), s. 7-19

ŞENER, A; Edirne'de Süleyman Paşa Vakfına ait iki Berat, **Vak. Der.** XII (1978). s. 113-119

ŞERİF, M; "Edirne'nin bir yıllık kronolojisinden" **Edirne** No: 1, 1940, s. 36

ŞEVKET; **Edirne Salnamesi,** 1310.

ŞİMŞİR, Bilal; **Rumeli'den Türk Göçleri,** C. I (Ankara 1968) C. II (Ankara 1990)

TALU, E. E.; "Trakya Abideleri", T.T.O.K. Belleteni, sayı: 65, 1947, 20.

TANSUĞ, Sabiha; Edirne İşi Bir Oda, **Antik-Dekor,** 9 (1990-91), s. 64-66.

Tapkova-Zaimova, V.; Les Mouvements des populations en Mesie en Thrace entre le début du XIe et le début du XIII **Byzantnische forschungen,** 7 (1979), s. 193-203.

TAŞKINER, Kadriye; **"Edirne Selimiye Külliyesi ve Klasik Türk Mimarisindeki yeri",** Erzurum 1983 (Atatürk Üniversite).

TAŞLIKLIOĞLU, Zafer; **"Trakya'da Epigrafi Araştırmaları",** İstanbul 1971.

THEOCHARİS, D.; **"Prehistory of eastern Macedonia and Thrace",** 33 S. Ancient Greek Cities. No: 9. Athens 1971.

TOKER, Ali; **"Edirne"nin uğramış olduğu istilalar ve bu istilalar sonunda yapılan anlaşmalar",** İstanbul 1972 (İ.Ü.C.T.).

TOMASCHER, W.; **Die Alten Thraker,** wren 1980.

TRİANDAFYLLOS, D.; "Dolmen Graves and Engravings in Western Thrace", **Archoeloqiko Analekto ex,** Athenen VI, 1973, s. 241-255.

TUĞLACI, Pars; **"Osmanlı Şehirleri",** İstanbul 1985, s. 102-11, Edirne (102-111), Enez, 114-115, Kırklereli, 211-212, Tekirdağ, 281-284, Çorlu, 88.

TUNAY, M. İ.; "Serhat Şehri Edirne", **Turizm,** sayı: 13/107 (1970).

TUNCA, Aynur.; **"Yıldırım Bayezıd Külliyesi",** Ankara 1968 (D.T.C).

TUNCA, Çetin; **"Trakya'da Osmanlı Devri Abideleri",** İstanbul 1961, (İ.Ü. Lisans).

TUNCAY, R.; "Edirne'de Selimiye Camii", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi,** sayı: 23, 1969, s. 3-12.

TUNCAY, R.; Edirne Sanat Eserlerindeki Süslemeler, **Türk kültürü Araştırmaları,** CI, s. 2 (Ankara 1964), s. 223-243

TUNÇAY, Rauf; "Türklerde oyma Sanatı ve Edirnedeki II. Bayezit Camii'nin tahta oyma süslemeleri", Edirne, **Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü**

TUNCEL, Mehmet; "**Babaeski, Kırklareli ve Tekirdağ Camileri"**, Ankara 1973.

TUNÇ, Gülgün; **Taş köprülerimiz,** Ankara 1978.

TURAN, Şerafettin; 1829 Edirne Andlaşması, **Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi Dergisi,** c. 9, s. 12 (1951), s. 111-151

TURANLIGİL, Fethi; **"Edirne Monografyası"**, Tez. 1984, 1943-44.

TURANLIOĞLU, M., Uluğ; "Yazık oluyor güzel Edirnemize", **Damla,** No: 41, 1947, s. 3.

TURANLIOĞLU, M., Uluğ; "Edirne Şiirleri", **edirne** 1942, s. 30.

TURANLIOĞLU, M., Uluğ; "Edirnemizin ebedi kurtuluşu", **Damla,** C. I, 1948, s. 131.

TURİZM; **"Serhad Şehri Edirne"** sayı: 12/93, 1969.

TÜFEK, Mehmet; "Guide d'Edirne", **Edirne rehberi,** İstanbul 1952

TÜRKER, Ş.; **"Kırklarelinin monografik etüdü"** İstanbul 1950 (İ.Ü.C.T.)

TÜRKER, Tahir; "Edirne, Seyahat", **Petek** No: 36, 1958, s. 14.

TÜRKİYE T. VE O.K.; **Edirne, İstanbul, Bursa, İstanbul,** 1956.

TÜRKİYE T. VE O.K.; **"Notes d'Edirne (Andrinople)",** sayı 7, 1933, s. 23-27.

TÜRKDOĞAN, Ethem; **"Edirne Çeşme ve Sebilleri",** İstanbul 1970 (İ. Ü. Lisans).

TÜRKDOĞAN, Şefik; "Edirne'ye dair", **Damla,** C. I, 1948, s. 3,

TÜRKOĞLU, S.; "Edirne Müzesindeki Edirnekari Ağaç İşlemeleri", **Türk Etnografya Dergisi,** sayı: 10 (1967), 1968, s. 67-74.

US, Fatma; "Serhad şehri Edirne ve Enstitülerimiz", **Mesleki ve Teknik Öğretim,** No: 88, .1960. s. 17.

UZLUK, Feridun Nafiz; "Edirne Kitaplığındaki Tıp Yazmaları", **Edirne 600,** Ankara 1965. s. 321-336.

UZMAN, Ayten; **"Edirne'de İlk Osmanlı Camileri",** İstanbul 1968 (İ. Ü. Lisans).

UZMAN, Yıldız; **"Edirne ve Ayvalık Paftasında Nüfus"** Tez 2808, 1960.

UZUN Leyla; **"Edirne Camilerindeki kalem işleri",** İstanbul 1971. (İ.Ü. Lisans)ÜLKÜCÜ, Mehtap; Ahşap Pencere, Kapı Kanatları motifleri, **Antik-Dekor,** 9 (1990-91)

ÜLKÜCÜ, Mehtap; Selimiye Camii Lale Motifleri, **Antik-Dekor,** 11 (1991) s. 34-44

ÜLKÜCÜ, Mehtap; Selimiye Camii Kalem işleri, **Antik-Dekor,** 10 (1991) s. 68-75.

ÜNAL, K.; "Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Neşriyatı", **Ülkü** sayı: 12/67-72, 1938-1939, s. 560.

ÜNVER Süheyl; "Edirne'de yürekler acısı bir abide", **Yeni Tarih ve Coğrafya Dünyası,** 1953, C. I. s. 187.

ÜNVER, Süheyl; "Edirneli iki ince oymacımız", **600. fethi Yıldönümü Akmağan Kitabı,** s. 347-349.

ÜNVER, Süheyl; "Edirne Medeniyetimiz ve tezyinat misalleri" **Edirne 600.** s. 233-253.

ÜNVER, Süheyl; **"Edirne Muradiye Camii",** İstanbul 1952.

ÜNVER, Süheyl; **"Dr. Rıfat Osman'a göre Edirne Evleri ve Konakları, "**, İstanbul 1983.
ÜNVER, A. Süheyl; **"Edirne Sarayı'nda Kum Kasrı"**, İstanbul 1940, s. 5.
ÜNVER, AŞ.; "Edirne Mevlevihanesi Tarihine Giriş" **Anıt,** 30 (Konya 1962), s. 37-43
ÜNVER, A.Ş.; "Edirne Sarayı" Ankara 1957
ÜNVER, A.Ş.; "Edirne Medeniyetinde Sümbül" **Ön Asya,** s. 5/53-54, 1970, s. 8-10
ÜNVER A S.; "Rumeli Kültür Denizimizden Bir Damla" **Türk Kültürü** sayı: 39, 1966. s. 254-258.
ÜNVER, A. S.; "II. Sultan Bayezid'in Edirne'deki Vakıf Kitaplarına Dair", **Vakıflar Dergisi,** sayı: 4. 1958. s. 4 1958. S. 105-106.
ÜNVER, A.S.; "Edirne Darüşşifası Tarihi 891 (1486)",**Türk Tıb Tar. Arşivi,** sayı: 18, 1940
ÜNVER, A. S.; " 600 Sene Sonra Edirnemizin Müstesna Manas. (1362-1962), **Arkitekt,** sayı: 31/307, 1962 s. 67-72.
ÜNVER, A. S.; "Edirne Sarayında Hamamlar" **Yücel** sayı: 26, 1937.
ÜNVER, A.Ş. "Edirne'de Eski köprü" **Arkitekt,** sayı: 16/183-184 1947, s. 71-73
ÜNVER, A.S.; "Edirne'de Yürekler Acısı Bir Abide", **Tarih Dünyası,** sayı: 5, 1953,
ÜNVER, A. S.; "Edirne Kasrında Kum Kasrı" **Arkitekt,** sayı: 9/11-12, 1939. s. 253-257.
ÜNVER, S. Osman Rıfat; Edirne Sarayları Hakkında, **Yeni Türk,** 5/57 (1937), s. 1114-1117.
ÜNVER, S.; Edirne Mimari Eserlerimiz'deki Tabii Çiçek süslemeleri Hakkında **Vakıflar Dergisi,** V (1962) s. 15-17.
ÜNVER, S.; Edirne'de Şah melek Paşa camii Nakışları Hakkında, **Vakıflar Dergisi,** 53 (1956) , s. 27. 30
ÜNVER, S.; Edirne Darüşşifası ve saray Başhekimi Tosyalı Mustafa, **Türk Tıp Tarihi Arşivi,** 57 (1937) s. 65-86.
ÜNVER, S.; Edirne 3 şerefeli Camiinin avlusu ve kubbeleri içindeki Devrinin süsleri hakkında, Arkitekt, s. 211/214 (1949). s. 166. - 168.
ÜNVER.S.;Türk Sanat Tarihinde Edirnekâri Lake İşleri ve Sanatkârları, **Vakıflar Dergisi,** 6 (1965), s. 15-20.
VAN DER VİN, J. P. A.; **"Travellers to Greece and Constantinople",**
VANLIOĞLU, Günay.; "II. Beyazıt Camii ve Külliyesi", İstanbul 1960-61 (İ.Ü. Lisans).
VELKOV, V.; **Cities in Thrace and Dacia in Late Antiquity,** Amsterdam 1977.
VIGUESNEL, A.; **"Voyage dens le Turquie d'Europe",** (Cilt I-II), Paris 1868.
VLAHOV, K.A.; Die Thrakische Herkunpt, Der Oitsnamen oun der Schıvaizmeer küste wahrend und nach der Griechischeı Kolonisatin, **Thracia Pontica,** III (Sozopol 1985), s. 174-181
VOGT, Göknil, Ulya; "Die Külliye von Bayazıt II. İn Edirne", **Du Dergisi,** Ağustos 1965. s 612-623.
VRYONİS, Speros, Jr.; **"The Decline of Medieval Helenism in Asia Minor and the Process of İslamization from the eleventh through the Fifteenth Century"**, London

1971.
WEBER, Shirley Howard; **"Voyages and Traveis",** New Jersey 1952, tür yer.
WİLLİNGEN, Van, A.; **Byzantie Constantinople,** London 1899 (özellikle s. 324-30)
YALÇIN, Osman; **"Edirne"** İstanbul 1969.
YALÇINLAR, İ.; **"İstıranca silsileşinde bulunan I zaman fosillerine dair",** İstanbul 1956 (7 sayfa) (İ.Ü.C.T.)
YILDIZ ALBÜMLERİ; "nr. 90878, nr. 90631, nr. 90455, nr. 90425, nr. 90418, nr. 90409, nr. 90550. nr. 91074.
YILDIZEL, Kerim; **"Edirne Selimiye Camii, Külliyesi ve Klasik Türk Mimarisindeki yeri",** Ankara 1978, (A.Ü.).
YALVAUR, S.;"Saray (Tekirdağ)", **Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belletin,** sayı: 153, 1954, s. 20-21.
YARIM, Hüseyin; **"Edirne Müdafası ve Komutan Şükrü Paşa",** İstanbul 1976 (İ.Ü.C.T.)
YAVAŞ, Nuran; **"Tekirdağ ve dahilindeki tarihi Eserler",** İstanbul 1970 (İ.Ü.C.T)
YAVUZ, Şerif; **"Kırlareli bölgesi ve Vize"** (Eski Çağda) İstanbul 1979 . (İ.Ü.C.T)
YAVUZOĞLU , Nazan; "Vize'deki Mağara Manastırı", **Türkiye Turing Otomobil Kurumu Belleteni,** s. 53/332, İstanbul 1976,.
YAZICI, M.; "Selimiye ve mimari Özellikleri", **Ankara Sanat,** sayı: 32, 1968, s. 19-20,
YAZICI M.; "Mimar Sinan'ın En Büyük Şaheseri olan Edirne Selimiye Camii'nde Mimari Özellikleri, 1569-1575 (H. 976-982)", **Mesleki ve Teknik Öğretim** sayı: 17/202, 1969, s. 21-22
YERASIMOS, Stephane; **"Les Voyageurs dans I'Empire Ottoman",** Ankara 1991
YETKİN, Suut Kemal; **"İslam Mimarisi",** Ankara 1965.
YINANÇ, M. Halil; "Düstürname-i Enveri (Medhal) İstanbul 192
YİNANÇ, Asuman; **"Edirne Tek Üniteli Camiler",** Ankara 1975, (D.T.C.F).
YÜKSEL İ. Aydın; **"Osmanlı Mimarisinde II. Bayezıd ve Yavuz Selim Devri"** (V. cilt). İstanbul 1983
YÜKSEL, İ, Aydın; Edirne'de Bayezid-i Veli Külliyesi **Kubbe altı Akademi mecmuası** s. 2 (1980) s. 47-54.
YURT Ansiklopedisi; **"Edirne" C. 4.** İstanbul 1982
ZACHARİADOU, E. A.; **"The Conquest of Adrianople by the Turka Studi",** Veneziani 1970. S. 211-217.
ZİROJEVİC, D.; "Zur historichen Topographie der Heerstroße Nach Konstantinopel zur Zeit der osmanischen Herrschaft. Das interesse an der Heerstraeße nach Konstantinopel vom. 15. Jahrhundert bis heute. **Etu des balkoniques** 23, 1987, s. 81-106.
ZORLUTUNA, Salih; "XVII. yüzyılın 2. yarısında Edirne'nin Sahne olduğu Şahane Sünnet ve Evlenme düğünleri", **Edirne 600,** Ankara 1965, s. 265-296.
ZORLUTUNA, H. Nusret; "Edirne üzerine şiirler" **Çağrı** No: 27, 1960 s. 10

"Album d'un voyage en Turquie en 1829/30", Paris'te basılmış ve özellikle Trakya Bölgemizi, başta Edirne olmak üzere bir çok bölgelerini tanıtmaktadır. G. Sayger ve A. Desarnod tarafından yayınlanmış çizimleri ile günümüzde son derece yararlı bir kaynak durumuna gelmiştir. G. Sayger hakkında çok fazla bilgi bulunmamasına karşın, Auguste Joseph Desarnod'un Fransız asıllı bir ressam olduğunu biliyoruz. 1788 yılında doğan Sanatçı, Paris'te Napolyon döneminin ünlü sanatçısı Baron Antoine - Jean Gros tarafından eğitilmiştir. Hocasının etkisini bu albümdeki resimlerde de görmek mümkündür. Ancak Desarnod daha iyice tanınmadan Subay olarak Rusya'ya savaşa gitti. Burada 1812 yılında esir düştü. Daha çok askerlik ile ilgili yaptığı resimler arasında **Borodino Savaşı** ve **Ormanda Yıkanan Peri Kızları** sayılabilir. Desarnod 1840 yılında Petersburg'da ölmüştür. Ancak burada önemli bir sorun vardır. O da 1812 de esir düşen sanatçı bu albümü hangi tarihte, hangi şartlarda görüntülemiştir. General Diebitch Ağustos 1829 yılında Edirne'de ordugah kurduğuna göre ve de kendi görüntüsü de albümde yer aldığından, bu tarih onun herhangi bir nitelikle Edirne'ye geldiğini göstermektedir. 1829/30 da basılan ve '. Nikolaosa'a ithaf edilen kitabın Paris'te basılması ise ayrı bir sorundur. Petersburg'da yani Leningrad'da ölen sanatçının Rus Savaşı sırasında esir olarak mı Edirne'ye geldiği sorusuna yoksa Rusya'ya iltica mı etti, sorusu ile başabaş fikirler çatışmaktadır. G. Sayger'in ise hakkın da fazla bilgi bulunaması da ayrı bir merak konusudur. Anlaşıldığı üzere Desarnod 1828/29 yılındaki ilk Osmanlı - Rus Savaşları sırasında vasfı net olmamakla birlikte Edirne'ye gelmiştir. Herhalde karakalem ve sulu boya olarak bu eserlere imza atmıştır. 14 Eylül 1829 yılında Edirne'den çekilen Ruslarla birlikte Desarnod'lda buradan ayrılmış olsa gerek! G. Sayger ise büyük ihtimalle buradan Fransa'ya gitmiş ve orada bu çalışmanın devamı niteliğinde olan **Relation d'un voyage en Roumelie,** adlı eserini 1834 yılında Paris'te yayınlanmıştır.

_00 000Ł